Marketing Survey on the Legal Publications

Research Results

Final Report

Pristina
December 2005.

Contact details:

OFFICE IN KOSOVO:
Mother Theresa Street 59 - A/1
38000 Prishtina, Kosovo
Tel/Fax: + 381 38 227-301
MoB: + 377 44 262-257
prism@ipko.net

Prepared by:

Selma Kapo

Prism Research

► PROTECTION OF RESPONDENT PERSONAL DATA CLAUSE

Prism Research, in accordance with ESOMAR and AAPOR rules and regulations is obliged to protect the anonymity of respondents. All questions / variables that contain any type of information about the identity of respondents are removed from the report and the final database. This means that the answers given by respondents are physically separate to data that relates to their identity. Any purposeful attempt to come by the identifying data of respondents, whether by the Client, Prism Research, or any third party will be considered a serious violation and will be treated as such.

Table of contents

1. Purpose of the research 4
2. Objectives 4
3. Methodology 5
3.1. Quantitative research 5
3.2. Qualitative Research 9
4. Summary of results 12
5. Results 15
5.1. Destription of the sample for the quantitative part of the research 15
5.2. Current availability of publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo and satisfaction of the customers 17
5.3. Experiences of the customers of the available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo 20
5.3.1. Available source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo 20
5.3.2. Important characteristics of the available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo 32
5.4. Needs of the potential customers of the publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo 36
5.4.1. Interest in printed publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo 36
5.4.2. Price of the publication 38
5.4.3. Format of the publication 40
5.4.4. Favourable characteristics of the publication 45
5.4.5. Content of the publication 49
5.4.6. Distribution and subscription 55
5.5. Major characteristics and habits of the potential customers 57
5.5.1. Capacity of existing libraries 57
5.5.2. Internet Access 58
5.5.3. Index table 62
6. Conclusions 63

1. Purpose of the research

Major purpose of this research was to identify possible markets in Kosovo and outside as well as find out data about opinions and attitudes of all major target groups about the print version of the codification of Kosovo Laws by subject matter. These data were used for an estimate of potential market for the publication of the compilations by subject matter in Kosovo.

2. Objectives

Having in mind the purpose of this research, the major objectives of this research are:

1. To assess potential market for print laws, regulations and opinions in Kosovo
2. To assess the most suitable format and content of publication
3. To identify all legal entities to whom the publication will be distributed/sold
4. To assess all major characteristics of the potential customers
5. To identify all major elements of the competition

3. Methodology

3.1. Quantitative research

The survey research was conducted on a small sample of all major target groups across Kosovo.

Method of interviewing

Face-to-Face interviews.

Sampling

Type of the sample

Random sample stratified by regions and all major target groups.

Sample size

200 interviews.

Target groups

The target population for this research is the population of potential users or costumers of the Kosovo applicable legislation.

Major target groups are:

- Lawyers
- Judges
- Legal practitioners
- Public officials and administrative UNMIK&PISG
- Local and International NGO's
- Law faculty and students
- Possible market of the legal community outside Kosovo

Selection of respondents

The selection of respondents for each group was random, from the list of all members of target groups. For example, if we want to have random sample of judges, than we should have the list of all judges in Kosovo from which we would randomly select a certain numbers of judges. The same principle applies for other target groups.

Organization of the fieldwork

The total number of interviewers to be engaged in this research was 10.

The necessary number of coordinators was engaged on the principle of one coordinator to not more than 5 interviewers. Thus, there were 2 coordinators engaged. The Field Manager for the Albanian part of the sample was based in the Prism Research office in Prishtina.

The number of controllers was determined in a similar fashion. One controller to not more than five interviewers was engaged - thus, there were two controllers engaged.

Given that this research was conducted on the entire area of Kosovo, attention was paid to ensuring that the ethnic structure of interviewers corresponds to the regional ethnic structure of the sample.

Training

All of the regional coordinators and interviewers participated in a one full day training session in Prishtina.

In the course of training of coordinators and interviewers the following areas were covered:

- Explanation of the purpose of the project
- Section-by-section review of the questionnaire (QbyQ analysis)
- Trial interviews with other interviewers (role play)

- Comprehensive discussion of directive and non-directive probing

Pilot study

Prior to start of the main fielding, each interviewer had to complete at least one test interview correctly before being eligible to participate in the fielding. Upon completion of the trial interviews, all questionnaires were collected, and discussion was held about problems encountered, questions raised etc. Interviewers were instructed to make note of all comments made by respondents in the course of the interview. In this way a minimum of 50 trial interviews were conducted as part of the pilot study.

Supervision

As mentioned, each interviewer had to conduct at least one interview with or without the attendance of a coordinator (depending on the level of errors from the pilot study). During the conducting of fieldwork the coordinators checked each completed questionnaire upon submission to minimize the likelihood of incorrectly completed questionnaires or systematic interviewer errors going unchecked.

Quality control of interviews

The work of interviewers was controlled in the following ways:

- record of all field contacts and completed interviews (100 %) to control if the interviewer followed the rules of sampling
- logical control of questionnaires (100 %), which shows if the questionnaire is completed correctly and if all answers are properly marked
- telephone control (min 30%), check of the interviewer behavior and administration of questionnaire
- field control (min. 30 %) where we also check the proper selection of the respondent in the household, interviewer behavior and administration of questionnaire
- computer control of the collected data (100%), where we identify differences that may appear between interviewers.

Data input and cleaning

Utilizing a data entry input program where a data entry form is created in the form of the questionnaire. Trained data entry operators key in the data. The data is then cleaned, that is the mistakes that might have occurred during data entry are eliminated using specific computer programs. To control and prepare data for further processing, the SPSS program is used.

Organization

It is important to stress that Prism Research has its own network of interviewers in the Serb-majority parts/enclaves in Kosovo, as well as in the Albanian-majority areas. Both Serb and Albanian interviewers are recruited and trained in the same manner and have a similar level (considerable) experience. Both teams of interviewers were prepared and trained for this project in a similar way. The network of interviewers and coordinators of Prism Research Kosovo function as a single team, however by force of circumstance they are divided into two for security reasons.

Questionnaire

Prism Research in close consultation with the NCSC developed the questionnaire. Prism Research completed translation and layout of the questionnaire. The questionnaire was translated into the local language – Albanian.

3.2. Qualitative Research

Introduction

Social researchers generally agree that the most effective research designs are those that utilize various methodological approaches to complement one another – primarily qualitative and quantitative methods. In cases where the problem under investigation is relatively unexplored in the cultural, sociological and even psychological dimensions, it is best to take the first research steps with a qualitative approach – primarily focus group discussions and in-depth interviews. Through such groups and interviews we gain insight into the complete background of opinions and attitudes, reasons, motivations of the target groups relating to the issue being researched. In addition, the focus group discussions and in-depth interviews are an effective way to test some of our initial hypothesis and assumptions. It is important to mention that it is the best manner in which to prepare the questionnaire for a quantitative study by testing, exploring, and defining certain questions in the qualitative research.

Method:

In-depth interviews.

Recruitment:

Prism Research has a widespread network consisting of interviewers, controllers, coordinators and supervisors in all of the municipalities in Kosovo – including Albanian and Serb majority areas and all other ethnic minorities. All interviewers have completed rigorous training in the methodology and most of them have participated at least in 5 research projects in Kosovo in the past 12 months.
Interviewer/recruiters utilized the Snowball method for the selection of potential respondents – key informants from various target groups.

In the above-described manner, for each of individual in-depth interviews, a minimum of 2 potential respondents were identified.

On the basis of this selection, we have identified optimum 20 respondents for minimum 10 in-depth interviews finalized.

In the final selection of participants who will participate in the focus group discussions and in-depth interviews, other than the main criteria, particular attention was paid to the following:

1. that persons who are related to interviewers and employees of Prism Research not be recruited and that participants not be related;
2. that participants are not employed or involved in any way with media, marketing organizations, market research or public opinion polling agencies;
3. that they not have participated in any types of public opinion polling or focus group discussions in the past 12 months.

Target groups:

Major target groups are:

- Lawyers
- Judges
- Legal practitioners
- Public officials and administrative UNMIK & PISG
- Local and International NGO's
- Law Faculty and students

We conducted 10 in-depth interviews with major target groups.

Moderation:

The interviewing of the respondents for IDI's was conducted by our permanent external staff in Kosovo (engaged on a project basis). Interviewers are psychologists or sociologists and they were coordinated and supervised by the Project Manager from the Prism Research head office who heads the qualitative research department.

Transcripts:

The discussions of IDI's were fully transcribed in the local language and then summarized into English.

Facilities:

Any place agreed with the respondents.

Discussion Guide:

Prism Research developed the Discussion Guides for in-depth interviews after the key areas, topics and issues are discussed and identified by the Client and Prism Research.

Organization:

All focus group discussions were audio taped - in a non-intrusive manner.

Participants for IDI's received token honorarium for the participation.

Refreshments were served.

4. Summary of results

- More than a half of the surveyed respondents thought that information on laws applied in Kosovo is available. Even 20.3% of the surveyed members of the population of potential customers of the printed publication thought the information on laws applied in Kosovo was sometimes difficult to obtain, and 13.9% they are hardly available.
- Almost two thirds (64.4%) of all respondents surveyed in the scope of this research said they were fairly satisfied with the availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo. Only 9.9% of respondents stressed they were fully satisfied, and 9.4% that they were fully dissatisfied with the availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo.
- Asked about the primary source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo, the most frequent answer was UNMIK Official Gazette, which was listed as the primary source of information by 45% of the respondents. It is followed by ABA/CEELI CD Rom (17.3%), Kosovo Law Centre Publication (14.9%), and the Kosovo Assembly Web Site (12.4%). Other, less frequent answers were shown graphically.
- Asked if they receive regularly some sort of a publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo, exactly a half of respondents answered positively.
- Most of respondents who receive regularly some sort of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo said they receive the UNMIK Official Gazette (68.3%). It is followed by the ABA/CEELI CD Rom (36.6%) and the Kosovo Law Centre Publication (31.7%).
- Most of respondents who use the UNMIK Official Gazette, receive the publication monthly (37.7%) and quarterly (30.4%). With regard to the ABA/CEELI CD Rom publication, one third of respondents said they receive the publication yearly (32.4%) and quarterly (27%). With regard to the Kosovo Low Centre Publication,

the distribution of results showed that this publication had no usual frequency of distribution to customers.

- Most of the publications for most of the respondents were distributed free of charge and a maximum amount of money the customers of the publications allocated for this purpose did not exceed 10 Euros.
- Most of the customers are mainly satisfied with the publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo, considering the fact that three out of four respondents (77.2%) stated they are fairly satisfied with the available publications.
- The respondents previously found to receive some of the existing publications, estimate the content of the publication is most important in selecting the publication they would order or purchase for their professional needs (83.2%).
- With regard to satisfaction with particular characteristics of the available publications, the respondents said they are most satisfied with the content of the publication, which was a response of 58.4% of respondents.
- Asked about what characteristic of the publication they are the least satisfied with, most of respondents decided it was the content of the publication (28.7%).
- Great majority of respondents (98.5%) showed an interest in the publication that will update them with all the current laws and other legislative materials applied in Kosovo.
- While almost two thirds of respondents (56.3%) stated they whish to receive this publication monthly, one fourth (25.6%) estimated it would be best if the publication was distributed quarterly.
- 16.1% of respondents were not ready to allocate the money for such type of publications and said the publication should be distributed free of charge.
- Somewhat less than two thirds (58.3%) of potential customers of the publication thought it would be the best if the publication was printed in the book form.
- Over two thirds of respondents (69.3%) preferred hard bound cover of the publication.
- Majority of respondents (71.9%) preferred Microsoft Word format.

- Simplicity of use and being able to insert updates into the book are the characteristics the customers saw as of great importance, and out of offered characteristics of the publication, the respondents saw the simplicity in use as the most important one, and 48.2% of surveyed potential customers decided this was the prime characteristic.
- With regard to the language of the publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo, the respondents mainly agreed (82.9%) the material should be printed in other languages apart from Albanian.
- With regard to the content of the publication, majority of respondents (69.8%) assessed that out of offered options, the best would be the one envisaging that the content of the publication be organized by subject matter.
- Majority of the surveyed potential users of the publication agreed the content should include Laws adopted by the Kosovo Assembly and promulgated by SRSG (77.9%).
- With regard to the fact that the publication should contain two kinds of indexes: a) index of the compilation content, and b) index for each volume, some three fourths of respondents found that both indexes would be either very useful or useful.
- In terms of updates the publication should contain, 43.2% of respondents said they would like to receive only the changed laws, whereas something over half of respondents (52.3%) thought they should receive entirely new set of complete laws.
- The publication should be distributed by mail, a stance backed by 59.3% of respondents. Something less than one third of respondents (29.1%) said they preferred the publication to be distributed by In-person pickup. Almost each tenth respondent said he or she would like the publication to be distributed by car delivery.
- With regard to subscription for the publication of their interest, almost three fourths of respondents (72.4%) said they would like to subscribe to the publication.

5. Results

5.1. Destription of the sample for the quantitative part of the research

Table 01. Description of the sample

		Frequency	Percent
GENDER	**Male**	152	75%
	Female	50	25%
AGE	**< 35**	49	25%
	36 - 50	79	40%
	51 >	71	36%
EMPLOYMENT STATUS	**Employed**	195	97%
	Unemployed	7	3%
EDUCATION	**Secondary school**	7	3%
	University/College uncompleted	11	5%
	College completed	9	4%
	University completed	151	75%
	Master/PhD	21	10%
	No answer	3	1%
ETHNIC GROUP	**Albanian**	194	96%
	Other	8	4%

202 respondents took part in the research. As you can see from the table (see Table 1.), the gender structure of the sample was uneven and three fourths of the sample were made of male respondents. Furthermore, 40% of the sample were the respondents aged from 36 to 50, and one fourth of the sample were respondents aged under 36, and 36% of respondents were aged above 50. With regard to the sample composition and the respondents' profession, we could expect that majority of the respondents would be employed. So we can see that 97% of respondents were employed while the remainder of the sample was mainly made of students. With regard to the educational structure of the sample, 75% of respondents had the University completed, 10 % held Master/PhD while

the remainder of the sample had the secondary school or college completed or were still engaged in the education process. In line with the sample plan, most of the respondents were ethnic Albanians (96%) while the remainder 4% belonged to minority ethnic groups.

Furthermore, it is obvious that there were most lawyers among the respondents (38%). The remainder of the sample, with the regard to profession of respondents, is shown in the table (see Table 2.). The respondents employed with some of the courts were asked what type of court they work with. As we can see 38% of the surveyed court employees are employed at the Municipal court. 29% of the surveyed respondents are employed at the District court, while the structure of the remainder of the sample is shown in the table.

Table 02. Description of the sample

		Frequency	Percent
PROFESSION	**Lawyer**	76	38%
	Court judge	29	14%
	Court staff	37	18%
	Jurist	12	6%
	Law faculty staff	6	3%
	Law faculty student	5	2%
	Government staff	12	6%
	Local NGO staff	12	6%
	International NGO staff	12	6%
	Other	1	0%
TYPE OF COURT (N=65)	**Supreme court**	3	5%
	High court for minor offences	3	5%
	Commercial court	7	11%
	District court	19	29%
	Minor offences court	8	12%
	Municipal court	25	38%

5.2. Current availability of publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo and satisfaction of the customers

The first questions for the respondents taking part in quantitative part of the research related to the assessment of the current availability of information in general with regard to laws applied in Kosovo. Somewhat over half of respondents said that information on laws applied in Kosovo were available, as it can be also concluded based on the results shown graphically (See Graph 01.). It is obvious that 40.6% out of total number of respondents thought that information on laws applied in Kosovo is somewhat easily available, while 24.8% estimate it is easily available. Furthermore something less than half of the surveyed thought the information is not available. Even 20.3% of the surveyed members of the population of potential customers of printed publication said the information on laws applied in Kosovo is sometimes difficult to obtain and 13.9% said it is hardly available.

Graph 01. Would you say that the information about the laws applied in Kosovo is available?

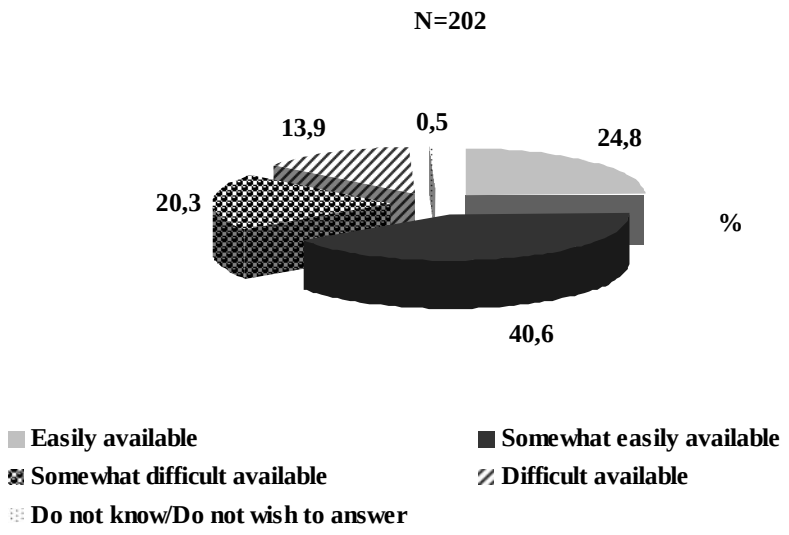

By further analysis we tried to determine if there are differences among members of different professional groups who took part in this research. Analysis showed that there is a statistically significant difference between the answers given by layers and others[1] (see Graph 02.). As it can be seen, there are significantly more lawyers (23.7%), in relation to Court Staff (7.6%) and other respondents (8.3%), estimating that information on laws applied in Kosovo is difficult to obtain.

Graph 02. Would you say that the information about the laws applied in Kosovo is available? (Comparison between layers, Court staff and others)

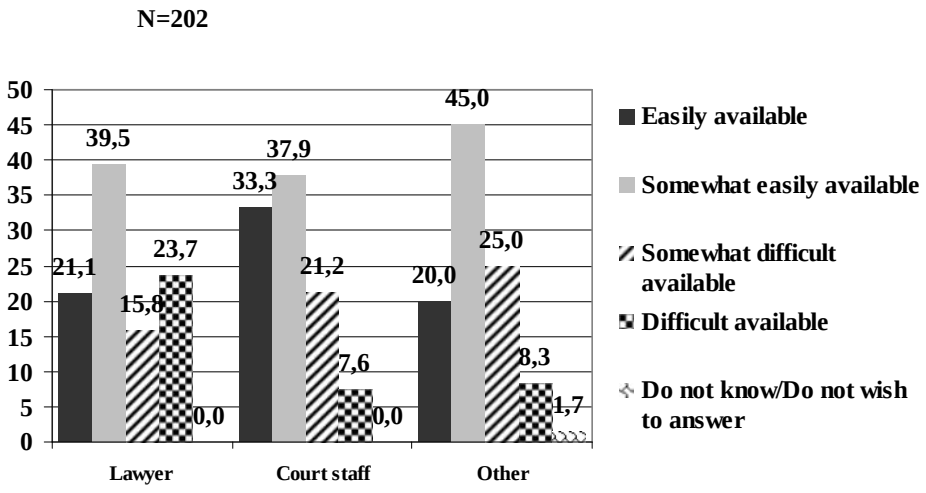

Speaking about the availability of material about the laws applied in Kosovo, respondents participated in the qualitative part of the research mainly estimate that material about these topics is more or less available to members of those professions that use such kind of material. Still, it seems that potential customers of the printed publications about the laws applied in Kosovo often have to use some other, unofficial sources of information about the laws applied in Kosovo and legal issues. One respondent mentioned that members of those professions, who use material about laws and legal issues for their professional purposes, although with some difficulties, mainly handle the procurement of the abovementioned material. Despite the fact there is a scarce offer of publications about

[1] Group of respondents "Others" is consisted of respondents of following professions: Jurist, Law Faculty staff, Law Faculty Library Staff, Law Faculty Student, Government Staff, Local Non-Government Organization Staff, International Non-Government Organization Staff.

legal issues in Kosovo, as well as the availability these materials, we can assume that a professional who uses such material for his or her needs will in a way get used to the existing conditions, and still manage to find required date in such conditions. On the other side, we presume that citizens do not have sufficient access to information about the laws applied in Kosovo.

> As for the laws that are in power in Kosova, I think that more or less are accessed. (Lawyer, Gjilan)

> I think that who has to do with laws it is not so hard to be informed about laws, but citizens are those who has difficulties to be informed and to have access on applicable laws in Kosova. (District Court Staff, Prishtina)

Furthermore we were interested in seeing in what measure the respondents, potential customers of publications about the laws applied in Kosovo, are satisfied with the availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo. In line with previous answers, almost two thirds (64.4%) of all respondents surveyed within the research said they are fairly satisfied whit availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo (see Graph 03.). Although the given results speak in favor assumption that the respondents are mainly satisfied with the availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo, it is obvious that only 9.4% of respondents said they are fully dissatisfied with the availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo.

Graph 03. To which extent are you satisfied with the availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo?

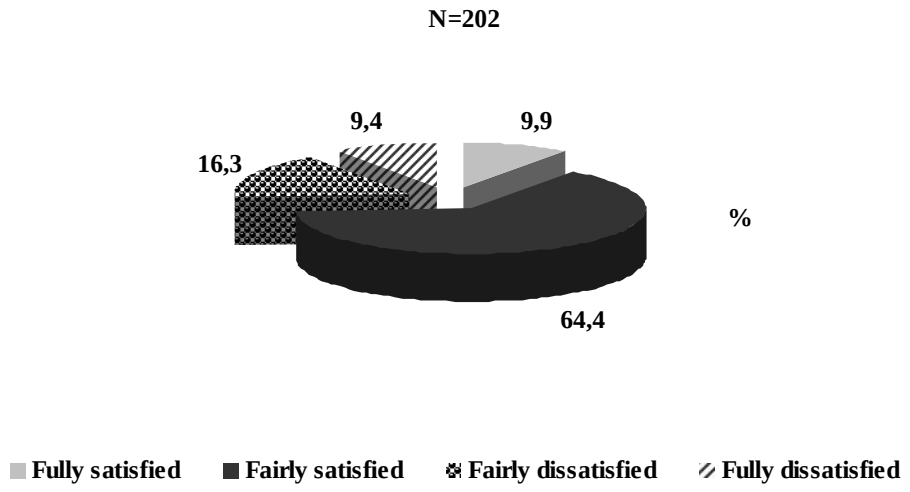

Base on described results we can conclude the availability of information and of the laws and other legislative material applied in Kosovo is not at a satisfactory level and that there is a significant number of those respondents among the surveyed ones who gave a negative judgment about the current availability of the laws and other legislative material applied in Kosovo.

5.3. Experiences of the customers of the available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo

5.3.1. Available source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo

We were interested in seeing what experiences the potential customers of printed publications about the laws applied in Kosovo had. With regard to the fact that research encompassed respondents who for the sake of their profession have to use some of the available information sources about the laws and other legislative material applied in Kosovo, we asked them about their primary and secondary sources of information. To the question about the primary source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo, the most frequent answer was the UNMIK Official Gazette, which was listed as the primary source of information by 45% of respondents. It was

followed by the ABA/CEELI CD Rom (17.3%), the Kosovo Law Centre Publication (14.9%), and the Kosovo Assembly Web Site (12.4%). The other, less frequent answers are shown graphically (see Graph 04.).

Graph 04. What is the primary source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo?

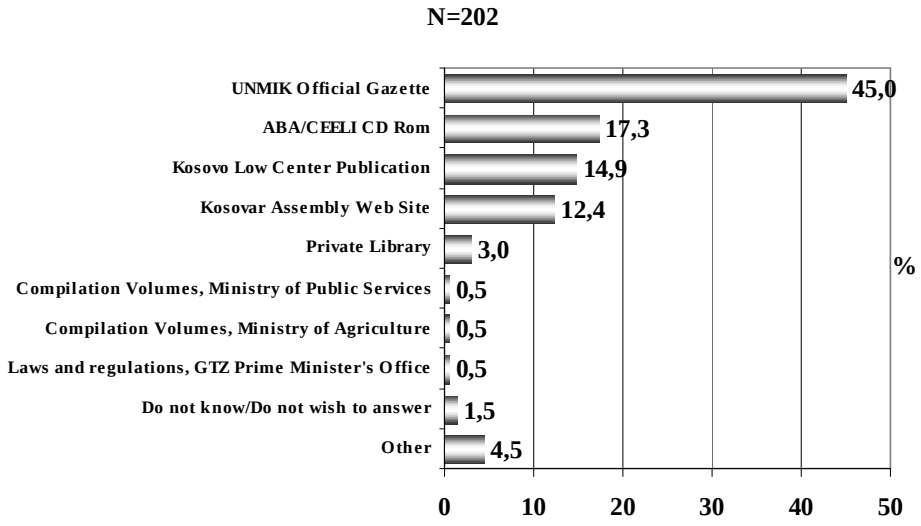

Further analysis was focused on testing the difference among particular groups of respondents. Taking into account the primary information sources which stick out by their frequencies, it is obvious there is some difference between the respondents of different professions (see Graph 05.). So the UNMIK Official Gazette is more used by the Court Staff (72.7%), in relation to Layers (31.6%) and Others (31.7%), while the Kosovo Assembly Web Site is little or not at all used by Layers and Court Staff. With regard to Layers, most of them (34.2%) listed the ABA/CEELI CD Rom as the primary information source. At the same time, this source is significantly more used by Layers in relation to other respondents.

Graph 05. What is the primary source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo? (Comparison between layers, Court staff and others)

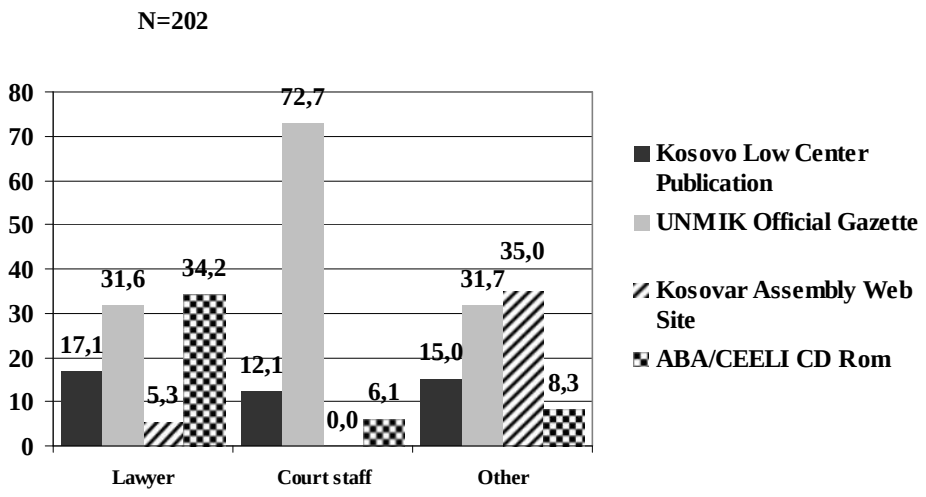

With regard to the secondary source of information about the laws and other legislative material applied in Kosovo, the ABA/CEELI CD Rom topped the list (19.1%), and was followed by the Kosovo Assembly Web Site, UNMIK Official Gazette and Kosovo Law Centre Publication with 15.1% respectively (see Graph 06.).

Graph 06. What is your second source?

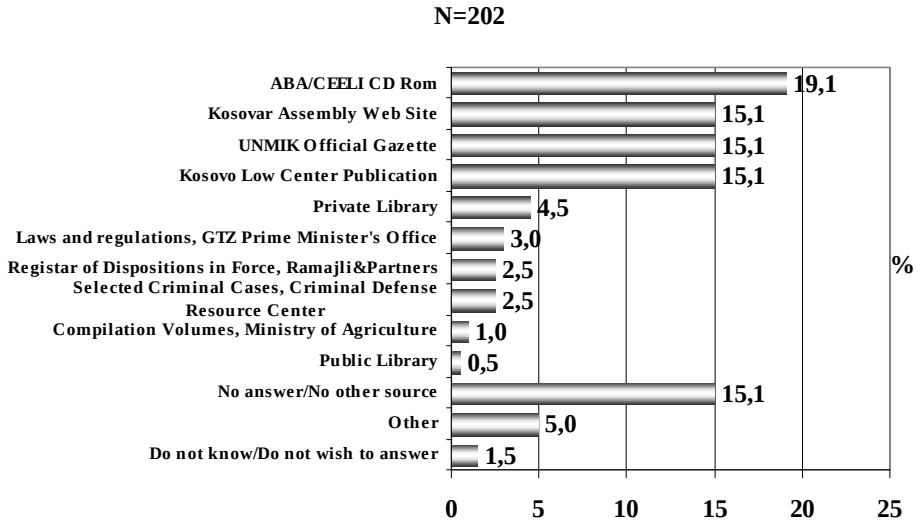

Speaking about the publications the respondents who participated in the qualitative part of the research said to receive regularly, we again have an impression that

“UNMIK’s”Official Newspaper” publication is used my most respondents. It is important to underline that results of qualitative research also indicate that this publication is in the use most. Apart from that, it also seems that CD’s of ABA/CEELI publication is among those that are widely in use among professionals who deal with the law. It is important to stress that there were some respondents who said they have no regular source of information they use for their professional needs or that they use some of the mentioned publications, but they do not receive it regularly.

> We receive regularly UNMIK ”Official Newspaper” and some other publication of Abbacel in CD, in which are included a lot of laws and regulations. (District Court Staff, Prishtina)
>
> There is no publication that regularly comes in my office. I am interested by myself for all publications like UNMIK”Official Newspaper” etc. (Lawyer, Suhareka)
>
> I do not receive any kind of publication that arrives to me in office. Usually there are some CD’s of ABA/CEELI but even for them, we have to find them. (Lawyer, Gjilan)
>
> For Official Newspaper I am not sure when we receive them because they are not so regular but CD’s of ABA/CEELI, we received it before but recently we did not receive any. (District Court Staff, Prishtina)
>
> I do not receive any kind of material that comes regularly; mostly I am informed by my own. I find by my own both Publications, UNMIK”Official Newspaper “and for other publications that a lawyer needs. (Lawyer, Mitrovica)

Asked in they receive regularly some sort of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo, exactly a half of respondents gave a positive answer (see Graph 07.).

Graph 07. Do you regularly receive some kind of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo?

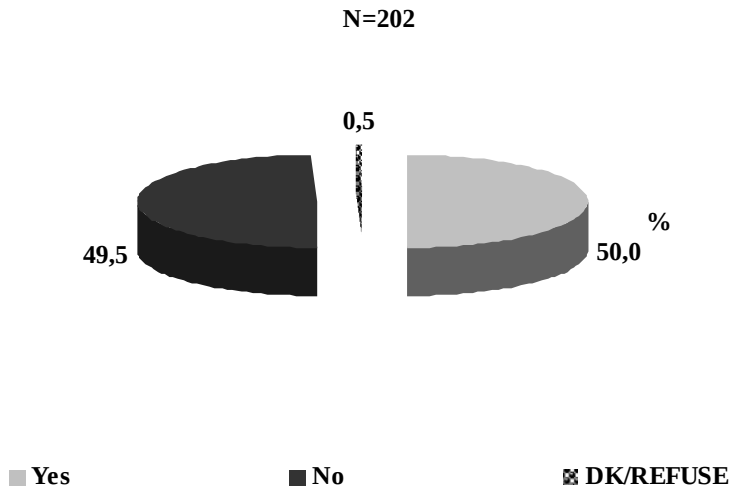

It was determined that there is a statistically significant difference between the particular groups of respondents and with regard to their profession. As the graph bellow shows (see Graph 08.), statistically larger number of the Court Staff respondents (80.3%), in relation to Layers (32.9%) and Others (38.3%) receive regularly some kind of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo.

Graph 08. Do you regularly receive some kind of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo? (Comparison between layers, Court staff and others)

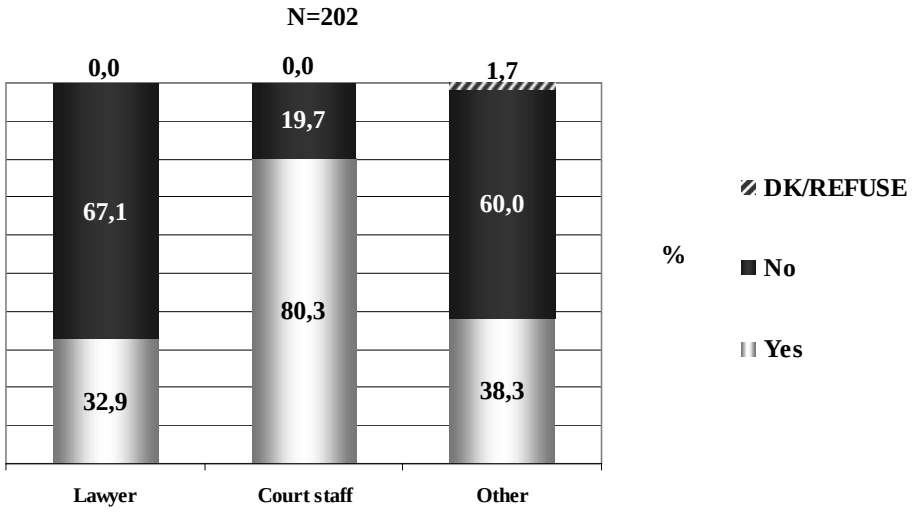

Majority of respondents who receive regularly some kind of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo said they receive UNMIK Official Gazette (68.3%). It is followed by the ABA/CEELI CD Rom (36.6%), Kosovo Law Centre Publication (31.7%), and other publications (see Graph 09.). With regard to the sample size (N=101), it was not possible to carry out an analysis of results for different categories of respondents.

Graph 09. What kind of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo do you receive?

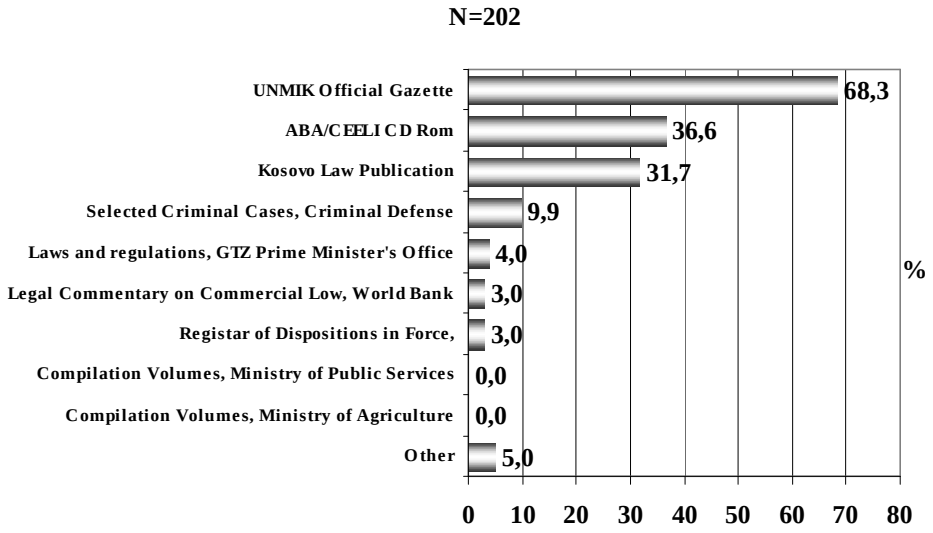

In general, it can be concluded that is no standard system of delivery of publications about the laws applied in Kosovo, through which the interested customers could get hold of required material about legal issues. So it does not surprise that a siginficant number of our respondents (participated in the qualitative part of the research) apart for official, also use additional sources of information about the laws applied in Kosovo. So we can see that respondents for their professional needs often use private libraries, legal literture they collected through the years of professional work and the Internet.

> Also I use my private library, in which I have a lot of different materials that I gathered for years. (District Court Staff, Prishtina)
>
> Usually I am interested for laws by myself, because there is no any publication where we can find all materials that are altogether. (Lawyer, Prishtina)
>
> I do not receive any kind of publication but I always need to look by myself for gathering literature. I would like very much that this publication that will be published, to have an effective system of delivery, and not lawyers to look after these publications by themselves. (Lawyer, Prishtina)
>
> I often use my private library to inform with laws. (District Court Staff, Prishtina)

The respondents who said they receive regularly some kind of publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo were asked how often they receive these publications. The analysis of results was carried out for three publications found to be used most. The table shows (see Table 03.) that majority of respondents who use the

UNMIK Official Gazette; receive this publication monthly (37.7%) and quarterly (30.4%). With regard to the ABA/CEELI CD Rom publication said to be used by 37 respondents, some one third of respondents said they receive this publication yearly (32.4%), and than quarterly (27%). With respect to the Kosovo Low Centre Publication, said to be regularly received by 32 respondents, the distribution of results showed that this publication has no usual frequency of distribution to the customers.

Table 03. How often do you receive publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo?

	UNMIK Official Gazette (N=69)	**ABA/CEELI, CD Rom** (N=37)	**Kosovo Low Center Publication** (N=32)
Monthly	37.7%	16.2%	25.0%
Quarterly	30.4%	27.0%	21.9%
Yearly	4.3%	32.4%	21.9%
Other	11.6%	16.2%	18.8%
DK/REFUSE	15.9%	8.1%	12.5%

We were further interested in seeing what amount of money potential customers of printed publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo would allocate for the currently available publications previously found to be in use most. Based on the results (see Table 04.) we can see that most of publications for majority of respondents are free of charge, and the maximum amount of money the customers of publication allocate for this purpose does not exceed 10 Euros.

Table 04. How much do you pay for this publication?

	UNMIK Official Gazette N=69)	**ABA/CEELI, CD Rom** (N=37)	**Kosovo Low Center Publication** (N=32)
It is free of charge	82.6%	94.6%	87.5%
Less then 5 Euros	7.2%	0.0%	3.1%
Between 5 and 10 Euros	2.9%	0.0%	6.3%
Between 10 and 15 Euros	0.0%	0.0%	0.0%
More then 15 Euros	0.0%	0.0%	0.0%
DK/REFUSE	7.2%	5.4%	3.1%

Customers of available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo were asked to which extent they are satisfied with the available publications. The customers are mainly satisfied with the publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo, as three out of four respondents (77.2%) said they are fairly satisfied with the available publications (see Graph 10.). Almost one fifth of respondents (18.8%) said however they are more or less dissatisfied with the available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo.

Graph 10. To which extent are you satisfied with the publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo that you receive?

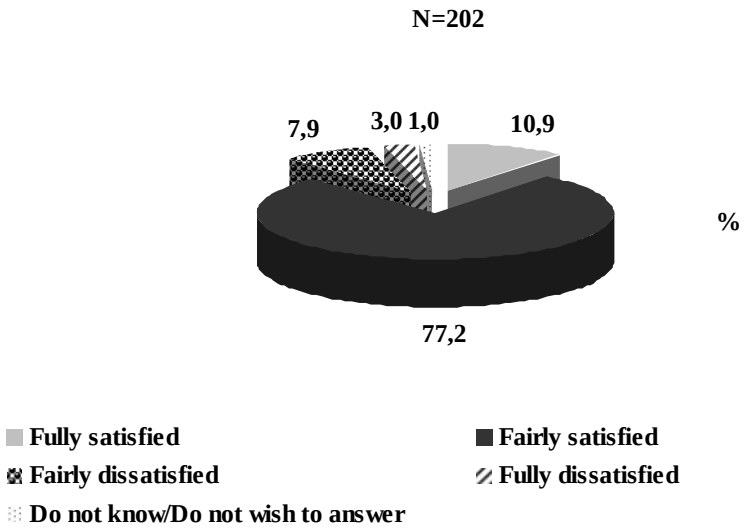

Respondents participated in the qualitative part of the research who receive regularly some of the existing publications about the laws applied in Kosovo are mainly dissatisfied with what those publications offer. So we can see that complaints of our respondents mainly related to the content, as well as the format of the publication. Speaking about the content of the publication, respondents underline they are not satisfied with this characteristic of the publication and with the fact that it does not meet their professional needs, without elaborating these shortages. They also pointed out the problem of grammatical errors in these publications. With regard to the type of matter these publications deal with, grammatical errors and typing errors could easily change the meaning of the written text, so the respondents who took part in the research thought such shortage should be avoided in the creation of publication of this kind..

> I am very disappointed even with the content of this publication the way how they publish it and with its cover too. (District Court Staff, Prishtina)
>
> The content of this kind of newspapers very often have a lot of grammatical mistakes, because we know that even daily newspaper has a lot of grammatical mistakes. (Law Faculty Staff, Prishtina)
>
> I want to stress out one other very big problem according to National Newspaper that is published. Normally the publications that are published from Institutions should not have mistakes in grammar or in its content and the UNMIK"National Newspaper" have both of them. Therefore I think that officials should be careful when they publish legal material

> because with just one word the all sentence will change the content and we will have negative result in society. (Lawyer, Suhareka)
>
> When we speak for the content then we have to do with a very complicated topic, with the content of the laws I speak as legal expert, I am not satisfied at all. (Lawyer, Mitrovica)
>
> As for the content of these publications I would say that I am not so satisfied. They could be better and I hope that in the nearest future the situation will be changed. (Prosecutor, Prizren)

Respondents pointed out a very specific problem in terns of publications with such content. Sometimes it happens that the content of the publication, which primarily refers to UNMIK's "Official Newspaper", is not sufficiently understandable to customers, which is explained through inadequate translations. Respondents presume the above mention is a result of engagement of unskilled translators who are not fammiliar with the leagl terminology. Inadequate translation could completelly change the sense and the meaning of the material, making it unusable for cutomers. Also, the use of such materials requires additional engagement of customers to check it up and eventaully to correct the translation.. So respondents who took part in this research stress that translation should be done exclusivelly by translators who are quite fammiliar with leagl topics and terminology.

> I need to point it out that on these publications are a lot of mistakes. Because for understanding a law you need to read too much and in the end it may happens that you will not understand nothing. I think that the problem are Translators that does not know how to translate laws, and does not know the legal terminology. In general I think that translating of the laws is very bad. (Lawyer, Gjilan)
>
> I would like to stop a little bit in the translation of these official publications. All the translations are very bad. You can see that in Criminal Code of Kosova and Procedural Criminal Code of Kosova is translated by three of four translators because for same words they used different terms. (Lawyer, Prishtina)
>
> First of all as for "Official Newspaper" what I don't like is translation because if we compare it with English version and Albanian version we will find that there are a lot of mistakes because the translators that translates as far as I know they have nothing to do with laws and legal issues. (District Court Staff, Prishtina)

Speaking of distribution of publications about the laws applied in Kosovo, respondents evaluate the situation was not satisfactory. Although there were some respondents who said they receive some o the publications regularly, the biggest number of respondents pointed out that the way the publications are distributed to cutomers is not reliable. So respondents said they cannot rely on the publication distribution and delivery system,

which again mainly refers to the UNMIK's "Official Newspaper" publication. It often happens that delivery of the publication is late in relation to what is expected and in relation to customers' needs. Also, the institutions that have the regular distribution of publications, sometimes does not receive a sufficient number of coppies in relation to the number of cutomers. Still, we can notice that some customers are satissfied with the distribution, which leads to an assumption that the issue of registring the publication customers and publication distribution is not systemically solved..

> Usually I am informed with applicable laws in Kosova from UNMIK "Official Newspaper". The delivery system is so weak, because they do not have any kind of a coordinated system of delivering. (Lawyer, Suhareka)
>
> When we speak about applicable laws, since I am registered in Kosovo Chamber of Advocates when I paid 560 Euro, I was promised that they will deliver the materials needed, but now after three months I did not receive any kind of publication from Kosovo Chamber of Advocates. (Lawyer, Mitrovica)
>
> The official publication usually is delivered by Post Office, but in a lot of cases they come in enough copies. We need to have into the consideration the number of copies, for instance in Prizren District Prosecutorial office we are 7 prosecutors and in the publication will be good if will come in same number. (Prosecutor, Prizren)
>
> All the publications we receive in time. Usually when they arrive here in District Court of Peja, The Administrator delivers us in time. This is why I am satisfied with delivery. (Judge, Peja)
>
> Now we have the "Official Notebook" which was very helpful but they did not start yet selling it and we can not by it. Would be good that they will offer people who work with laws and which use the "Notebook" in practice. I asked in many places like Law Faculty, Judicial Institute, in Kosovo Judges Association and they could not provide me with "notebook". (Lawyer, Prishtina)

We were further interested if the respondents subscribe to, or pay any online legal databases. As we can see (see Graph 11.), a very small number of respondents said they use such kind of publications. Among the offered online publications, Data base GTZ sticks out and 8.5% of respondents said they are subscribed to this publication or they buy it.

Graph 11. Do you subscribe to, or pay, any online legal databases, such as…?

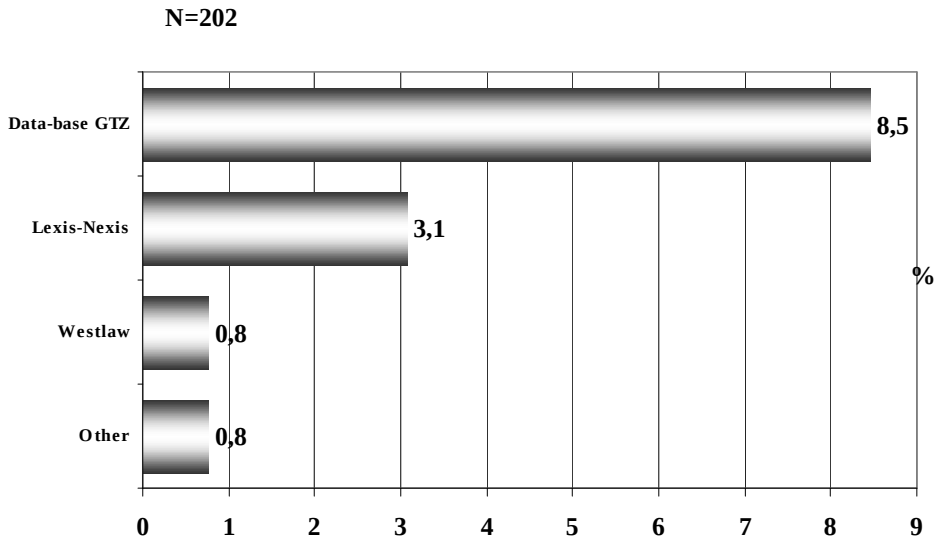

5.3.2. Important characteristics of the available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo

In frame of analysis of the quality of the available publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo, we were interested in what way the respondents evaluate certain characteristics of the publications and what importance they give to certain characteristics when selecting the publication. In relation to the above mentioned, the first question we asked the respondents was to define what characteristic among the offered options was the most important in the selection of the publication they receive or purchase. As you can see (see Graph 12.) the respondents found previously to be receiving some of the available publications estimate hat the content of the publication was the most important characteristic in he selection of the publication they would order or purchase for their professional needs. 83.2% of respondents showed this stance. A lesser number of respondents stated that the layout or the style of the publication was the most important characteristic for purchasing or ordering the publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo (10.9%), and regular updates of the publication (2%).

Graph 12. When you (your office) select publications to receive or purchase, what is the most important characteristic?

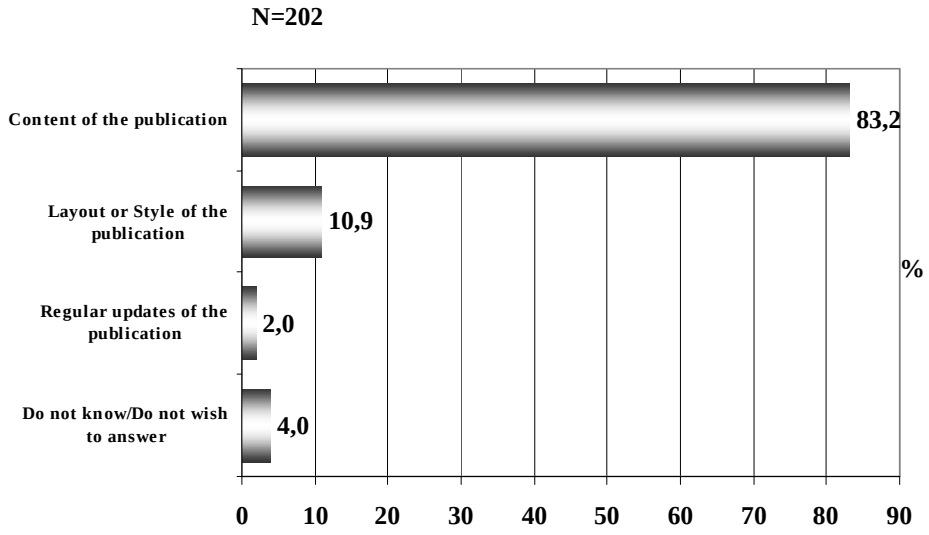

With regard to the satisfaction with certain characteristics of the publications they use, the respondents said they are most satisfied with the content of the publication, the answer given by 58.4% of respondents (see Graph 13.). It is followed by the layout or style of the publication (9.9%), and regular update of the publication (8.9%).

Graph 13. Of the Kosovo legal publications you receive, with what characteristics is your office most satisfied?

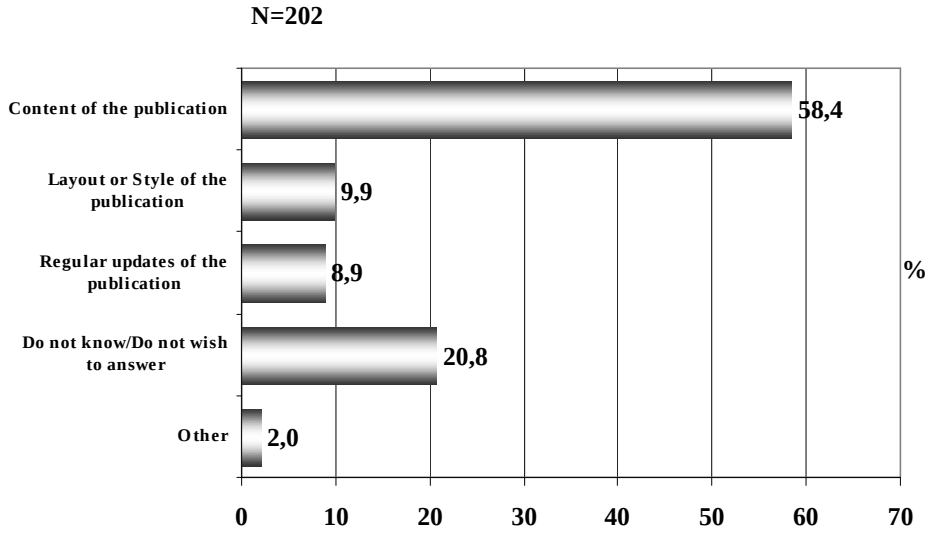

If we compare the needs potential customers have with regard to certain characteristics, described through the evaluation of the importance of characteristics, with the evaluation

of satisfaction with those characteristics, we will see there is a significant discrepancy with regard to the characteristic – the content of the publication. We can see (see Graph 14.) that the level of satisfaction with this characteristic of publications in use is statistically lower from the importance the respondents give to the same characteristic when selecting the publication.

This can serve as the basis for the conclusion that there are publications which do not satisfy the needs of customers. We can also note that the content of the publication, found as the most important characteristic of the publication, is at the same time the characteristic that could be further improved in order to provide the customers the service which will fully meet their needs and demands.

Graph 14. When you (your office) select publications to receive or purchase, what is the most important characteristic / Of the Kosovo legal publications you receive, with what characteristics is your office most satisfied?

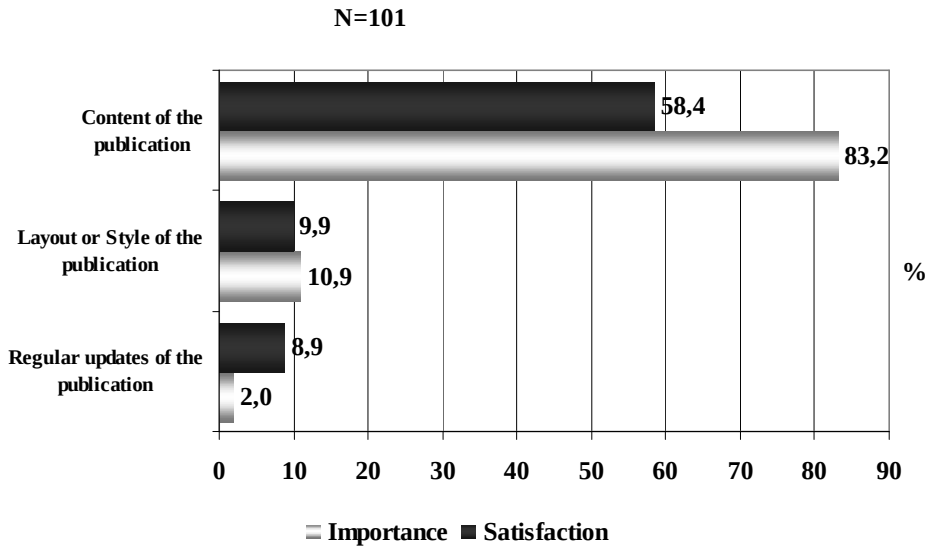

Answers to the following question confirm previous findings. In fact, asked what characteristic of the publication you receive are you least satisfied with, most respondents said it was the content of the publication (28.7%). It is followed by other answers (see Graph 15.), among which the characteristic of regular update of the publication, 27.7% of surveyed customers of the available publications said they are least satisfied with.

Graph 15. Of the Kosovo legal publications you receive, with what characteristics is your office least satisfied?

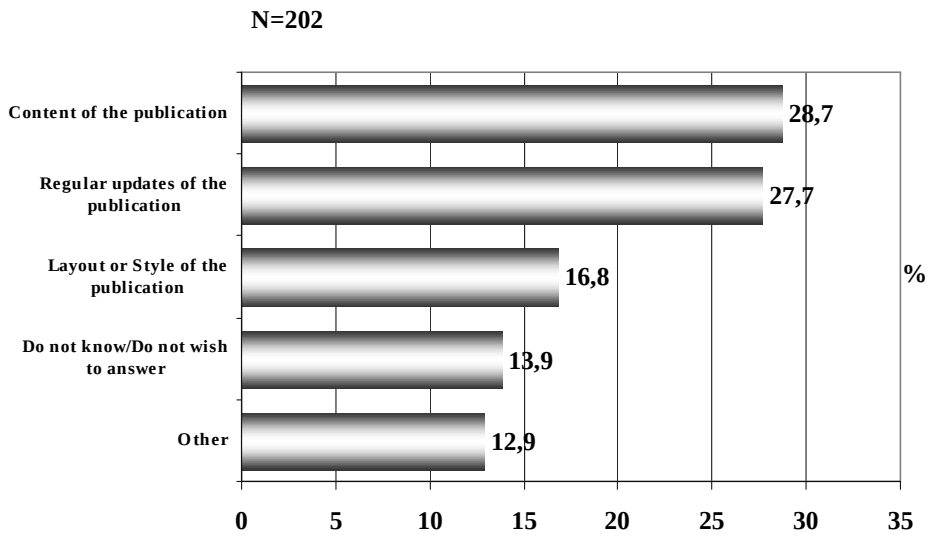

5.4. Needs of the potential customers of the publications about the laws and other legislative material applied in Kosovo

5.4.1. Interest in printed publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo

In the continuation we elaborate the evaluation of customers' needs. Respondents were primarily asked to suppose that there is a publication that will update them with all the current laws and other legislative materials applied in Kosovo. The respondents were than asked if they wish to regularly receive this publication. As we can see (see Graph 16.) great majority of respondents (98.5%) showed the interest in such kind of publications. Regardless of their profession respondents answered this question positively.

Graph 16. Would you like to regularly receive this publication?

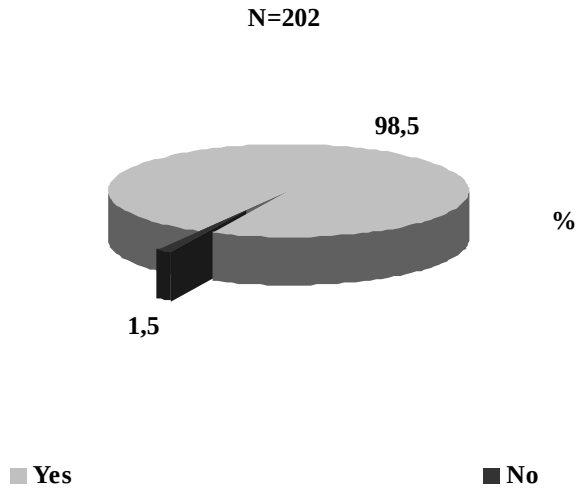

In accordance with previous findings which imply that availability and quality of publications about the laws applied in Kosovo is at a low level, we could presume that respondents participated in the qualitative part of the research, potential customers of printed publication will show an interest in a publication that would completely meet their needs for information related to their profession. It is unquestionable that there is a

space in the market of publications of such kind in Kosovo that would provide access to all demanded information about the laws applied in Kosovo to its potential users.

> I believe in this publication very much and I think that this publication will have positive effects. But the problem here is how to offer this publication to the people that need it. (Lawyer, Suhareka)
>
> I think that publication of the legal material is a great idea. It is a technical issue how is going to be the publication or how will look like, or the volume that will have etc. (Lawyer, Mitrovica)
>
> First of all I hope that this kind of publication will be more in a complete way and its content will have more material because just the idea to find all that we "court staff" need in one publication makes you feel great. (Even thought that this is impossible) (District Court Staff, Prishtina)

Talking further about the publication of their interest, almost two thirds of respondents (56.3%) said they would like to receive this publication monthly. Some one fourth (25.6%) of respondents said they would preferred the publication was distributed quarterly (see Graph 17.).

Graph 17. How frequent would you prefer to receive this publication?

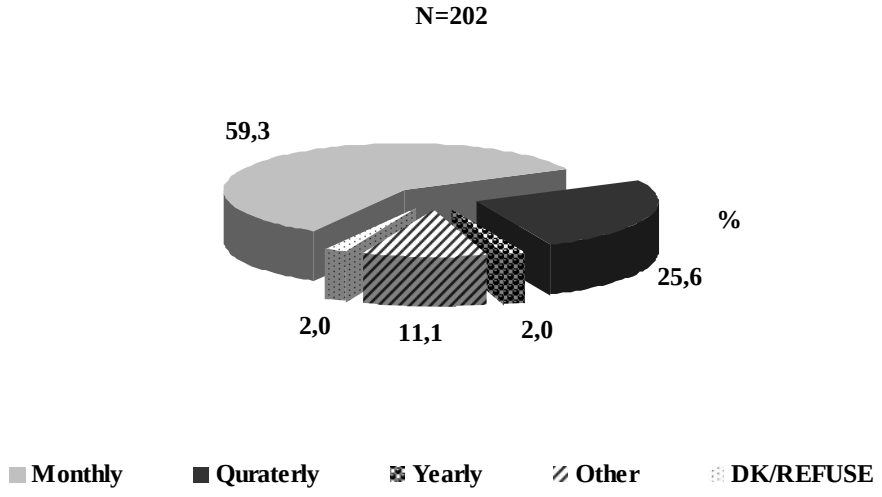

5.4.2. Price of the publication

With regard to the price of the publications, the opinions of potential customers were quite split. As you can see (see Graph 18.) 16.1% of respondents were not ready to allocate the money for such kind of publication and thought it should be distributed free of charge. Among the respondents who thought the publication is worth paying for, one half of them would be ready to pay not more then 5 Euros (28.1%) and not more then 10 Euros (24.1%). Even 12.1% of respondents said they would be ready to pay over 15 Euros.

If we take into to account that majority of respondents receive the currently available publications free of charge, it is a bit surprising that a significantly small number of them would be ready to allocate the money for such kind of publication. The above mentioned could be justified by the identified dissatisfaction with the currently available publications.

Graph 18. How much would you be willing to pay for this publication?

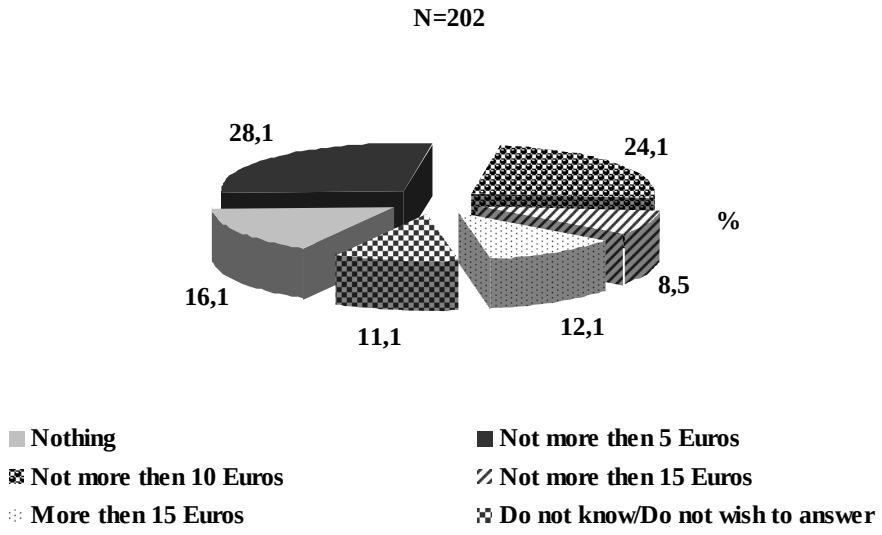

Further analysis shoed the existence of the inter-group differences with regard to the profession of respondents. So we can see (see Graph 19) that significantly statistically larger number of respondents from the category “others” (45%), in relation to layers

(16.4%), and Court staff (31.8%) said they would be willing to pay not more then 5 Euros for the publication.

Graph 19. How much would you be willing to pay for this publication? (Comparison between layers, Court staff and others)

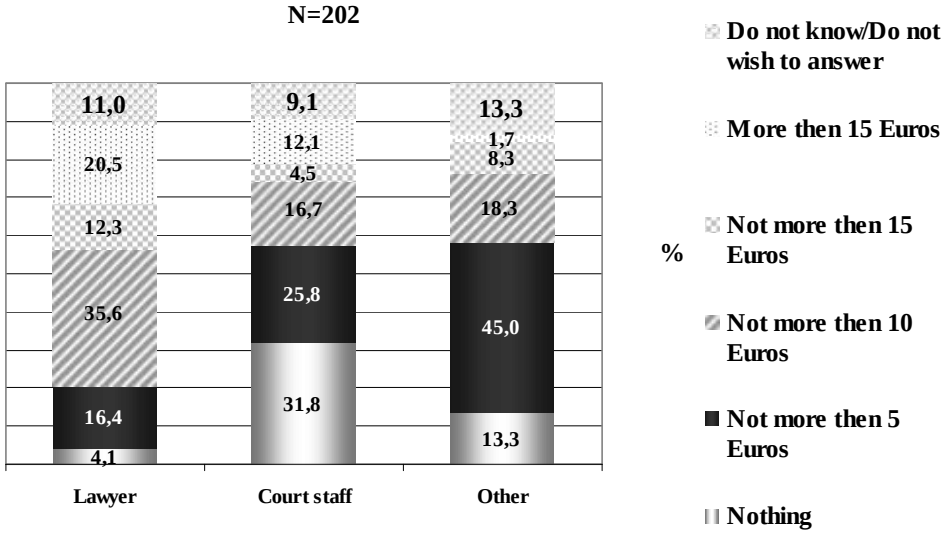

With regard to the price of the publication about the laws applied in Kosovo, the opinions of respondents who took part in the qualitative research varied a lot. On one side, some respondents thought that if the publication really meets their professional needs, it would be worth of allocating the money for that purpose. Even those respondents, who pointed out the unfavorable financial status of the Kosovo population in general, said they were ready to pay some reasonable amount for the publication about the laws applied in Kosovo.

> I often pay for the publications that I usually receive, and normally that I will pay for this publication too but just with one condition that this new publication will be more practice in use. (Lawyer, Suhareka)
>
> As for money I think that there is no problem, because I like to gather different materials that I need, and if this publication has good materials, then I will pay for it without problem. This is more technical thing. (Lawyer, Mitrovica)
>
> Even though I take a minimal salary together with my colleagues I am able to pay. (Judge, Peja)
>
> For the publications that we receive I am not so inform rather we pay anything, but I think that they are for free and for me personally will not be any problem to pay because I like very much to have all the literature that is related with my work. (District Court Staff, Prishtina)

> But we need to have into consideration that the price must be reasonable because of the hard economic situation in Kosova. (Lawyer, Gjilan)

On the other side, there were respondents who said they were not ready to set aside money for the publication, explaining the attitude by difficult financial position they are at. Also, it seems that professionals who could use the publication about the laws applied in Kosovo for the purpose of their business activities thought that institutions, organizations or companies should provide for, or buy the publication and that it should not be an obligation of an individual. Let us remind you of the findings that we have got through the quantitative research. In fact, three fourths of respondents said they would be ready to pay for the publication that would cover information about the laws applied in Kosovo.

> ...I would say that because of our small salaries that we have, we won't be able to pay even one euro for this publications. (District Court Staff, Prishtina)

> If the District Court will cover compensation I think that there is no problem at all, but if we will have to pay it individually, I think that personally I could not pay that price because if you compare our hard work that we do our salaries are very low. (District Court Staff, Prishtina)

> Usually till now for these publications I did not pay, so they were for free, like "Official Newspaper", Kosovo Law Center publication, materials that were provided in seminars. May be I will pay a very small amount of money but I can not pay if price will be higher. (Lawyer, Prishtina)

5.4.3. Format of the publication

Foremost, we were interested what form of the publication is favorable for the respondents. Something less than two thirds (58.3%) of potential customers of the publication thought it would be best if the publication was printed in the book form (see Graph 20.). While a very small number of respondents (3%) showed an interest in the Internet form of publication, in average each fifth respondent (18.1%) estimates the publication should be made in CD-ROM form. One fifth of respondents (20.6%) said the most acceptable option would be the print out of the publication in all above mentioned forms.

Graph 20. What form would you like this publication to be in?

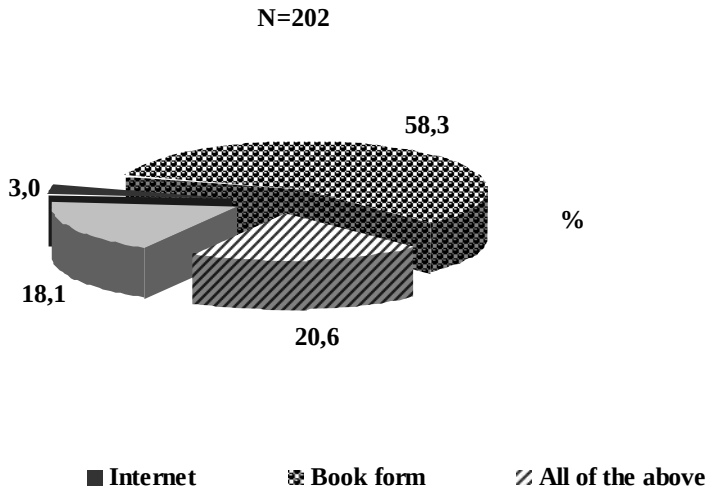

Speaking of the format of the publication the customers showed an interest in, most respondents participated in the qualitative part of the research also said they would like the publication about the laws applied in Kosovo to be in a book format. This traditional format of the publication is evaluated as the most appropriate and most practical. Still, respondents underline that such format of the publication would be of use if it met quality standards identified as important in the interview. This primarily refers to simplicity if use of the book or publication. On the other side, there were some respondents who went for the CD format of the publication which was in this case seen as simple, practical, perceivable and long term source of information about the laws applied in Kosovo. As a positive example there is the "CD of ABA/CEELI", for which the customers said is designed in a proper manner, and represents a model which could be taken into account in the design of a new publication. Some respondents preferred preparation of the publication in several different formats, primarily book format and than CD format. It is important to stress that book format was estimated as the most desirable even in the quantitative research.

> One book would be good if it is easy to use it and not complicated. (Lawyer, Suhareka)
>
> I would prefer this publication like Book. (Lawyer, Gjilan)
>
> Firstly the book has to be practice in use, easy to use it, not to be a book that you can not understand it. (Lawyer, Mitrovica)
>
> That publication it would be good to be as Book, because books you can take when ever you want. It's easy to use. (Judge, Peja)

> Would be good that the publication to be also in CD, Internet and as a Book too. I personally prefer more the book. Because books are more practicable, from the beginning I am used more with books. (District Court Staff, Prishtina)

> For me it is the same if it is book or CD. I mention before that now we are used with CD's of ABA/CEELI so there is no problem. (Lawyer, Prishtina)

> If the publication will be in CD it is something different, for instance in this CD it happens very often are damaged and are not so sure. If they will be in CD would like to be as "CD of ABA/CEELI are. (Judge, Peja)

> I want to stress out that I am satisfied with CD-ABA/CEELI because if they are in Electronic version you can use them very easy. And it is very easy when you have all the materials in one place and you do not need to read and look in different books. (District Court Staff, Prishtina)

> I mention that publication on CD is more appropriate, but if I had a copy of the book will not be bad idea. Because in this condition that we live there are a lot of cases that we could not use the computer that's why I say that needs to be as a book too. (District Court Staff, Prishtina)

> This publication it will be good to be published like book but and in electronic version also, because now we have all computers and it is not hard to use them. (Lawyer, Suhareka)

Speaking of the form of publication, the respondents were asked about the cover in which the publication should be printed out (see Graph 21.). More than two thirds of respondents (69.3%) preferred hard bound cover. 11.6% of respondents preferred the soft bound cover option and three-ring cover option respectively. 7.5% of respondents did not decide in favor this question.

Graph 21. Would you prefer it to be in hard cover or soft cover?

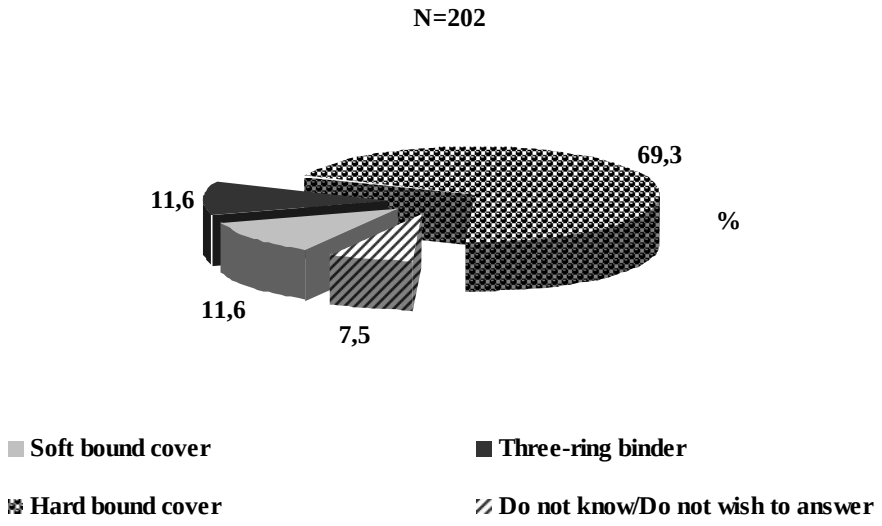

Lesser number of respondents participated in the qualitative part of the research mentioned the cover ofthe publication about the laws applied in Kosovo. Respondents who thought that publication should be in a book format, assess that quality of the cover should also be taken into consideration. As the publication would be constantly in use by customers, respondents evaluate that use of hard cover was more appropriate and would ensure longterm use of the publication. Besides the abovementioned, there were also some respondents who did not see this characteristic important and said that ensuring the high quality content of the publication should be especially taken into account.

> It's good that you asked, and I would like to have hard cover and not like UNMIK Official Newspapers that after one month they are damaged and we can not use them, but we need again to photocopy them. For this reason would be very good if would be hard cover and why not look nicely. (District Court Staff, Prishtina)
>
> As for the covers, I think that this is not so relevant because it is more important the content of the publication to be good. (District Court Staff, Prishtina)

Furthermore, out of all mentioned characteristics that we discussed about with respondents, it seems that simplicity is estimated as the most important. In fact, respondents stress that it is very important for the content of the publication to be organised in a simple manner, which will provide the best use of the publication to customers.

> For one publication to be close to the reader needs first of all to be as easy as it can to use it. (District Court Staff, Prishtina)
>
> I think that it is very important that this publication that will be published to include different materials that would be easy for courts, prosecutors and lawyers to use them in practice. (Lawyer, Prishtina)
>
> It's well known that a book needs to be easy to use and as for the price it is not so important. (Prosecutor, Prizren)

We were further interest what electronic format would be most suitable to customers. We can see (see Graph 22.) that majority of respondents (71.9%) preferred Microsoft Word format; while lesser number of respondents thought that other, bellow listed electronic format should be used.

Graph 22. If these publications were available in electronic format, what is the best format for you (your office) to use them?

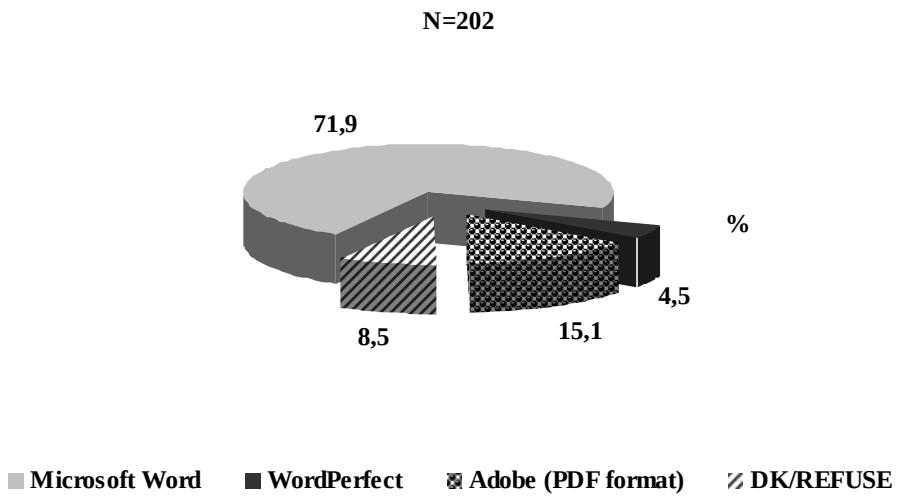

Speaking of the electronic format of the publication, respondents participated in the qualitative part of the research mainly preferred the use of Microsoft Word programmes. It seems that this programme for reading and text editing is in a wide use among the users of computers and is thus a programme whose use is fammiliar and close to most potential customers. Also, respondents in the qualitative part of the research thought that Adobe programme could be also used for this purpose disabling the changes of the written text, which is considering the matery involved, seen as important..

> I personally do not have any problem with computer, so in every kind of program that will be published for me will not be any difficulties. Usually publications on internet are

published in Adobe, though since I don't have any problem to use a computer it's not an issue the software that they use to publish the publication in. (Law Faculty Staff, Prishtina)

I usually work in Word program, but I think that Adobe is more appropriate because you can not manipulate with the content of the laws. (District Court Staff, Prishtina)

If that will be in electronic version, for me would be very good, I would prefer Word program because I use this program more. (Lawyer, Prishtina)

I use Word program and I would like that this publication to be in Word program. (Lawyer, Suhareka)

And if is electronic version I will prefer Word because I know to use it better. (District Court Staff, Prishtina)

5.4.4. Favourable characteristics of the publication

Speaking of printed publication most respondents showed an interest in, we were interested hat importance the respondents give to certain characteristics of the publication. As we can see in the table (see Table 05.) the simplicity in use and being able to insert updates into the book are the characteristics the respondents saw as of great importance. So almost four fifths of respondents said the above mentioned characteristics would be the most important in case they use the publication. The price is a very important characteristic of the publication for more than a half of the potential customers (55.3%). Although 39.7% respondents said the style of the publication was unimportant, almost half of respondents saw this characteristic as important (17.1%), and somewhat important (26.1%).

Table 05. For you (your office) to purchase this publication, how important would be the following characteristic? (N=199)

	Being able to insert updates into the book	Handsome to display in your library	Affordable price	Easy to use
Very important	77.9%	17.1%	54.3%	78.9%
Somewhat important	9.0%	26.1%	23.6%	10.6%
Somewhat unimportant	7.0%	11.6%	15.1%	6.5%
Unimportant	3.0%	39.7%	5.0%	4.0%
DK/REFUSE	3.0%	5.5%	2.0%	0.0%

In line with the previous findings, the respondents chose the simplicity in use among the most important characteristics of the publication and 48.2% of the surveyed potential customers backed this characteristic (see Graph 23.). It is followed by the characteristic of "being able to insert updates into the book" which 36.2% of respondents selected as the most important.

Graph 23. What would be the most important characteristic of this publication?

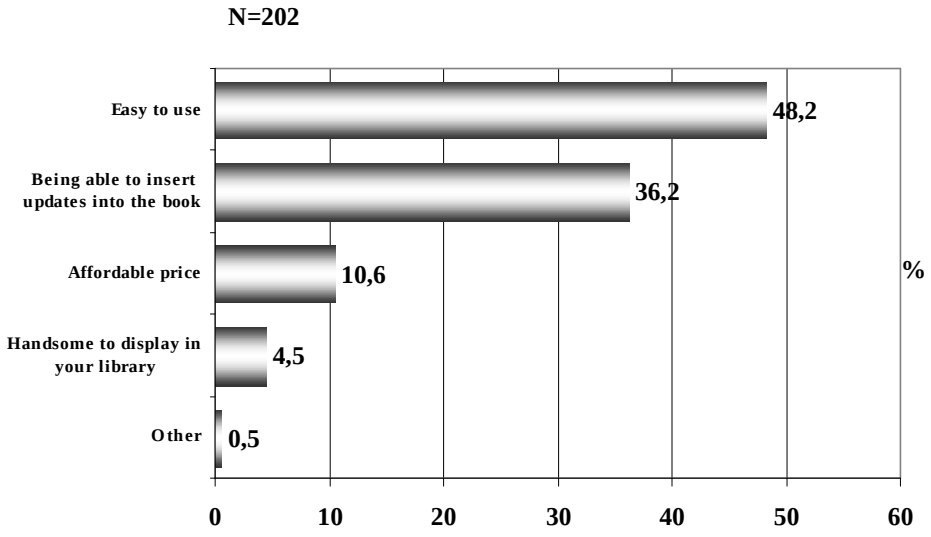

With regard to the language of the publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo, respondents mainly agree (82.9%) the material should be

published in other languages apart from Albanian. Something less than one fifth of respondents (16.6%) thought the publication should be published solely in Albanian (see Graph 24.).

Graph 24. Would you prefer to be published in Albanian language only, or other languages as well?

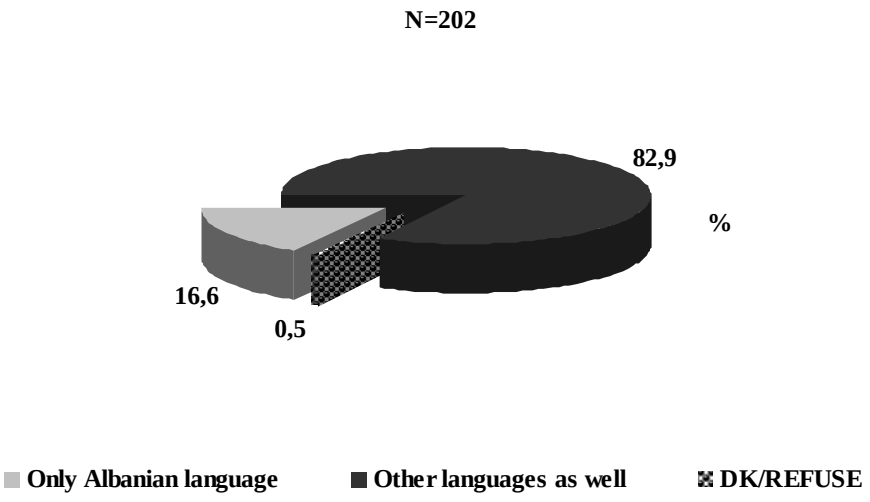

Respondents who though the publication should be published in other languages apart from Albanian further estimate what languages these should be. The most frequent answer was English and 82.5% of respondents agreed that English should be used as one of languages of the publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo (see Graph 25.). Something less than one fourth of respondents said the publication should be published in Serbian language (70.5%), while some one fourth of respondents thought the publication should be published in Bosnian as well (24.1%).

Graph 25. In which languages the publication should be published?

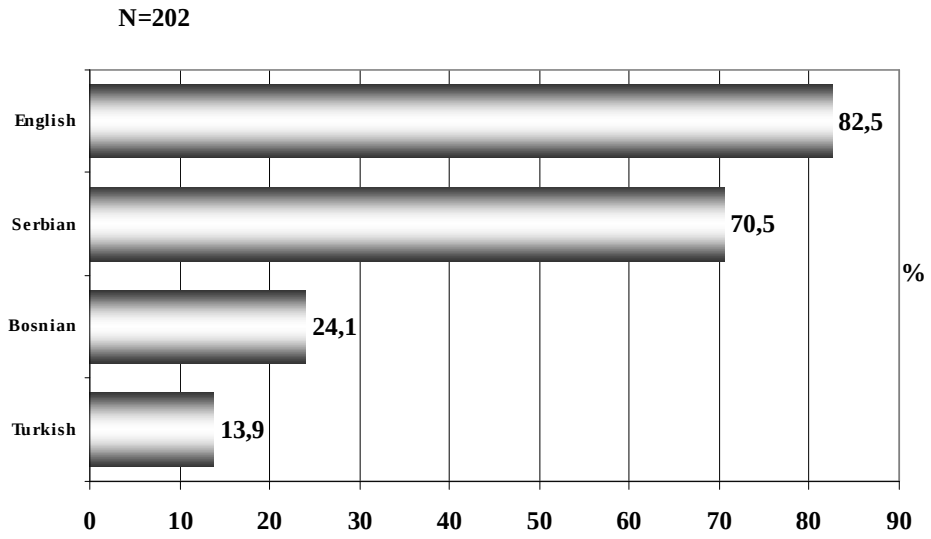

Speaking of the language in which the publication about the laws applied in Kosovo should be published, qualitative research discovered a series of different views. In general, the view that publication should be published in all official languages of Kosovo, which is Albanian and Serb, prevailed. However, taking into account the described problem of the laws translation as well as the possibility of the publication use by professionals who do not speak Kosovo official languages, it is recommended that laws publication be published in English as well. Despite the fact that different views were expressed, the view that publication should be published in multi-languages prevailed, which was at the same time one of the findings in the quantitative research.

> It is very important for me the official version that is in English, because it happens to have problems in translating the laws from English to Albanian, knowing that just one single word can change the over all content of the law. (Law Faculty Staff, Prishtina)

> I think that would be better if the publication will be in three official languages too, but for them to be published in separate publications. Everyone will use publication in his language, and the others can always obtain publication in more than one language if they are interested. For instance UNMIK ”Official Newspaper” are very voluminous and people are afraid to read it. (Law Faculty Staff, Prishtina)

> Maybe I am a little bit more patriot , but I think that this publication even if they will be just in Albanian language would not be any problem because during the case hearings we have translators. (District Court Staff, Prishtina)

> Cases that I have in process are in Albanian but I have also in Serbian language. This has happen with cases when I was representing legal aid cases. I think that Albanian and Serbian version is enough. (Lawyer, Prishtina)

> The most of the publications that are published are in all official languages, so I think that these publication would be good if will be in all official languages, in Albanian, English, and Serbian. (Lawyer, Gjilan)

> This kind of publications would be good to be in all Official languages, without exemptions. For one book to be more closer with the user needs to be in that way that user can use very easy and in right format. (Lawyer, Prishtina)

> This kind of publications would be good to be in all Official languages, without exemptions. For one book to be more closer with the user needs to be in that way that user can use very easy and in right format. (Lawyer, Prishtina)

Apart from that, it is important to emphasize that there were respondents who thought the publication should also be published in languages of minority ethnic groups who live in Kosovo.

> For one publication to be more modern, needs to be in all official languages, because if I have parties from Turkish minority I would like that law to be in their language too. (Lawyer, Suhareka)

> These publications as other publications need to be published in all official languages. I stress this out because there are judges that belong to minorities and cases that are in process, the court keeps in other languages too. (District Court Staff, Prishtina)

> We are in a multiethnic society, would be good that this publication will be in other languages too. For instance in my office I work here together with a Turk minority, if there is no publication in his language too it will be a discrimination for him. (Prosecutor, Prizren)

> I think that these publications need to be in Albanian, English, Turkish, Serbian and Bosnian language. Because we live in a multiethnic country, it is good that all citizens have laws in their languages. And then besides parties we have colleagues that work together and that belongs to minorities, and laws need to be in their language too. (Judge, Peja)

5.4.5. Content of the publication

Speaking of the needs of potential publication customers, one of the most important topics we discussed was the issue of the publication content or ways in which the content of the publication should be organised. As you can see (see Graph 26.), most of respondents (69.8%) estimate that out of the offered option the best we would to organise the content of the publication by the subject mater (e.g. Criminal Law, Labour Law, Environmental Law, etc.). A lesser number of respondent thought the content should be organized by chronological order (15.1%), and with update annotations (13.1%).

Graph 26. Think about the content of the publications that we are talking about. How would you prefer it to be organized? Would you prefer it to be divided by chronological order, subject matter, issuing authority, with update annotations, or other?

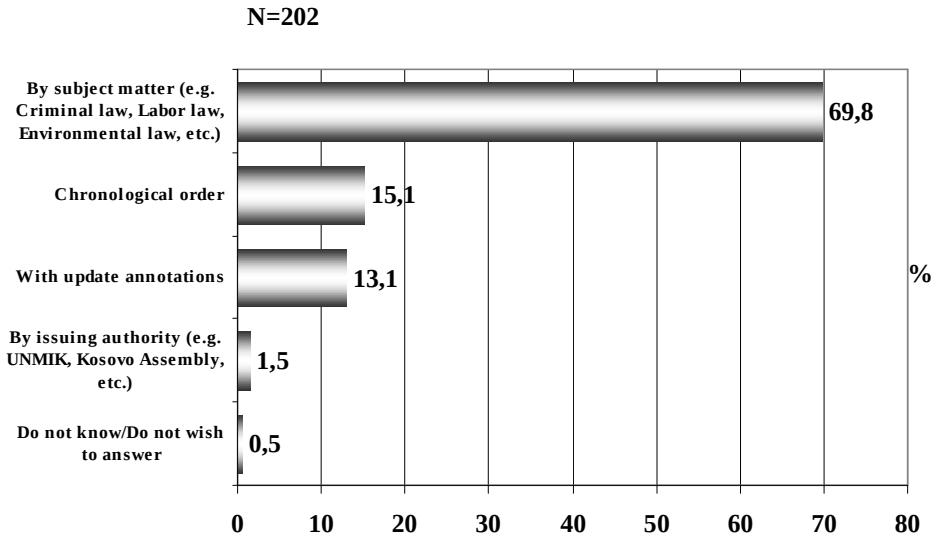

In terms of legislative materials the publication should contain, majority of the surveyed potential customers of the publication agreed the content of the publication should by all means include Laws adopted by the Kosovo Assembly and promulgated by SRSG (77.9%). Furthermore, somewhat les than a half of respondents (42.2%) believes the publication should also contain agreements of international character, than secondary and other legislation issued by the government and ministries (32.7%), and resolutions adopted by the Kosovo Assembly (21.1%). Almost each fifth respondent (18.6%) thought the publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo should contain all of the offered content (see Graph 27.).

Graph 27. In your opinion, what kind of legislative materials should be contained in this publication?

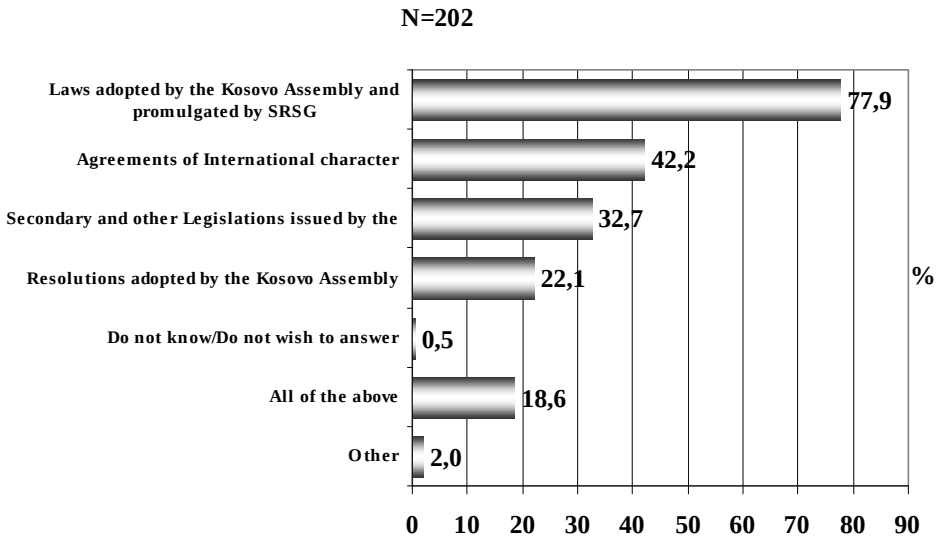

The next question we asked the respondents was about the Index which should be a component of the publication. AS for the fact that publication should contain two kinds of indexes: a) index of the compilation content and b) index for each volume, the respondents were asked in what measure a particular kind of the index would be useful. As we can see from the graph (see Graph 28.) some three fourths of respondents thought that both kinds of indexes would be very useful or useful. There was no statistically significant difference between the demands for different kinds of indexes. 10-15% of respondents also thought that indexes (both kinds) would be of no use to them.

Graph 28. Index presents a table of content, two kind of indexes will be published, a) index of the compilation content, and b) index for each volume. How useful these indexes will be for you? (N=199)

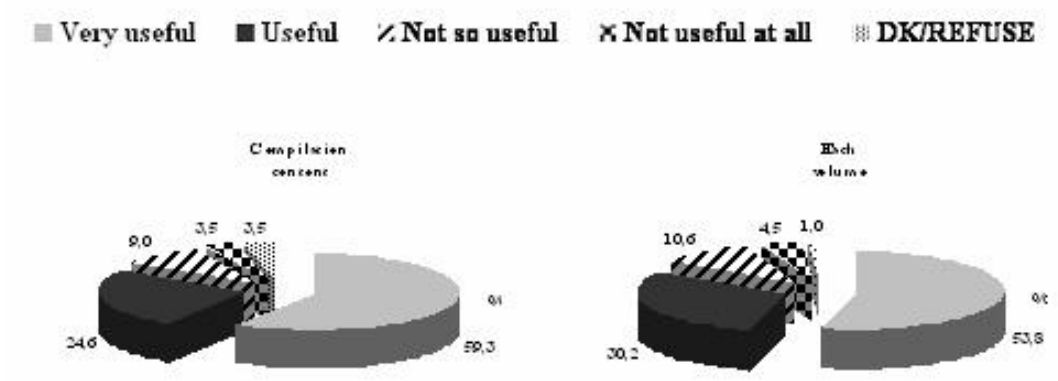

In terms of updates the publication should also include, the opinions of potential customers varied (see Graph 29.). In fact, 43.2% of respondents said they would like to receive only the changed laws, while somewhat over half of respondents (52.3%) thought they should receive entirely new set of complete laws.

Graph 29. If you regularly receive a publication about the currently applicable laws in Kosovo, how would you like to receive your updates?

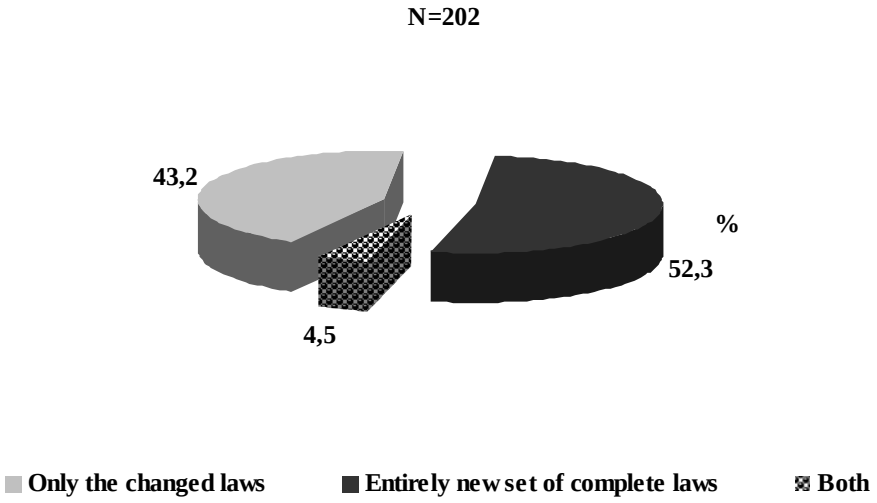

Speaking of the content of the publication, the opinions of the respondents participated in the qualitative part of the research also varied. So we can see that majority if respondents

thought that the publication should include all laws applied in Kosovo, regardless of the type of law and its origin. Respondents stressed the significance of the law interpretation by legal experts, which should be a composite part of the publication about the laws applied in Kosovo.

> I would like that this publication to include all laws and regulations that are applicable in Kosova, because these is the material that we need during our proceedings with cases. (District Court Staff, Prishtina)
>
> Usually in materials that I have, I can find all that I need. Would be very good that those new publications that will be published, to include all kinds of materials in general and if possible all laws to have their commentaries, even those commentaries are usually prepared by legal experts. (District Court Staff, Prishtina)
>
> Whatever would be this publication or whatever fields it is important that commentaries to be included and a lot of time should be dedicated to commentaries. Trust me that it is a great gap for Kosova judicial system that during the application of legal rules pays no attention or even does not use judicial practice. (Lawyer, Prishtina)
>
> This publication it would be better if will contain all applicable laws in Kosova, including UNMIK Regulations, laws that are approved by Kosova Assembly, and international agreement are important too. (Judge, Peja)
>
> This publication needs to include all the legal provisions that are in power. Then laws that are approved by Kosovo Assembly, UNMIK Regulations, and in general laws that are in power, International Agreements etc. (Lawyer, Mitrovica)
>
> From all these alternatives that you mentioned I think if possible to include all of them (alternatives from IDI Guides). (District Court Staff, Prishtina)
>
> In the beginning I want to stress out that the justice system includes Civil and Administrative laws and Criminal laws. All those laws could be published in one publication together. They were never in one publication before. (Lawyer, Gjilan)

On the other side, there were respondents who estimated that among the laws which should be included into the content of the publication, there should not be laws adopted by the Kosovo Assembly. In fact, the respondents thought that these laws are already available through the Internt, but again stress that it would be useful to include their interpretation.

> I think that law that are approved by Kosovo Assembly does not need to be published because all of them you can find on internet, but would be good to publish the commentaries for particular laws. I am saying this because a lot of lawyers, or economists that are working with laws and legislative, have a lot of things unclear. (Law Faculty Staff, Prishtina)
>
> I believe very much that very soon will be published a publication that will contain all the materials that we need. Would be good if the Supreme Court of Kosova will publish its

> "judicial practice", how they use laws in cases, in criminal and civil or administrative cases. (Judge, Peja)

One of the respondents noticed that it would be very difficult to include all laws into one publication and suggested the publishing of more publications. Types of laws, would in that case, be basic criterion in which material should be divided into several publication.

> I personally think that it is very hard to include all the legal materials needed in one publication. But it would be good to have separated publications, for instance in criminal field to have one publication, then in civil and administrative field to have another one. (Lawyer, Prishtina)

Furthermore, respondents talked also about the content of the publication and about criterions which should be respected in the division of the content into publication parts. So we can see that respondents thought that a division by the subject matter would be a most suitable option for the publication of such kind.

> Meantime as for dividing the parts of book I would prefer if will be divided in subject matter. (District Court Staff, Prishtina)

> Books are separated according to their topic. Because civil field and Criminal field can not be together in one publication. (Prosecutor, Prizren)

With regard to the index, as a structural part of the publication, most respondents did not elaborate this issue. Let us remind that qualitative data analysis showed that most respondents, potential customers od the publication about the laws applied in Kosovo, use index, and one respondent explained that use of index simplifies the use of material and thus would be a desirable part of the publication.

> I usually use the index to orient my self in book, and I believe that index should be included in volume and for sure indexes are very helpful. (District Court Staff, Prishtina)

5.4.6. Distribution and subscription

We were further interested in opinion of potential customers of the publication about the laws and other legislative material applied in Kosovo about ways the publication should be distributed in. The opinions about this issue also varied (see Graph 30.), but we could say that a stance the publication should be distributed by mail prevailed and was backed by 59.3% of respondents. Somewhat less than a third of respondents (29.1%) said they would prefer the publication to be distributed by In-person pickup. Almost each tenth respondent said he or she would like it to be distributed by car delivery.

Graph 30. How would you prefer this publication to be distributed?

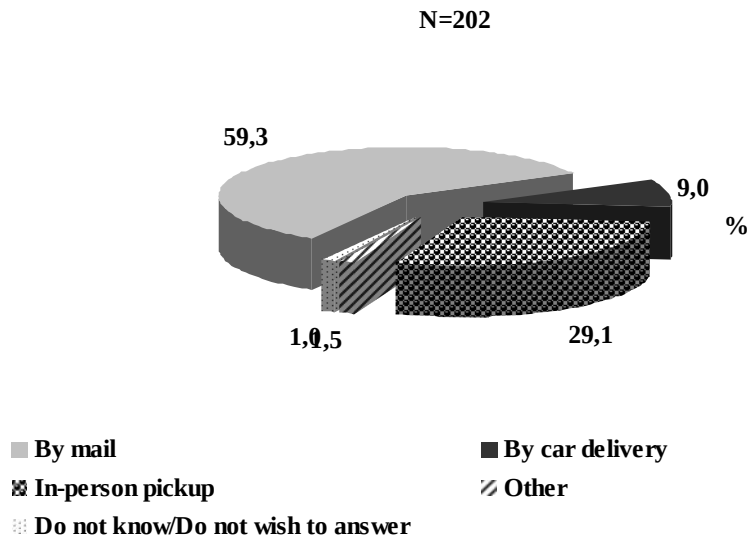

Faced with a negative personal experience in relation o the distribution of existing publications about the laws applied in Kosovo, respondents participated in the qualitative part of the research underlined the importance of this aspect of the publication of such type. A great number of respondents think the publication should be distributed to customers in an official way, through the Post, which was a choice backed by majority of respondents in the qualitative research. Also, lesser number of respondents preferred to take over the publication in person. The abovementioned could be a consequence of the lack of trust into official channels of the publication delivery.

Since the previous publications I could not provide for myself I would like that I can pick them up in-person, or at least to inform that those publication are published. (District Court Staff, Prishtina)

Usually the delivery of the different materials that arrives in court is through the post, because is more official way of delivering the materials, that's why I think that this material should be delivered with post. (District Court Staff, Prishtina)

It is very important that the delivery of this publication to be official. The list of all lawyers is in our chamber of advocates and according to that list they can deliver the materials in this way. If I will go and take personally there is no effect because even the unofficial documents you can by them in stands. (Lawyer, Suhareka)

And I would like this publication to take in personal because it is easier to have the publication. (Lawyer, Gjilan)

The delivery needs to go through Post Office because it is more official. (Judge, Peja)

With regard to the subscription to the publication the respondents should an interest in; almost three fourths of respondents (72.4%) said they would like to subscribe to the publication. Each fifth respondent (20.6%) said he or she would like to be subscribed to the publication (see Graph 31.).

Graph 31. Would you like to be subscribed to this publication?

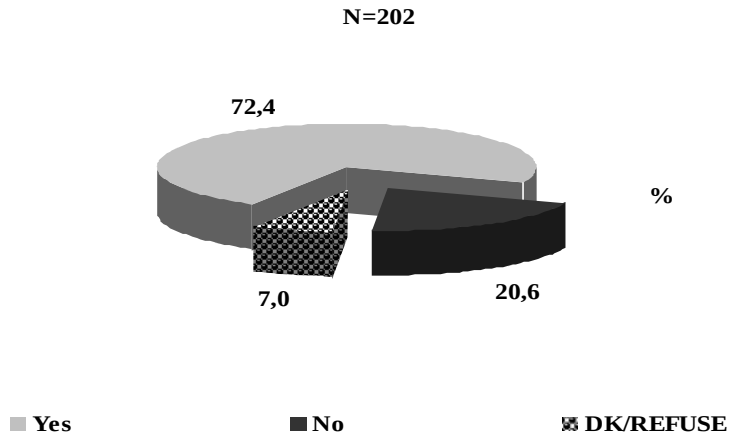

Further analysis showed there are some inter-group differences with regard to the subscription to the publication. So we can see (see Graph 32.) there are statistically significant differences in relation to the profession of respondents. Most respondents – layers (87.7%), in relation to the court staff (65.2%) and Others (61.7%), said they would like to be subscribed to the publication they previously showed an interest in.

Graph 32. Would you like to be subscribed to this publication? (Comparison between layers, Court staff and others)

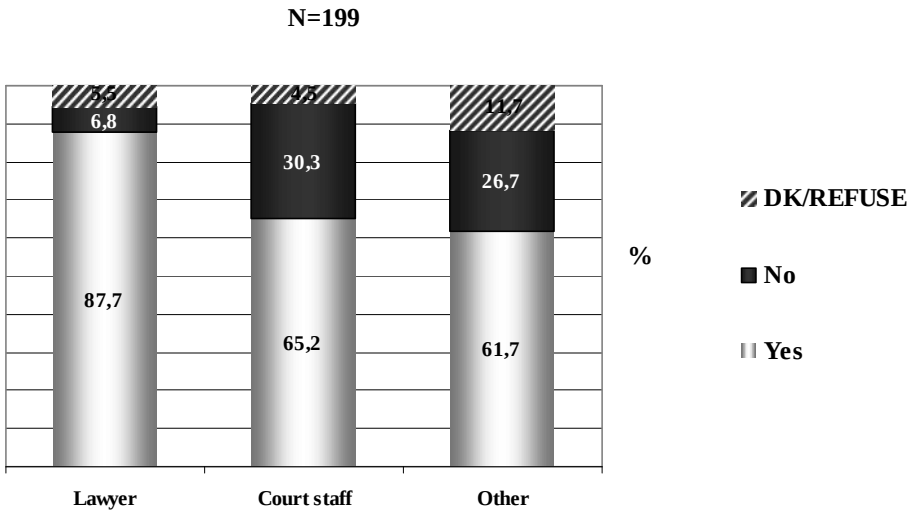

5.5. Major characteristics and habits of the potential customers

5.5.1. Capacity of existing libraries

The next question we asked the respondents related to the level of availability of professional material and literature in their office and assessment of capacities of existing libraries. As we can see (see Graph 33.), a very small number of respondents said they have a large library with more than 500 books at the disposal in their office (4.5%). Furthermore, even 41.1% of respondents said they have no library at all in their office. Almost one third of respondents aid they have a small library with less than 500 book at the disposal in their office (29.7%), while one fourth of respondents (24.8%) had only book cases and shelving at the disposal. In general we can conclude that the existing capacities which could serve the respondents as the information source about the laws and other legislative material applied in Kosovo are insufficient.

Graph 33. Please choose the best description of your office library (library of the place you work/study):

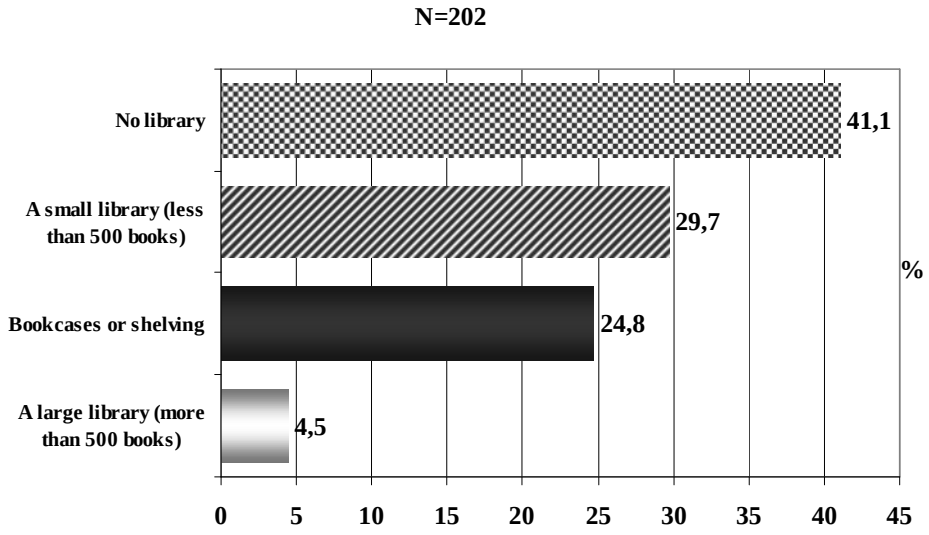

5.5.2. Internet Access

In terms of the Internet use habits, almost two thirds of respondents (64.4%) said they use Internet, while 35.6% said they do not use Internet (see Graph 34.). Respondents who use Internet mainly do it from home (40.8%), at the work place (33.1%), at the Internet cafes (22.1%), and other places (see Graph 34.).

Graph 34. Do you use Internet?

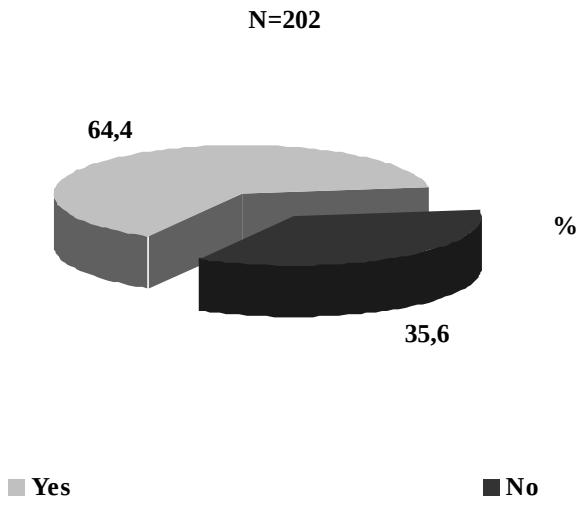

Among the respondents who use Internet, majority (95.4%) agreed they would like to have the Internet access to a data base that would contain all laws and other legislative materials applied in Kosovo (see Graph 35.).

Graph 35. Would you like to have the Internet access to a data base that would contain all laws and other legislative materials applied in Kosovo?

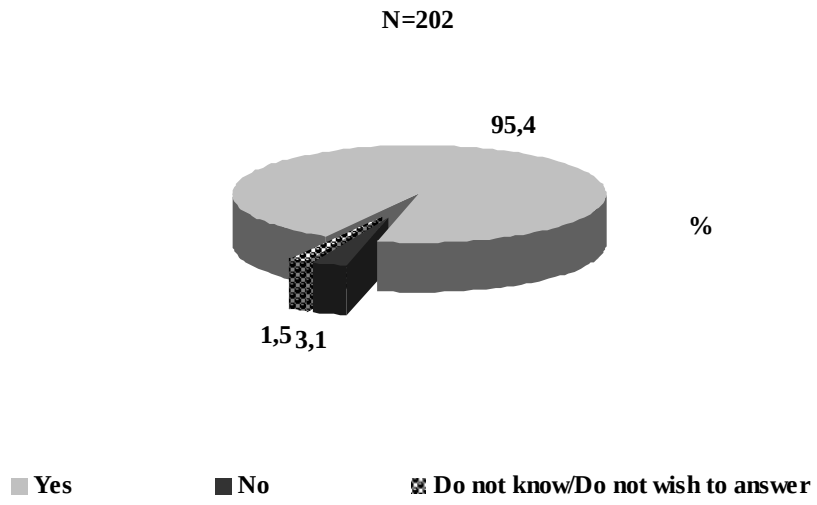

With regard to Internet access in their working place, even 24.3% of respondents said they have no plan in the next six months to have Internet access. A very small number of them (3.5%) already have Internet access in their working place and 60.9% of respondents plan to have the Internet access in the next six months (see Graph 36.).

Graph 36. In your working place, do you plan to have Internet access in six months?

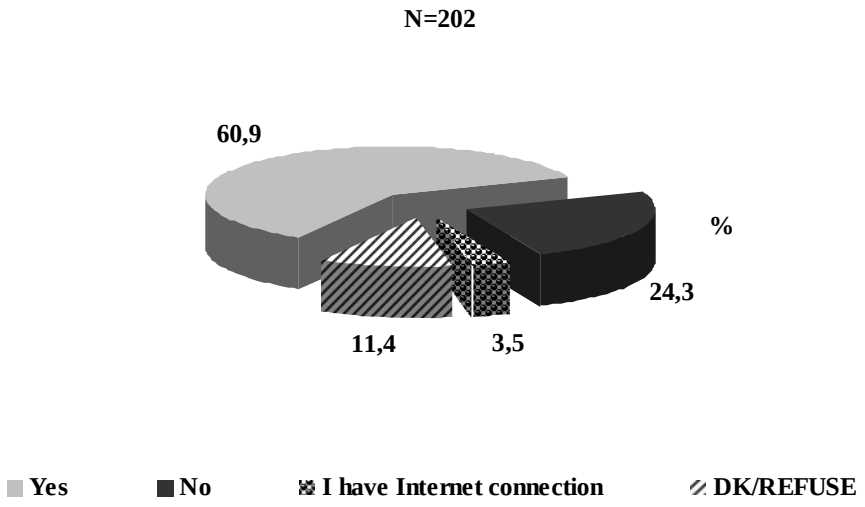

In the end we talked to respondents in the qualitative research about their habits in using computers. We can conclude that most respondents of this phase of the research either already use computer or plans to start using it in the near future. In any case, respondents agreed that the computer knowledge is nowadays necessary.

> Of course that I use computer, because all of my work I finish with computer. Except I use it for my work I use for other reasons too. (District Court Staff, Prishtina)
>
> I use the computer but not so often, because usually with records deals type writer. The other reason that I do not use the computer to much is that I do not have Internet connection in office. It has been a while that was said that we will have internet connection in the offices but till now nothing happened. (District Court Staff, Prishtina)
>
> I do not use the computer. Since I have start to work till now I use to write with old "writing machine". I have changed now the offices and I have ordered one computer and I will have it very soon. (Lawyer, Gjilan)
>
> Nowadays there is no lawyer that has no computer, I am not excluded too. I use computer for long time and now is part of my everyday job. (Lawyer, Prishtina)
>
> I use computer so much. Since I opened the office I bought a computer. As you can see I finish all my work with the computer. I think that in 2005 if you do not know to use the computer it is a very big handicap of one man, and even for a lawyer which during all his work he has to write different documents etc. (Lawyer, Mitrovica)
>
> Here in office I work together with legal collaborator. They usually deal with minutes and I do not have enough to write. (Prosecutor, Prizren)

The importance of the Internet knowledge is also seen as very important. There were many respondents who said they use Internet anyway and so into professional needs or that they plan to start using it in the upcoming period. Still there were respondents who underestimated the significance of the Internet as a media. It seems that the situation is very unfavorable in the state institutions, which still lags behind the general computerization trend, which is reflected in the lack of computers and Internet access in their offices.

> But it is very important to know how to use Internet. For those who know to use Internet it is not so hard to be informed because in web page of Kosovo Assembly you can find all laws on line, so I think that to be informed for applicable laws it is not so hard. (Lawyer, Prishtina)
>
> I have internet connection at home and I use it very much. I use internet to stay inform with new laws and I use it to communicate with people. (District Court Staff, Prishtina)
>
> I personally use internet and all of the programs. Here in office I have Internet connection but the professors and other offices have no internet connection. (Law Faculty Staff, Prishtina)
>
> Here in office I have Internet connection since I have open the office I had Internet connection. I use internet to inform myself for different laws, but I use for my private matters. (Lawyer, Prishtina)
>
> I do not use Internet because I have where to connect it. (Lawyer, Gjilan)
>
> Almost the most that I work that I do it with the computer. I have internet connection in my office; I am connected via phone line. However I use internet just for emails because my incomes does not allow me to be connected 24 hours in internet. (Lawyer, Prishtina)
>
> I am not using in this time the Internet, because the Internet even because it is very useful, but in the end it can be just a waste of time. (Lawyer, Mitrovica)
>
> Here the Prosecutor has no internet connection. (Prosecutor, Prizren)
>
> Here in District Court in Peja we do not have Internet, because they have not yet regulated but they think to connect internet in the future. (Judge, Peja)
>
> We think that in the nearest future every professor here in Law Faculty will have in his cabinet internet connection, but this is not accomplished yet. (Law Faculty Staff, Prishtina)
>
> Here in District Court I work for so many years and we have no internet connection yet. We need internet so much here in office, there were some preparations and everything is ready for connection in internet but we still do not have it. It was promised before that we will have internet but till now they did not do anything. I am not sure when we will have internet connection in future. (District Court Staff, Prishtina)

5.5.3. Index table

In the end the respondents were asked if they use Index table when reading the books and publications related to legal issues. Great majority of respondents said they always use the Index table (60.8%), or they sometimes use it (32.7%). A very small number of respondents use Index table rarely or never (see Graph 37.).

Graph 37. Do you usually use Index table on other books or publications related to legal issues?

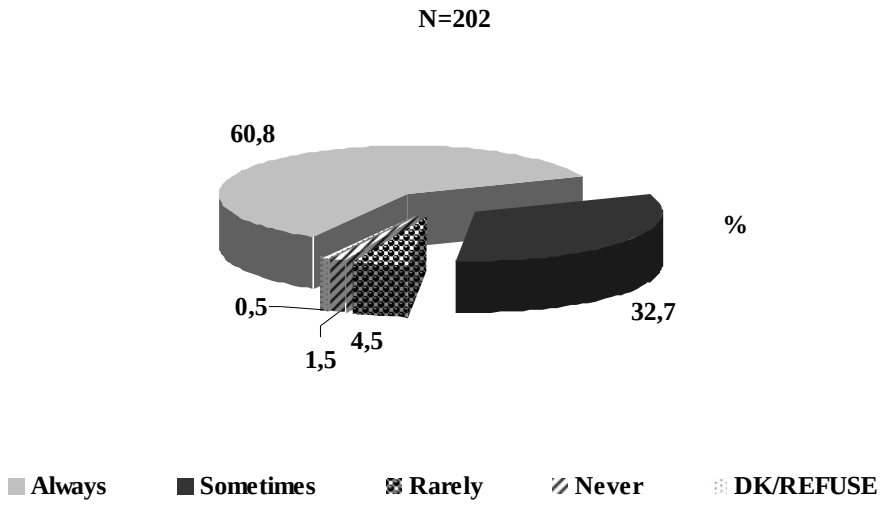

6. Conclusions

§ Potential customers of the printed version of the publication about the laws in Kosovo must mainly also use some other, unofficial sources of information about the laws and legal issues.

§ Speaking about concrete publications our respondents mentioned to use, it seems UNMIK's "Official Newspaper" publication is in a standard in use as the information source about the laws that apply in Kosovo.

§ In general, it can be concluded that there is no standard system of delivery of publications about the laws that apply in, by which all interested customers could get hold of required material which related to legal issues.

§ Respondents who receive regularly some of the existing publications about the laws that apply in Kosovo are mainly dissatisfied with what those publications offer. Complaints of the respondents mainly refer to the content and the publication format.

§ It is unquestionable that there is a space in the Kosovo market for a publication, which would provide potential customers an access to required information about the laws that apply in Kosovo.

§ Speaking about the format of publication about the laws that apply in Kosovo they showed an interest in, most respondents said they would like the publication about the laws that apply in Kosovo to bee in a book format.

§ Most respondents believe that it would be worth of setting aside the money if the publication really met the customers' professional needs.

- Most respondents believe that the publication should contain all laws that apply in Kosovo, regardless of their kind and origin. Respondents especially underlined the importance of inclusion of the law interpretation by legal experts into the publication.

- Although there were some different views expressed, the attitude that the publication should be published in multi-languages prevailed.

Hulumtim mbi Tregun e Botimeve Ligjore

Rezultatet e hulumtimit

Raporti final

Prishtinë
Dhjetor 2005

Detajet e kontaktit:

ZYRA NË KOSOVË:
Rruga Nëna Tereze 59 - A/1
38000 Prishtinë, Kosovë
Tel/Faksi: + 381 38 227-301
Mob: + 377 44 262-257
prism@ipko.net

Përgatitur nga:

Selma Kapo

Prism Research

► KLAUZOLA PËR MBROJTJEN E TË DHËNAVE PERSONALE TË RESPONDENTËVE

Prism Research, në përputhje me rregullat dhe rregulloret ESOMAR dhe AAPOR është e obliguar të mbrojë anonimitetin e respondentëve. Të gjitha pyetjet / variablat që përmbajnë çfarëdo lloj informate lidhur me identitetin e respondentëve janë hequr nga raporti dhe baza përfundimtare e të dhënave. Kjo do të thotë që përgjigjet e dhëna nga respondentët janë ndarë fizikisht nga të dhënat që kanë të bëjnë me identitetin e tyre. Cilado përpjekje e qëllimshme për të ardhur deri tek identifikimi i të dhënave për respondentët, qoftë nga Klienti, Prism Research, apo cilado palë e tretë, do të konsiderohet si një shkelje serioze dhe do të trajtohet si e tillë.

Përmbajtja

1. Qëllimi i hulumtimit 68
2. Objektivat 68
3. Metodologjia 69
3.1. Hulumtimi kuantitativ 69
3.2. Hulumtimi kualitativ 73
4. Përmbledhje e rezultateve 76
5. Rezulatet 80
5.1. Përshkrimi i modelit për pjesën kuantitative të hulumtimit 80
5.2. Disponueshmëria e tanishme e publikimeve lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë dhe përmbushja e nevojave të klientëve 82
5.3. Përvojat e klientëve të publikimeve që janë në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë 85
5.3.1. Burimet në dispozicion të informatave lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë 85
5.3.2. Karakteristikat e rëndësishme të publikimeve në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë 97
5.4. Nevojat e klientëve potencial të publikimeve lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë 101
5.4.1. Interesimi për publikimet e shtypura lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë 101
5.4.2. Çmimi i publikimit 103
5.4.3. Formati i publikimit 105
5.4.4. Karakteristikat e favorshme të publikimit 110
5.4.5. Përmbajtja e publikimit 114
5.4.6. Distribuimi dhe parapagimi 120
5.5. Karakteristikat kryesore dhe shprehitë e klientëve potencial 122
5.5.1. Kapaciteti i bibliotekave ekzistuese 122
5.5.2. Qasja në internet 123
5.5.3. Tabela e indeksit 127
6. Konkluzionet 128

7. Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi kryesor i këtij hulumtimi ka qenë të bëhet identifikimi i tregjeve potenciale në Kosovë dhe jashtë saj, si dhe të gjenden të dhënat lidhur me opinionet dhe qëndrimet e të gjitha grupeve kryesore të synuara lidhur me versionin e shtypur të kodifikimit të ligjeve të Kosovës sipas temave. Këto të dhëna janë shfrytëzuar për vlerësimin e tregut potencial për publikimet sipas temave në Kosovë.

8. Objektivat

Duke marrë parasysh qëllimin e këtij hulumtimi, objektivat kryesore të hulumtimit janë:

6. Vlerësimi i tregut potencial për ligjet e botuara, rregulloret dhe opinionet në Kosovë
7. Vlerësimi i formatit më të përshtatshëm dhe përmbajtjes së publikimit
8. Identifikimi i të gjitha entiteteve ligjore të cilave do t'u distribuohet/shitet publikimi
9. Vlerësimi i të gjitha karakteristikave kryesore të klientëve potencial
10. Identifikimi i të gjitha elementeve kryesore të konkurrencës

9. Metodologjia

9.1. Hulumtimi kuantitativ

Hulumtimi është zhvilluar në një model të vogël të të gjitha grupeve të synuara kryesore në Kosovë.

Metoda e intervistimit

Intervistat ballë për ballë.

Zgjedhja e modeleve

Lloji i modelit

Modeli i rëndomtë i shtresuar sipas rajoneve dhe të gjitha grupeve të synuara kryesore.

Madhësia e modelit

200 intervista

Grupet e synuara

Popullata e synuar për këtë hulumtim është popullata e shfrytëzuesve apo klientëve potencial të legjislacionit të zbatueshëm në Kosovë.

Grupet e synuara kryesore janë:

- Avokatët
- Gjyqtarët
- Praktikantë ligjor
- Zyrtarët publik dhe administrativ UNMIK&IPVQ
- OJQ-të vendore dhe ndërkombëtare
- Fakulteti dhe studentët e drejtësisë
- Tregu potencial i komunitetit ligjor jashtë Kosovës

Përzgjedhja e respondentëve

Përzgjedhja e respondentëve për secilin grup ka qenë e rastit, nga lista e të gjithë anëtarëve të grupeve të synuara. Për shembull, nëse duam të kemi një model të rastit për gjyqtarët, atëherë duhet të kemi listën e të gjithë gjyqtarëve në Kosovë nga radhët e të cilëve do të bënim zgjedhjen e rastit të një numri të caktuar gjyqtarësh. Parimi i njëjtë zbatohet edhe për grupet tjera të synuara.

Organizimi i punës në terren

Numri i përgjithshëm i intervistuesve të angazhuar në këtë hulumtim ka qenë 10.
Numri i nevojshëm i koordinatorëve ka qenë i angazhuar në parimin një koordinator për jo më tepër se 5 intervistues. Së këndejmi, kanë qenë të angazhuar 2 koordinatorë. Menaxheri i terrenit për pjesën Shqipe të modelit ka qenë i vendosur në zyrën e Prism Research në Prishtinë.

Numri i kontrolluesve ka qenë i përcaktuar në të njëjtën mënyrë. Një kontrollues për jo më tepër se pesë intervistues – pra kanë qenë të angazhuar dy kontrollues.

Marrë parasysh që ky hulumtim është zhvilluar në tërë territorin e Kosovës, i është kushtuar vëmendje të siguruarit që struktura etnike e intervistuesve t'i përgjigjet strukturës etnike rajonale të modelit.

Trajnimi

Të gjithë koordinatorët rajonal dhe intervistuesit kanë marrë pjesë në trajnimin e plotë një ditor në Prishtinë.
Gjatë trajnimit të koordinatorëve dhe intervistuesve janë mbuluar fushat në vijim:

- Shpjegimi i qëllimit të projektit
- Shqyrtimi seksion për seksion i pyetësorit (analiza PpërP)
- Intervistat testuese me intervistuesit tjerë (lozja e roleve)
- Diskutimi gjithëpërfshirës i shqyrtimit udhëzues dhe jo-udhëzues

Pilot studimi

Para fillimit të punës kryesore në terren, secili intervistues është dashur të kompletojë të paktën një intervistë testuese para se të ishte i përshtatshëm për të marrë pjesë në punën në terren. Pas kompletimit të intervistave testuese, janë mbledhur të gjithë pyetësorët, dhe është mbajtur diskutimi lidhur me problemet që janë hasur, pyetjet që janë parashtruar etj. Intervistuesit kanë qenë të udhëzuar të mbajnë shënime për të gjitha komentet e bëra nga respondentët gjatë zhvillimit të intervistës. Në këtë mënyrë janë zhvilluar të paktën 50 intervista testuese si pjesë e pilot studimit.

Mbikëqyrja

Ashtu si është përmendur, secili intervistues është dashur të zhvillojë të paktën një intervistë me apo pa pjesëmarrjen e koordinatorit (varësisht nga niveli i gabimeve nga pilot studimi). Gjatë zhvillimit të punës në terren, koordinatorët kanë kontrolluar secilin pyetësor pas dorëzimit, për të pakësuar mundësinë e pyetësorëve të kompletuar gabimisht apo për të shmangur mundësinë që gabimet e intervistuesve të mbeten që pakontrolluara.

Kontrolli i cilësisë së intervistave

Puna e intervistuesve është kontrolluar në këto mënyra:

- shënimet për të gjitha kontaktet në terren dhe intervistat e kompletuara (100 %) për të kontrolluar nëse intervistuesi ka ndjekur rregullat e zgjedhjes së mostrave
- kontrolli logjik i pyetësorëve (100 %), që tregon nëse pyetësori është kompletuar në mënyrën e duhur dhe nëse të gjitha përgjigjet janë shenjuar si duhet
- kontrolli përmes telefonit (min 30%), për të shqyrtuar sjelljen e intervistuesit dhe administrimin e pyetësorit
- kontrolli në terren (min. 30 %) ku gjithashtu bëjmë kontrollimin e përzgjedhjes së duhur të respondentit në shtëpi, sjelljen e intervistuesit dhe administrimin e pyetësorit.

§ kontrolli kompjuterik i të dhënave të mbledhura (100%), ku bëjmë identifikimin e dallimeve që mund të shfaqen në mes të intervistuesve.

Futja e të dhënave dhe pastrimi

Përdorimi i programit për futjen e të dhënave ku formulari për futjen e të dhënave është krijuar në formë të pyetësorit. Çelësi i operatorëve të trajnuar në futjen e të dhënave. Të dhënat më pas pastrohen, domethënë gabimet që mund të jenë shfaqur gjatë futjes së të dhënave eliminohen duke përdorë programe specifike kompjuterike. Për kontrollimin dhe përgatitjen e të dhënave për përpunim të mëtejmë përdoret programi SPSS.

Organizimi

Është me rëndësi të theksohet që Prism Research ka rrjetin e tij të intervistuesve në pjesët me shumicë serbe/ enklavat në Kosovë, si dhe në zonat me shumicë shqiptare. Si trajnuesit serbë ashtu edhe ata shqiptarë janë trajnuar në të njëjtën mënyrë dhe kanë nivelin e ngjashëm (të konsiderueshëm) të përvojës. Të dy ekipet e intervistuesve janë përgatitur dhe trajnuar për këtë projekt në mënyrë të ngjashme. Rrjeti i intervistuesve dhe koordinatorëve të Prism Research Kosova funksionon si një ekip i vetëm, megjithatë për shkak të rrethanave ata janë ndarë në dy grupe, për shkaqe sigurie.

Pyetësori

Prism Research ka përpiluar pyetësorin në konsultim të ngushtë me NCSC. Prism Research ka kompletuar përkthimin dhe formën e pyetësorit. Pyetësori është përkthyer në gjuhën e vendit – në Shqip.

9.2. Hulumtimi kualitativ

Hyrje

Hulumtuesit social përgjithësisht pajtohen që dizajnet më efikase të hulumtimeve janë ato që shfrytëzojnë qasje të ndryshme metodologjike për të plotësuar njëra tjetrën – në rend të parë metodat kualitative e kuantitative. Në rastet kur problemi që shqyrtohet është relativisht i pa studiuar në dimensionet kulturore, sociologjike madje edhe psikologjike, më së miri është të ndërmerren hapat e parë hulumtues me përdorimin e qasjes kualitative – kryesisht përmes diskutimeve me grupet e fokusit dhe intervistat e hollësishme. Përmes këtyre grupeve dhe intervistave ne fitojmë njohuri më të thella në sfondin komplet të opinioneve dhe qëndrimeve, shkaqeve dhe motivacioneve të grupeve të synuara, për sa i përket çështjes që hulumtohet. Veç kësaj, diskutimet me grupet e fokusit dhe intervistat e hollësishme janë një mënyrë efikase për testimin e disa prej hipotezave tona fillestare dhe supozimeve. Është me rëndësi të përmendet që mënyra më e mirë për përgatitjen e pyetësorit për studimin kuantitativ është përmes testimit, studimit dhe definimit të pyetjeve të caktuara në hulumtimin kualitativ.

Metoda:

Intervistat e hollësishme.

Rekrutimi:

Prism Research ka një rrjet të gjerë që përbëhet nga intervistuesit, kontrolluesit, koordinatorët dhe mbikëqyrësit në të gjitha komunat e Kosovës – përfshirë këtu zonat me shumicë shqiptare dhe serbe si dhe të gjitha pakicat tjera etnike. Të gjithë intervistuesit kanë kompletuar një trajnim rigoroz mbi metodologjinë dhe pjesa më e madhe e tyre kanë marrë pjesë në të paktën 5 projekte hulumtuese në Kosovës gjatë 12 muajve të shkuar.

Intervistuesit/rekrutuesit kanë përdorur metodën Snowball (top bore) për përzgjedhjen e respondentëve potencial – informantët kyç nga grupet e ndryshme të synuara.

Në mënyrën e përshkruar më lartë, janë identifikuar të paktën 2 respondentë potencial për secilën nga intervistat e hollësishme.

Në bazë të kësaj përzgjedhjeje ne kemi identifikuar numrin optimal prej 20 respondentëve për të paktën 10 intervista të hollësishme të finalizuara.

Në përzgjedhjen finale të pjesëmarrësve që do të marrin pjesë në diskutimet e grupeve të fokusit dhe në intervistat e hollësishme, përveç kritereve themelore vëmendje e veçantë u është kushtuar elementeve në vijim:

4. që personat që janë në lidhje me intervistuesit dhe punëtorët e Prism Research të mos rekrutohen dhe që pjesëmarrësit të mos jenë në lidhje me njëri tjetrin;
5. që pjesëmarrësit të mos punësohen apo angazhohen në çfarëdo mënyre me mediat, organizatat e marketingut, agjencitë që merren me hulumtimin e tregut apo agjencitë që merren me sondazhet e opinionit publik;
6. që ata të mos kenë marrë pjesë në çfarëdo lloji të sondazheve të opinionit publik apo në diskutimet e grupeve të fokusit, në 12 muajt e fundit.

Grupet e synuara:

Grupet e synuara kryesore janë:

- Avokatët
- Gjyqtarët
- Praktikantët ligjor
- Zyrtarët publik dhe administrativ të UNMIK & IPVQ
- OJQ-të vendore e ndërkombëtare
- Fakulteti dhe studentët e Drejtësisë

Kemi zhvilluar 10 intervista të hollësishme me grupet e synuara kryesore.

Moderimi:

Intervistimi i respondentëve për IDI është bërë nga stafi ynë i jashtëm permanent në Kosovë (i angazhuar për projektin). Intervistuesit janë psikologë apo sociologë dhe kanë qenë të koordinuar dhe të mbikëqyrur nga Menaxheri i Projektit nga zyra qendrore e Prism Research, që drejton departamentin e hulumtimit kualitativ.

Transkriptet:

Diskutimet e IDI janë transkriptuar në tërësi në gjuhën e vendit dhe më pas janë përmbledhur në gjuhën angleze.

Lehtësirat:

Cilido vend i pajtuar me respondentët.

Udhëzuesit për diskutime:

Prism Research ka përpiluar Udhëzimet për diskutime, për intervistat e hollësishme, pas diskutimit dhe identifikimit të fushave, temave e çështjeve kyçe nga Klienti dhe Prism Research.

Organizimi:

Të gjitha diskutimet e grupeve të fokusit janë regjistruar në audio – në mënyrë jo të bezdisshme.

Pjesëmarrësit për IDI kanë marrë honorare simbolike për pjesëmarrje.

Janë servuar pije freskuese.

10. Përmbledhje e rezultateve

§ Më tepër se gjysma e respondentëve të survejuar mendojnë që informatat mbi ligjet e zbatuara në Kosovë janë në dispozicion. Madje 20.3% e anëtarëve të survejuar të popullatës së klientëve potencial të publikimeve të shtypura, mendojnë që informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë nganjëherë ka qenë vështirë të sigurohen, ndërsa 13.9% mendojnë që ato sigurohen me vështirësi.

§ Gati dy të tretat (64.4%) e të gjithë respondentëve të survejuar në shtrirjen e këtij hulumtimi kanë thënë që janë mjaft të kënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë. Vetëm 9.9% e respondentëve kanë theksuar që janë plotësisht të kënaqur, ndërsa 9.4% e tyre thonë që janë plotësisht të pakënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë.

§ Të pyetur rreth burimit primar të informacioneve lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, përgjigja më e shpeshtë ka qenë Gazeta Zyrtare e UNMIK-ut, që është përmendur si burimi kryesor i informacionit nga 45% të respondentëve. Pas kësaj vie materiali në CD Rom nga ABA/CEELI (17.3%), Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës (14.9%), dhe ueb faqja e Kuvendit të Kosovës (12.4%). Përgjigjet tjera më të rralla janë treguar grafikisht.

§ Të pyetur nëse pranojnë rregullisht ndonjë lloj të publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, saktësisht gjysma e respondentëve janë përgjigjur pozitivisht.

§ Pjesa më e madhe e respondentëve që pranojnë rregullisht ndonjë lloj të publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër të zbatueshëm në Kosovë, kanë thënë që marrin Gazetën Zyrtare të UNMIK-ut (68.3%). Pas kësaj vie materiali në CD Rom nga ABA/CEELI CD (36.6%) dhe Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës (31.7%).

§ Pjesa më e madhe e respondentëve që shfrytëzojnë Gazetën Zyrtare të UNMIK-ut, e marrin këtë publikim një herë në muaj (37.7%) ndërsa të tjerët për çdo tre muaj (30.4%). Për sa i përket publikimit në CD Rom të ABA/CEELI, një e treta e

respondentëve kanë thënë që këtë publikim e marrin një herë në vit (32.4%) ndërsa pjesa tjetër për çdo tre muaj (27%). Për sa i përket publikimit të Qendrës Juridike të Kosovës, distribuimi i rezultateve tregon që ky publikim nuk ka pasur ndonjë vazhdimësi të zakonshme të distribuimit tek klientët.

§ Pjesa më e madhe e publikimeve për shumicën e respondentëve është distribuuar pa pagesë dhe shuma maksimale të cilën klientët e këtyre publikimeve e kanë ndarë për këtë qëllim nuk ka kaluar 10 Euro.

§ Pjesa më e madhe e klientëve janë kryesisht të kënaqur me publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, marrë parasysh faktin që tre nga katër respondentët (77.2%) deklarojnë që janë mjaft të kënaqur me publikimet në dispozicion.

§ Respondentët që kanë marrë më parë disa nga publikimet ekzistuese, vlerësojnë që përmbajtja e publikimit është elementi më i rëndësishëm në zgjedhjen e publikimit të cilin do ta kishin porositur ose blerë për nevojat e tyre profesionale (83.2%).

§ Për sa i përket të qenit të kënaqur me karakteristikat e caktuara të publikimeve në dispozicion, respondentët thonë që janë shumë të kënaqur me përmbajtjen e publikimit, që ka qenë përgjigje e 58.4% të respondentëve.

§ Të pyetur se me cilat karakteristika të publikimeve janë më së paku të kënaqur, pjesa më e madhe respondentëve kanë vendosur që kjo është përmbajtja e publikimit (28.7%).

§ Pjesa dërmuese e respondentëve (98.5%) kanë treguar interes në publikimet që ofrojnë informacione të freskëta mbi ligjet aktuale dhe materialet tjera legjislative të zbatueshme në Kosovë.

§ Përderisa gati dy të tretat e respondentëve (56.3%) kanë deklaruar që do të dëshironin ta marrin këtë publikim për çdo muaj, një e katërta (25.6%) vlerësojnë që më së miri do të ishte që publikimi të distribuohej për çdo tre muaj.

§ 16.1% e respondentëve nuk kanë qenë të gatshëm të ndajnë para për lloje të tilla të publikimeve dhe thonë që publikimet duhet të distribuohen pa pagesë.

§ Diçka më pak se dy të tretat (58.3%) e klientëve potencial të publikimit mendojnë që më së miri do të ishte nëse publikimi shtpet në formë të librit.

- § Më tepër se dy e treta e respondentëve (69.3%) preferojnë publikimet me kopertina të forta.
- § Pjesa më e madhe e respondentëve (71.9%) preferojnë formatin në Microsoft Word.
- § Thjeshtësia e përdorimit dhe mundësia për të përfshirë freskimet në libër janë karakteristikat të cilat klientët i shohin si shumë të rëndësishme, dhe nga karakteristikat e ofruara të publikimit, respondentët e shohin thjeshtësinë e përdorimit si më të rëndësishmen, ku 48.2% e klientëve potencial të survejuar mendojnë që kjo është karakteristika e dorës së parë.
- § Për sa i përket gjuhës së publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, respondentët kryesisht pajtohen (82.9%) që materiali duhet të botohet edhe në gjuhët tjera përveç gjuhës shqipe.
- § Për sa i përket përmbajtjes së publikimit, pjesa më e madhe e respondentëve (69.8%) vlerësojnë që nga të gjitha opsionet e ofruara, më i miri do të ishte ai që parasheh organizimin e përmbajtjes së publikimit sipas çështjeve që trajtohen.
- § Pjesa më e madhe e shfrytëzuesve potencial të survejuar të publikimit pajtohen që përmbajtja duhet të përfshijë ligjet e miratuara nga Kuvendi i Kosovës dhe të shpallura nga PSSP (77.9%).
- § Për sa i përket faktit që publikimi duhet të përmbajë dy lloje të indekseve: a) indeksin e përmbajtjes së materialit, dhe b) indeksin për secilin vëllim, rreth tri të katërtat e respondentëve mendojnë që të dy këto indekse do të ishin shumë të dobishme apo të dobishme.
- § Për sa i përket freskimeve që duhen përfshirë në publikim, 43.2% e respondentëve kanë thënë që do të dëshironin të marrin vetëm ligjet e ndryshuara, ndërsa mbi gjysma e respondentëve (52.3%) mendojnë që duhet të marrin botimet tërësisht të reja të ligjeve komplete.
- § Publikimi do të duhej të distribuohet përmes postës, pozicion ky i mbështetur nga 59.3% e respondentëve. Diçka më pak se një e treta e respondentëve (29.1%) thonë që do të preferonin distribuimin e publikimit personalisht tek secili. Gati çdo i dhjeti respondent ka thënë që ai apo ajo do të dëshironte që publikimi të distribuohet përmes dërgesës me veturë.

§ Për sa i përket parapagimit për publikimin që është me interes për ta, gati tri të katërtat e respondentëve (72.4%) kanë thënë që do të dëshironin të parapaguhen për publikimin.

11. Rezulatet

11.1. Përshkrimi i modelit për pjesën kuantitative të hulumtimit

Tabela 01. Përshkrimi i modelit

		Shpeshtësia	Përqindja
GJINIA	**Mashkull**	152	75%
	Femër	50	25%
MOSHA	**< 35**	49	25%
	36 - 50	79	40%
	51 >	71	36%
STATUSI I PUNËSIMIT	**I/e punësuar**	195	97%
	I/e papunë	7	3%
ARSIMIMI	**Shkolla e mesme**	7	3%
	Universiteti/kolegji i papërfunduar	11	5%
	Kolegji i përfunduar	9	4%
	Universiteti i përfunduar	151	75%
	Magjistratura/Doktorata	21	10%
	Pa përgjigje	3	1%
GRUPI ETNIK	**Shqiptar/e**	194	96%
	Të tjerë	8	4%

202 respondentë kanë marrë pjesë në këtë hulumtim. Sikur që mund të shihet në tabelë (shih Tabelën 1.), struktura gjinore e modelit ka qenë jo e rregullt dhe tri të katërtat e modelit përbëhen nga respondentë meshkuj. Për më tepër, 40% e modelit kanë qenë respondentë të moshës nga 36 në 50 vjeç, dhe një e katërta e modelit kanë qenë respondentë të moshës nën 36 vjeç, dhe 36% e respondentëve të moshës mbi 50 vjeç. Për sa i përket përbërjes së modelit dhe profesionit të respondentëve, kemi mundur të presim që pjesa më e madhe e respondentëve do të jenë të punësuar. Prandaj mund të vërejmë që 97% e respondentëve janë të punësuar ndërsa pjesa e mbetur e modelit ka qenë e përbërë kryesisht nga studentët. Për sa i përket strukturës arsimore të modelit, 75% e

respondentëve kanë të përfunduar Universitetin, 10 % kanë grada të magjistraturës apo doktoraturës, ndërsa pjesa e mbetur e modelit ka të përfunduar shkollën e mesme apo kolegjin, ose janë të angazhuar ende në procesin arsimor. Në linjë me planin e modelit, pjesa më e madhe e respondentëve kanë qenë Shqiptarë etnik (96%) ndërsa pjesa e mbetur prej 4% u takon grupeve të pakicave etnike.

Gjithashtu, është e qartë që në mesin e respondentëve ka pasur më së shumti avokatë (38%). Pjesa tjetër e modelit, për sa i përket profesionit të respondentëve, është treguar në tabelë (shih Tabelën 2.). Respondentët e punësuar në disa nga gjykatat janë pyetur se me cilin lloj të gjykatave punojnë ata. Sikur që mund të shihet, 38% e të punësuarve të survejuar të gjykatave janë të punësuar në Gjykatën komunale, 29% e respondentëve të survejuar janë të punësuar në Gjykatën e qarkut, ndërsa struktura e pjesës tjetër të modelit tregohet në tabelë.

Tabela 02. Përshkrimi i modelit

		Shpeshtësia	**Përqindja**
PROFESIONI	**Avokat**	76	38%
	Gjyqtar/e	29	14%
	Staf i gjykatës	37	18%
	Jurist	12	6%
	Staf i fakultetit juridik	6	3%
	Student i fakultetit juridik	5	2%
	Staf i Qeverisë	12	6%
	Staf i OJQ-së vendore	12	6%
	Staf i OJQ-së ndërkombëtare	12	6%
	Të tjerë	1	0%
LLOJI I GJYKATËS (N=65)	**Gjykata Supreme**	3	5%
	Gjykata e lartë për kundërvajtje	3	5%
	Gjykata komerciale	7	11%
	Gjykata e qarkut	19	29%
	Gjykata për kundërvajtje	8	12%
	Gjykata komunale	25	38%

11.2. Disponueshmëria e tanishme e publikimeve lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë dhe përmbushja e nevojave të klientëve

Pyetjet e para për respondentët që kanë marrë pjesë në pjesën kuantitative të hulumtimit kanë pasur të bëjnë me vlerësimin e disponueshmërisë së tanishme të informatave të përgjithshme lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë. Thuajse më tepër se gjysma e respondentëve thonë që informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë janë në dispozicion, ashtu si edhe mund të konkludohet bazuar në rezultatet e treguara grafikisht (shih grafikun 01.). Është e qartë që 40.6% e numrit të përgjithshëm të respondentëve mendojnë se informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë janë deri diku lehtësisht të arritshme, përderisa 24.8% vlerësojnë se ato janë lehtësisht të arritshme. Veç kësaj, diçka më pak se gjysma e personave të survejuar mendojnë që informatat nuk janë në dispozicion. Madje 20.3% e anëtarëve të survejuar të popullatës së klientëve potencial të publikimit të shtypur thonë që informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë nganjëherë është e vështirë të sigurohen, ndërsa 13.9% thonë që është tepër vështirë të sigurohen.

Grafiku 01. A mund të thoni që informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë janë në dispozicion?

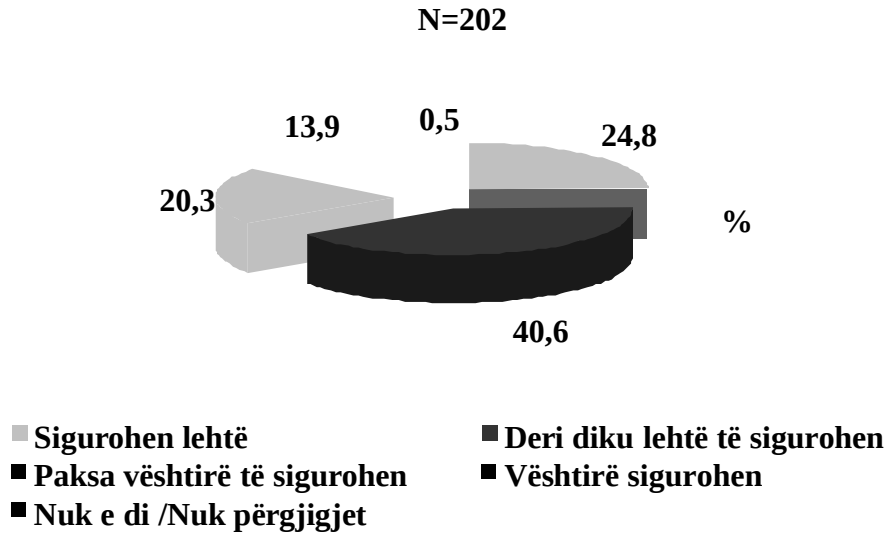

Me analizat tjera jemi përpjekur të përcaktojmë nëse ka dallime në mes të anëtarëve të grupeve të ndryshme profesionale që kanë marrë pjesë në këtë hulumtim. Analiza ka treguar që në aspektin statistikor ekziston një diferencë e konsiderueshme në mes të përgjigjeve të dhëna nga avokatët dhe të tjerët[2] (shih Grafiku 02.). Ashtu si edhe mund të shihet, ka shumë më tepër avokatë (23.7%), në raport me stafin e gjykatave (7.6%) dhe respondentët tjerë (8.3%), që vlerësojnë se informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë është vështirë të sigurohen.

Grafiku 02. A mund të thoni që informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë janë në dispozicion? (Krahasimi në mes të avokatëve, stafit të gjykatave dhe të tjerëve)

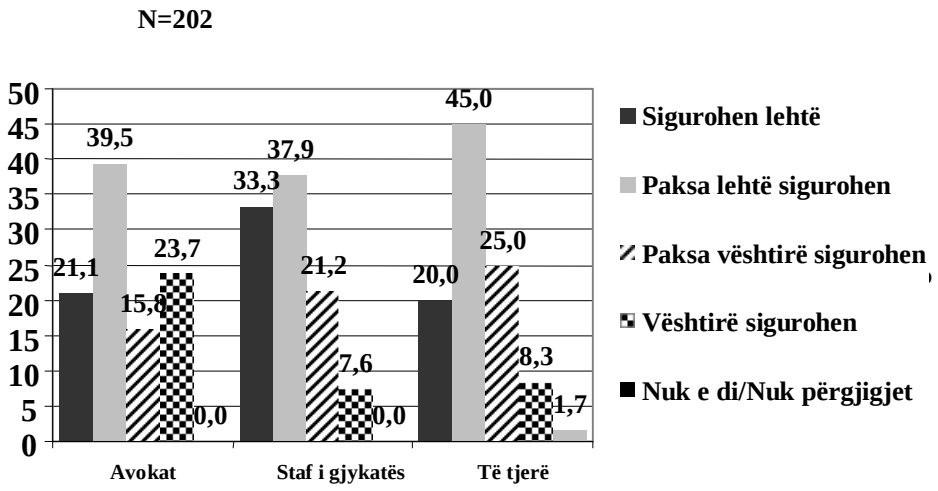

Për sa i përket disponueshmërisë së materialeve lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, respondentët që kanë marrë pjesë në pjesën kualitative të hulumtimit kryesisht vlerësojnë se materiali lidhur me këto tema është pak a shumë në dispozicion të anëtarëve të atyre profesioneve që shfrytëzojnë një material të tillë. Ende, duket që klientët potencial të publikimeve të shtypura lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë shpesh duhet të shfrytëzojnë burime të tjera, jozyrtare të informatave lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë dhe çështjet ligjore. Një nga respondentët ka përmendur që anëtarët e atyre profesioneve që bëjnë shfrytëzimin e materialeve lidhur me ligjet dhe çështjet ligjore për

[2] Grupi i respondentëve "Të tjerët" përbëhet nga respondentët e këtyre profesioneve: Jurist, staf I fakultetit juridik, staf i bibliotekës së fakultetit juridik, student i drejtësisë, staf qeveritar, staf i OJQ vendore, staf i OJQ ndërkombëtare.

qëllimet e tyre profesionale, edhepse me vështirësi të caktuara, kryesisht kujdesen vetë për sigurimin e materialit të përmendur më lartë. Përkundër faktit që ka një ofertë të pakët të publikimeve lidhur me çështjet ligjore në Kosovë, si dhe disponueshmëri të vogël të atyre materialeve, ne mund të supozojmë që profesionisti i cili shfrytëzon këto materiale për nevojat e tij apo saj, në një mënyrë do të mësohet me kushtet ekzistuese dhe do të arrijë të sigurojë të dhënat e nevojshme nën ato rrethana. Në anën tjetër, ne supozojmë që qytetarët nuk kanë qasje të mjaftueshme në informatat mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë.

> Për sa u përket ligjeve që janë në fuqi në Kosovë, mendoj që pak a shumë janë të siguruesshme. (Avokati, Gjilan)
>
> Mendoj që për ata që merren me ligjet nuk është edhe aq e vështirë të jenë të informuar për ligjet, por qytetarët janë ata që kanë vështirësi për të qenë të informuar dhe për të pasur qasje në ligjet e zbatueshme në Kosovë. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Veç kësaj kemi qenë të interesuar të shohim se në çfarë mase janë respondentët, klientët potencial të publikimeve lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, të kënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër të zbatueshëm legjislativ në Kosovë. Në linjë me përgjigjet e mëparshme, gati dy të tretat (64.4%) e të gjithë respondentëve të survejuar në kuadër të hulumtimit kanë thënë se janë mjaft të kënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë (shih Grafikun 03.). Edhepse rezultatet e dhëna flasin në dobi të supozimit që respondentët janë kryesisht të kënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, është e qartë që vetëm 9.4% e respondentëve thonë që janë plotësisht të pakënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë.

Grafiku 03. Në çfarë mase jeni të kënaqur me disponueshmërinë e ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë?

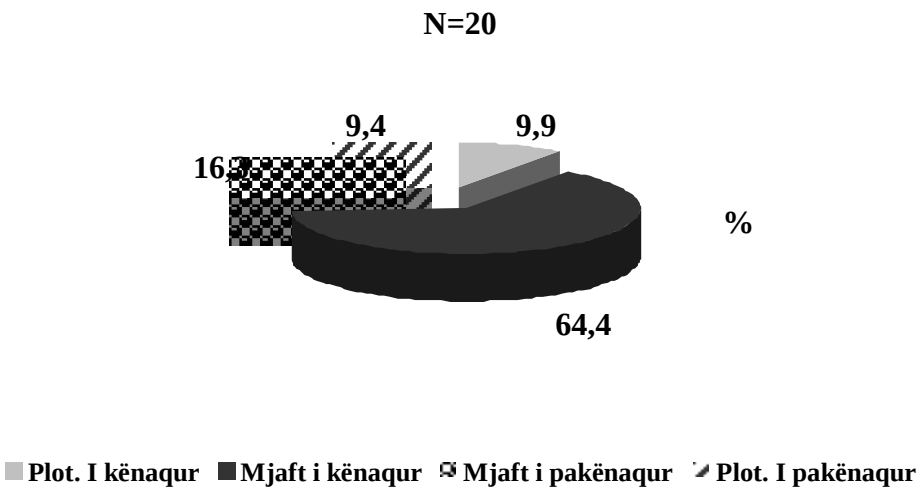

Bazuar në rezultatet e përshkruara, mund të konkludojmë se disponueshmëria e informatave mbi ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë nuk është në nivel të kënaqshëm dhe ekziston një numër i konsiderueshëm i atyre respondentëve në mesin e atyre të survejuar, që kanë dhënë gjykim negativ lidhur me disponueshmërinë aktuale të ligjeve dhe materialit tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë.

11.3. Përvojat e klientëve të publikimeve që janë në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë

11.3.1. Burimet në dispozicion të informatave lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë

Ne kemi qenë të interesuar të shohim çfarë përvojash kanë klientët potencial të publikimeve të shtypura lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë. Për sa i përket faktit që hulumtimi ka përfshirë respondentë që për hir të profesionit të tyre duhet të shfrytëzojnë disa nga burimet e informatave që janë në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, ne kemi bërë pyetje lidhur me burimet primare dhe sekondare të informatave. Në pyetjen rreth burimit primar të informatës lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, përgjigja më e shpeshtë ka qenë Gazeta zyrtare e UNMIK-ut, që është përmendur si burim kryesor i informatave

nga 45% të respondentëve. Në rend të dytë është publikimi në CD Rom nga ABA/CEELI (17.3%), Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës (14.9%), dhe ueb faqja e Kuvendit të Kosovës (12.4%). Përgjigjet tjera, më pak të shpeshta, janë treguar grafikisht (shih Grafikonin 04.).

Grafiku 04. Cili është burimi primar i informatave lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë?

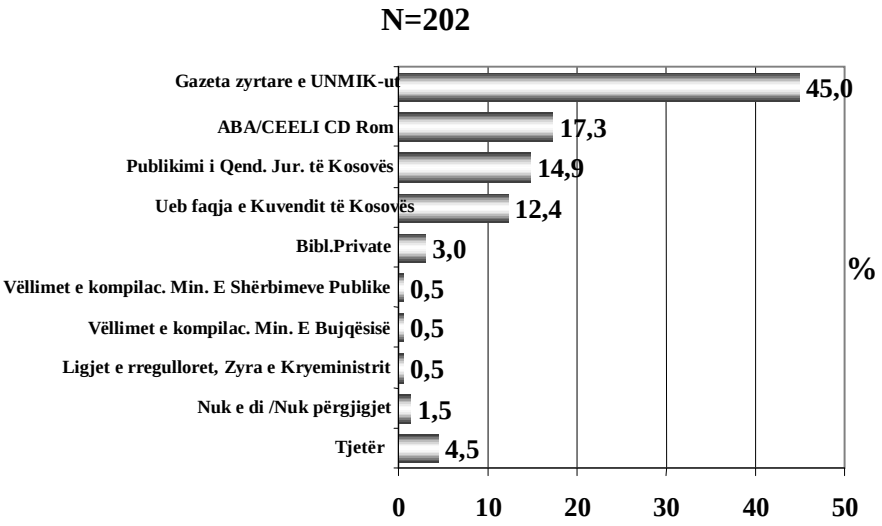

Analiza e mëtejme ka qenë e fokusuar në testimin e dallimeve në mes të grupeve të caktuara të respondentëve. Marrë parasysh burimet primare të informacionit që nxjerren sipas shpeshtësisë së tyre, është e qartë që ka një diferencë në mes të respondentëve të profesioneve të ndryshme (shih Grafikonin 05.). Pra, Gazeta zyrtare e UNMIK-ut përdoret më tepër nga stafi i Gjykatave (72.7%), në raport me avokatët (31.6%) dhe të tjerët (31.7%), përderisa ueb faqja e Kuvendit të Kosovës shfrytëzohet pak ose fare nga avokatët dhe stafi i gjykatave. Për sa u përket avokatëve, pjesa më e madhe e tyre (34.2%) kanë përmendur publikimin në CD Rom të ABA/CEELI si burim primar të informacionit. Në të njëjtën kohë, ky burim përdoret shumë më tepër nga avokatët, krahasuar me respondentët tjerë.

Grafiku 05. Cili është burimi primar i informacionit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë? (Krahasimi në mes avokatëve, stafit të gjykatave dhe të tjerëve)

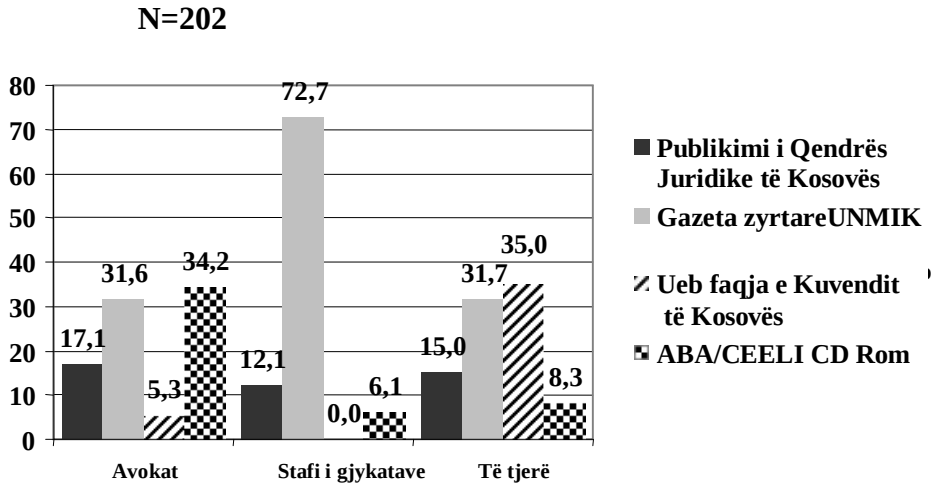

Për sa i përket burimit sekondar të informacionit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, materiali në CD Rom nga ABA/CEELI qëndron në krye të listës (19.1%), dhe pasohet nga ueb faqja e Kuvendit të Kosovës, Gazeta zyrtare e UNMIK-ut dhe Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës, me nga 15.1% secila (shih Grafikun 06.).

Grafiku 06. Cili është burimi juaj sekondar?

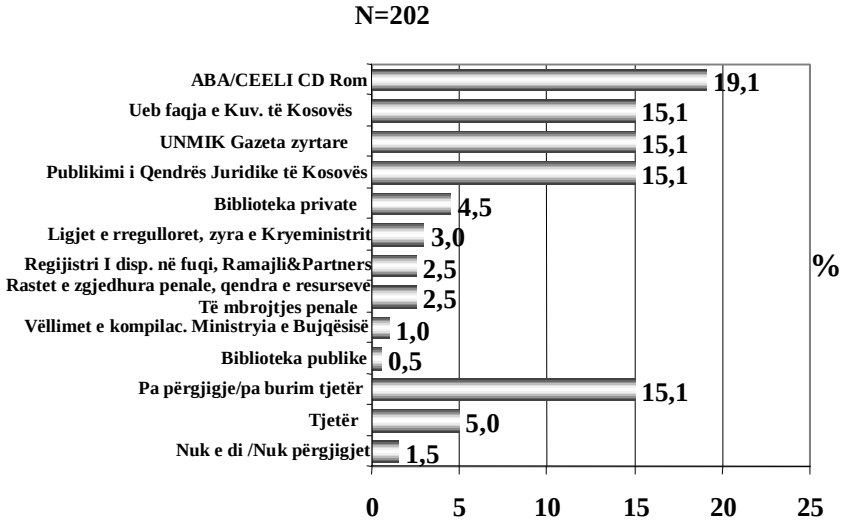

Për sa u përket publikimeve për të cilat respondentët që kanë marrë pjesë në pjesën kualitative të hulumtimit thonë se i marrin rregullisht, prapëseprapë ne kemi përshtypjen që "Gazeta zyrtare e UNMIK-ut" përdoret nga shumica e respondentëve. Është me rëndësi të theksohet që rezultatet e hulumtimit kualitativ tregojnë poashtu që ky publikim përdoret më së shumti. Përveç kësaj, duket që CD-të e publikimit të ABA-CEELI janë në mesin e atyre që gjenden në përdorim të gjerë nga profesionistët që merren me ligjin. Vlen të theksohet që disa nga respondentët thonë se nuk kanë ndonjë burim të rregullt të informacionit të cilin e shfrytëzojnë për nevojat e tyre profesionale, apo theksojnë se i shfrytëzojnë disa nga publikimet e përmendura por nuk i marrin ato rregullisht.

> Ne marrim rregullisht "Gazetën zyrtare" të UNMIK-ut dhe disa publikime të tjera nga ABA CEELI në CD, në të cilat përfshihen shumë ligje dhe rregullore. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)
>
> Nuk ka ndonjë publikim që dërgohet rregullisht në zyrën time. Unë interesohem vetë për të gjitha publikimet sikur që është "Gazeta zyrtare" e UNMIK etj. (Avokati, Suharekë)
>
> Nuk marr asnjë lloj publikimi që dorëzohet në zyrën time. Zakonisht ka disa CD të ABACEELI, por edhe këto duhet t'i gjejmë vetë.(Avokati, Gjilan)
>
> Për Gazetën Zyrtare nuk jam i sigurtë kur e marrim pasi që nuk dërgohet rregullisht, ndërsa CD-të e ABA CEELI i kemi marrë më herët por së fundi nuk kemi marrë asnjë të tillë. (stafi i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)
>
> Nuk marr asnjë lloj materiali që mbërrin rregullisht; kryesisht informohem vetë. I gjej vetë publikimet, si "Gazetën zyrtare" të UNMIK-ut ashtu edhe publikimet tjera të nevojshme për mua si avokat. (Avokati, Mitrovicë)

Të pyetur nëse marrin rregullisht ndonjë lloj publikimi lidhur me ligjet dhe materialet tjera legjislative të zbatueshme në Kosovë, saktësisht gjysma e respondentëve kanë dhënë përgjigje pozitive (shih Grafikun 07.).

Grafiku 07. A pranoni rregullisht ndonjë lloj materiali lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë?

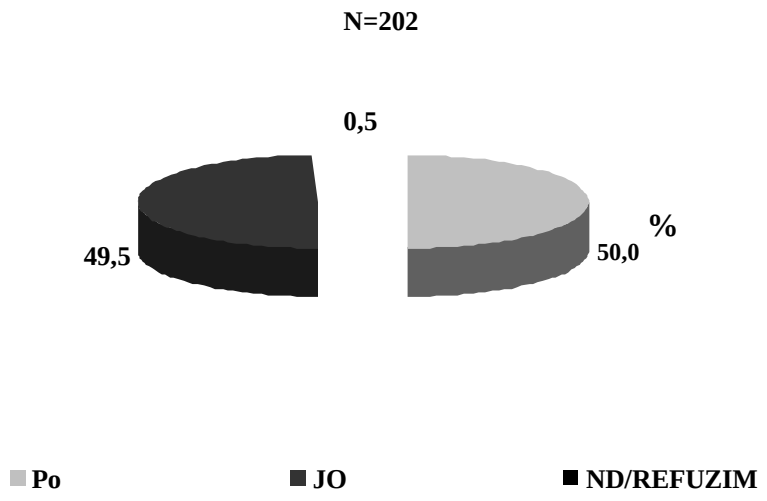

Është përcaktuar që ekziston një diferencë e konsiderueshme statistikore në mes të grupeve të caktuara të respondentëve dhe për sa i përket profesionit të tyre. Sikur që tregohet me grafikun e mëposhtëm (shih Grafikun 08.), në aspekt statistikor, një numër më i lartë i respondentëve nga stafi i gjykatave (80.3%), në raport me avokatët (32.9%) dhe të tjerët (38.3%) pranojnë rregullisht ndonjë nga publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë.

Grafiku 08. A pranoni rregullisht ndonjë nga publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë? (Krahasimi në mes Avokatëve, stafit të gjykatave dhe të tjerëve)

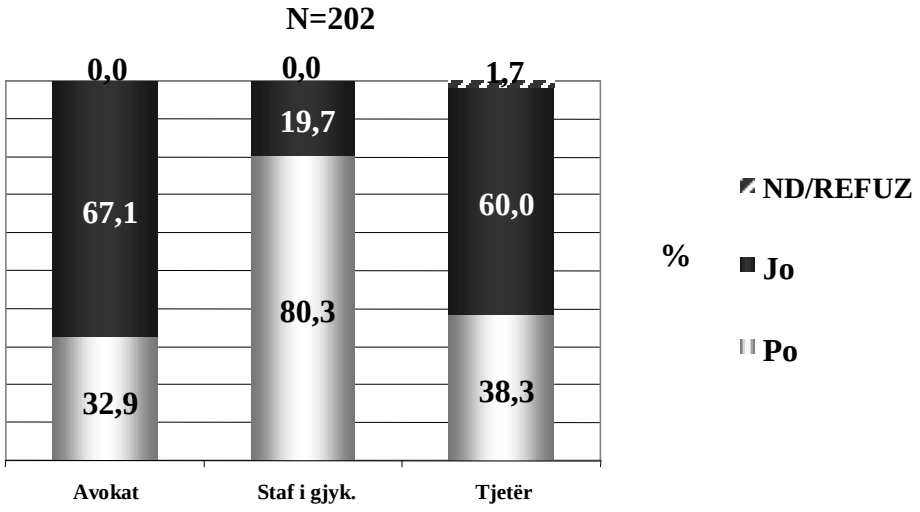

Pjesa më e madhe e respondentëve që pranojnë rregullisht ndonjë nga publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, thonë që marrin Gazetën zyrtare të UNMIK-ut (68.3%). Ajo pasohet nga CD Rom të ABA/CEELI (36.6%), Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës (31.7%), dhe publikimet tjera (shih Grafikun 09.). Për sa i përket madhësisë së modelit (N=101), nuk ka qenë e mundur të bëhet një analizë e rezultateve për kategoritë e ndryshme të respondentëve.

Grafiku 09. Cilin lloj të publikimit e merrni ju lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë?

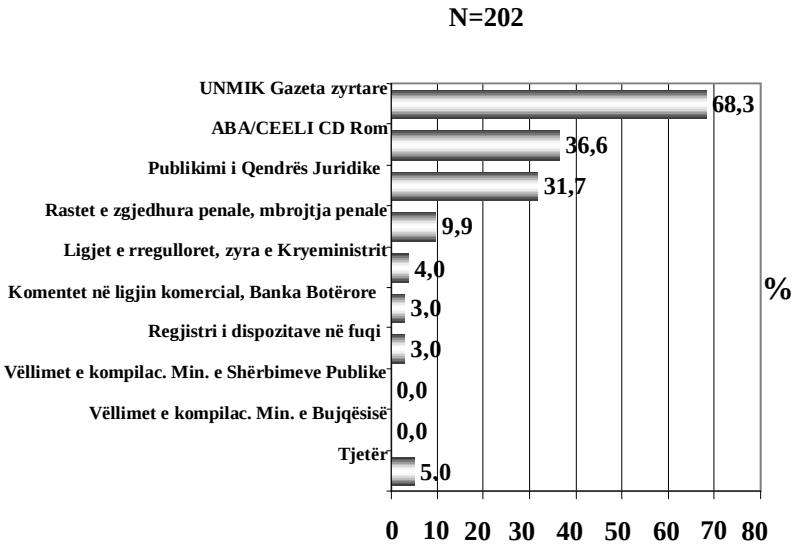

Përgjithësisht, mund të konkludohet që nuk ka një sistem standard për dërgimin e publikimeve lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, përmes të cilit klientët e interesuar do të mund të siguronin materialin e nevojshëm lidhur me çështjet ligjore. Prandaj nuk befason fakti që një numër i konsiderueshëm i respondentëve tanë (që kanë marrë pjesë në pjesën kualitative të hulumtimit), përveç burimeve zyrtare shfrytëzojnë gjithashtu burime shtesë të informacionit lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë. Prandaj mund të shohim që respondentët, për nevoja të tyre profesionale shfrytëzojnë shpesh libraritë private, literaturën ligjore që e kanë mbledhur gjatë viteve të punës profesionale, si dhe Internetin.

> Unë shfrytëzoj gjithashtu bibliotekën time private, në të cilën kam mjaft materiale të ndryshme që i kam mbledhur me vite. (i punësuari i gjykatës së qarkut, Prishtinë)
>
> Zakonisht interesohem vetë për ligjet, pasi që nuk ka ndonjë publikim ku mund t'i gjejmë në një vend të gjitha materialet. (Avokati, Prishtinë)
>
> Nuk marr asnjë lloj publikimi por më duhet gjithnjë të interesohem vetë për të siguruar literaturën. Do të dëshiroja shumë që ky publikim që do të botohet të ketë një sistem efikas të dërgesës, dhe jo që avokatët t'i kërkojnë vetë këto publikime. (Avokati, Prishtinë)
>
> Mjaft shpesh shfrytëzoj bibliotekën time private për të marrë informacione rreth ligjeve. (i punësuari i gjykatës së qarkut, Prishtinë)

Respondentët që thonë se marrin rregullisht ndonjë nga publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, janë pyetur sa shpesh i marrin këto

publikime. Analiza e rezultateve është bërë për tri nga publikimet që përdoren më së tepërmi. Tabela tregon (shih Tabelën 03.) që pjesa më e madhe e respondentëve që shfrytëzojnë Gazetën zyrtare të UNMIK-ut e marrin këtë publikim një herë në muaj (37.7%) dhe për çdo tre muaj (30.4%). Për sa i përket publikimit të ABA/CEELI në CD Rom që është thënë se shfrytëzohet nga 37 respondentë, rreth një e treta e respondentëve kanë thënë se e marrin këtë publikim një herë në vit (32.4%), ndërsa të tjerët për çdo tre muaj (27%). Për sa i përket Publikimit të Qendrës Juridike të Kosovës, që është thënë se pranohet rregullisht nga 32 respondentë, distribuimi i rezultateve tregon që ky publikim nuk ka ndonjë vazhdimësi të rregullt të distribuimit tek klientët.

Tabela 03. Sa shpesh i pranoni publikimet lidhur me ligjet dhe materialet tjera legjislative të zbatueshme më Kosovë?

	Gazeta zyrtare e UNMIK-ut (N=69)	**ABA/CEELI, CD Rom** (N=37)	**Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës** (N=32)
Çdo muaj	37.7%	16.2%	25.0%
Çdo tre muaj	30.4%	27.0%	21.9%
Një herë në vit	4.3%	32.4%	21.9%
Tjetër	11.6%	16.2%	18.8%
ND/REFUZON	15.9%	8.1%	12.5%

Më tej kemi qenë të interesuar të shohim se çfarë shume të hollash klientët potencial të publikimeve të shtypura lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, do ta ndanin për publikimet aktualisht në dispozicion, për të cilat është mësuar që shfrytëzohen më së tepërmi. Bazuar në rezultatet (shih Tabelën 04.) mund të vërejmë që pjesa më e madhe e publikimeve për shumicën e respondentëve janë pa pagesë, dhe shuma maksimale e të hollave të cilën klientët e publikimit e ndajnë për këtë qëllim nuk kalon shumën prej 10 Eurosh.

Tabela 04. Sa paguani për këtë publikim?

	Gazeta zyrtare e UNMIK-ut N=69)	**ABA/CEELI, CD Rom** (N=37)	**Publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës** (N=32)
Është pa pagesë	82.6%	94.6%	87.5%
Më pak se 5 Euro	7.2%	0.0%	3.1%
Në mes 5 dhe 10 Euro	2.9%	0.0%	6.3%
Në mes 10 dhe 15 Euro	0.0%	0.0%	0.0%
Më tepër se 15 Euro	0.0%	0.0%	0.0%
DK/REFUZIM	7.2%	5.4%	3.1%

Klientët e publikimeve në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë janë pyetur se në çfarë mase janë të kënaqur me publikimet që mund të sigurohen. Klientët janë kryesisht të kënaqur me publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, meqë tre nga katër respondentë (77.2%) thonë që janë mjaft të kënaqur me publikimet në dispozicion (shih Grafikun 10.). Thuajse një e pesta e respondentëve (18.8%) thonë megjithatë që janë pak a shumë të pakënaqur me publikimet në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë.

Grafiku 10. Në çfarë mase jeni të kënaqur me publikimet lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë të cilin e pranoni ju?

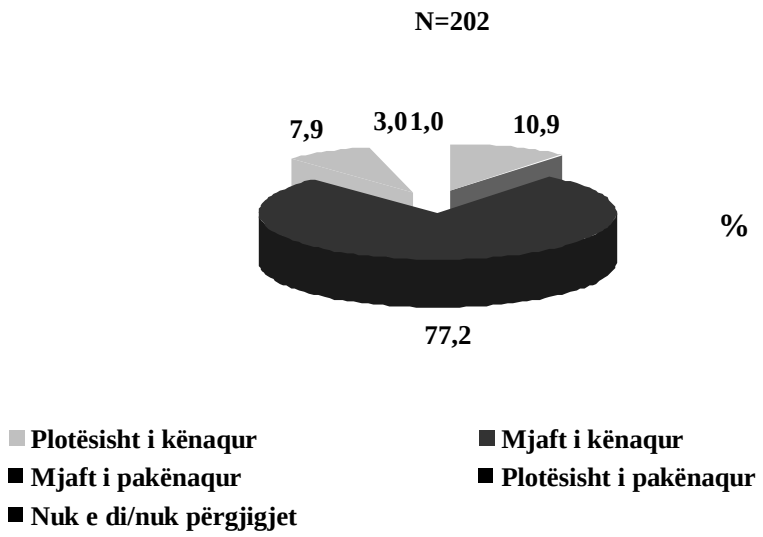

Respondentët që kanë marrë pjesë në pjesën kualitative të hulumtimit dhe që marrin rregullisht disa nga publikimet që janë në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, janë kryesisht të pakënaqur me atë që ofrojnë këto publikime. Pra mund të shohim që ankesat e respondentëve tanë kanë të bëjnë kryesisht me përmbajtjen si dhe me formatin e publikimit. Për sa i përket përmbajtjes së publikimit, respondentët theksojnë që nuk janë të kënaqur me këtë karakteristikë të publikimit dhe me faktin që ajo nuk i plotëson nevojat e tyre profesionale, pa bërë megjithatë elaborimin e mangësive. Ata kanë theksuar gjithashtu problemin e gabimeve gramatikore në këto publikime. Për sa i përket llojit të çështjeve që trajtohen në këto publikime, gabimet gramatikore dhe gabimet e shtypit shumë lehtë mund të ndërrojnë kuptimin e tekstit të shkruar, prandaj respondentët që kanë marrë pjesë në hulumtimin kualitativ mendojnë që këto mangësi duhet të shmangen në krijimin e publikimeve të këtij lloji.

> Jam mjaft i zhgënjyer madje edhe me përmbajtjen e këtij publikimi, mënyrën e botimit e gjithashtu edhe mbështjellësin e tij. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Këto lloje të botimeve mjaft shpesh përmbajnë në vete shumë gabime gramatikore, pasi që e dimë që edhe gazetat ditore madje kanë shumë gabime gramatikore. (i punësuari i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

> Dua të theksoj një problem tjetër tepër të madh sa i përket Gazetës Zyrtare që botohet. Normalisht që publikimet që botohen nga Institucionet nuk do të duhej të kishin gabime gramatikore apo në përmbajtjen e tyre dhe "Gazeta zyrtare" e UNMIK-ut i ka të dyja këto mangësi. Së këndejmi, mendoj që zyrtarët duhet të jenë të kujdesshëm me rastin e publikimit të materialeve ligjore, pasi që vetëm me një fjalë të vetme mund të ndryshojë kuptimi i fjalisë dhe përmbajtja e tekstit dhe kështu do të kemi pasoja negative për shoqërinë. (Avokati, Suharekë)

> Kur flasim për përmbajtjen atëherë kemi të bëjmë me një temë mjaft të komplikuar, dhe sa i përket përmbajtjes së ligjeve, flas në cilësi të ekspertit ligjor, nuk jam fare i kënaqur. (Avokati, Mitrovicë)

> Sa i përket përmbajtjes së këtyre publikimeve, do të thosha që nuk jam aq i kënaqur. Ato mund të jenë më të mira dhe shpresoj që në një të ardhme të afërt situata do të ndryshojë. (Prokurori, Prizren)

Respondentët kanë theksuar një problem mjaft specifik për sa u përket publikimeve me përmbajtje të tillë. Nganjëherë ngjan që përmbajtja e publikimit, që në rend të parë i referohet "Gazetës zyrtare" të UNMIK-ut, nuk është mjaft e kuptueshme për klientët, që shpjegohet me përkthimet joadekuate të tyre. Respondentët supozojnë që kjo është rezultat i angazhimit të përkthyesve të pa kualifikuar, që nuk e njohin sa duhet terminologjinë ligjore. Përkthimi jo adekuat mund të ndërrojë në tërësi domethënien dhe kuptimin e materialit, dhe kjo e bën atë të papërdorshëm për klientët. Poashtu, përdorimi i materialeve të tilla kërkon angazhim shtesë nga klientët për ta kontrolluar atë dhe eventualisht për të korrigjuar përkthimin. Prandaj, respondentët që kanë marrë pjesë në këtë hulumtim theksojnë që përkthimi do të duhej bërë ekskluzivisht nga përkthyesit me njohuri të mira të çështjeve dhe terminologjisë juridike/ligjore.

> Më duhet të theksoj që ka mjaft gabime në këto publikime, pasi që për të kuptuar ligjin duhet të lexoni shumë dhe në fund mund të ngjajë që nuk do të kuptoni asgjë. Mendoj që problemi qëndron tek përkthyesit që nuk dijnë të bëjnë përkthimin e duhur të ligjeve dhe nuk njohin terminologjinë ligjore. Në përgjithësi mendoj që përkthimi i ligjeve është mjaft i dobët. (Avokati, Gjilan)

> Do të doja të ndalem paksa tek përkthimi i këtyre publikimeve zyrtare. Të gjitha përkthimet janë mjaft të dobëta. Mund të vëreni që Kodi Penal dhe Kodi i Procedurës Penale të Kosovës janë përkthyer nga tre apo katër përkthyes të ndryshëm, pasi që në tekste përdoren shprehje të ndryshme për fjalë të njëjta. (Avokati, Prishtinë)

> Pikësëpari, sa i përket "Gazetës zyrtare" ajo që nuk më pëlqen është përkthimi, sepse po të bëjmë një krahasim në mes të versionit në gjuhën angleze dhe atij në gjuhën shqipe, mund të gjejmë shumë gabime sepse përkthyesit që bëjnë përkthimet e materialit, për aq sa di unë nuk kanë të bëjnë asgjë me ligjet dhe çështjet ligjore. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Për sa i përket distribuimit të publikimeve lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, respondentët vlerësojnë që situata nuk është e kënaqshme. Edhepse ka disa respondentë që thonë se i marrin disa nga publikimet rregullisht, numri më i madh i respondentëve thekson që mënyra në të cilën bëhet distribuimi i publikimeve tek klientët nuk është e sigurtë. Prandaj respondentët thonë që nuk mund të mbështeten në distribuimin e publikimeve dhe sistemin e dërgimit së tyre, që përsëri i referohet kryesisht publikimit të "Gazetës zyrtare" të UNMIK-ut. Ngjan mjaft shpesh që dërgimi i publikimit bëhet me vonesë krahasuar me atë që pritet në këtë rast dhe në raport me nevojat e klientit. Poashtu, institucionet tek të cilat bëhet distribuimi i rregullt i publikimeve, nganjëherë nuk marrin numrin e mjaftueshëm të kopjeve për të gjithë klientët. Prapëseprapë, mund të vërejmë që disa nga klientët janë të kënaqur me distribuimin, që shpie në supozimin se çështja e regjistrimit të shfrytëzuesve të publikimit dhe vet distribuimi i publikimeve nuk është e zgjidhur në mënyrë sistematike.

> Kryesisht informohem për ligjet e zbatueshme në Kosovë nga "Gazeta zyrtare" e UNMIK-ut. Sistemi i shpërndarjes është mjaft i dobët, pasi që ata nuk kanë ndonjë sistem të koordinuar të shpërndarjes (Avokati, Suharekë)

> Kur flasim për ligjet e zbatueshme, kur jam regjistruar në Odën e Avokatëve të Kosovës kur edhe kam paguar shumën prej 560 Euro, më ishte premtuar që ata do të bëjnë dërgimin e të gjitha materialeve të nevojshme, por as pas tre muajsh nuk kam marrë ende asnjë lloj publikimi nga Oda e Avokatëve të Kosovës. (Avokati, Mitrovicë)

> Publikimi zyrtar zakonisht dërgohet përmes Zyrës Postare, por në shumë raste ato nuk dërgohen në kopje të mjaftueshme. Duhet të merret parasysh numri i kopjeve që dërgohen, për shembull në Zyrën e Prokurorisë publike të qarkut në Prizren jemi 7 prokurorë dhe do të ishte mirë që publikimi të dërgohet në po aq kopje. (Prokurori, Prizren)

> Të gjitha publikimet i marrim me kohë. Zakonisht kur mbërrijnë ato këtu në Gjykatën e Qarkut në Pejë, Administratori na i dorëzon ato me kohë. Kjo është arsyeja pse jam i kënaqur me shpërndarjen e tyre. (Gjyqtari, Pejë)

> Tani kemi "Fletoren zyrtare" që është mjaft e dobishme por ende nuk është filluar me shitjen dhe ne nuk mund ta blejmë atë. Do të ishte mirë po të sigurohej ajo për personat që merren me ligjet dhe që e shfrytëzojnë "Fletoren" në praktikë. Kam pyetur në shumë vende, si në Fakultetin e Drejtësisë, Institutin Gjyqësor, në Shoqatën e Gjyqtarëve të Kosovës, por nuk kanë mundur të më sigurojnë një kopje të "Fletores". (Avokati, Prishtinë)

Më tej kemi qenë të interesuar të mësojmë nëse respondentët parapaguhen apo paguajnë për ndonjë bazë të të dhënave online. Siç mund të shihet (shih Grafikun 11.), një numër tepër i vogël i respondemtëve kanë thënë që shfrytëzojnë lloje të tilla të publikimeve. Në

mesin e publikimeve që ofrohen online, paraqitet baza e të dhënave GTZ dhe 8.5% të respondemtëve thonë që janë të parapaguar për atë publikim apo e blejnë atë.

Grafiku 11. A jeni të parapaguar apo a paguani për cilëndo bazë online të të dhënave, sikur që është …?

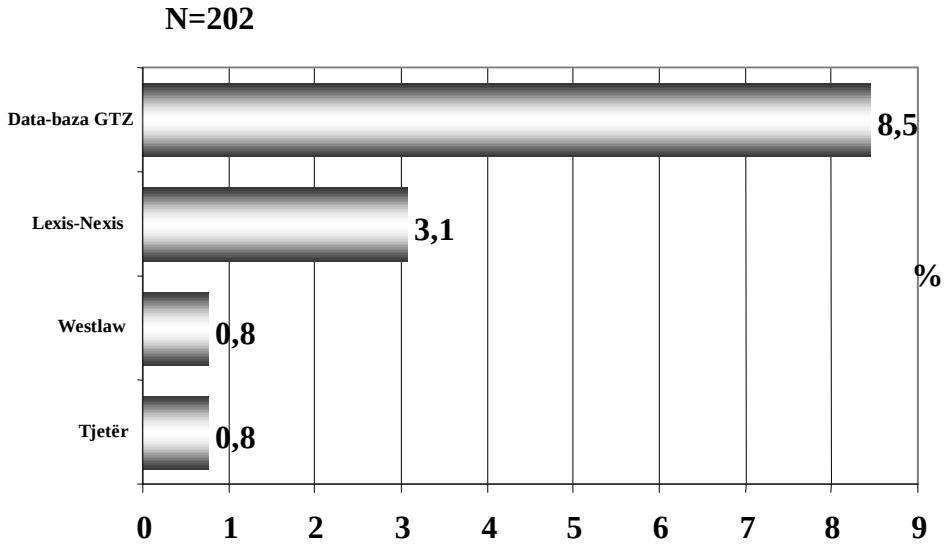

11.3.2. Karakteristikat e rëndësishme të publikimeve në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë

Në kuadër të analizës së bërë për cilësinë e publikimeve në dispozicion lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, kemi qenë të interesuar të mësojmë se në çfarë mënyre respondentët bëjnë vlerësimin e karakterisitikave të caktuara të publikimeve dhe çfarë rëndësie u japin karakteristikave të caktuara kur bëjnë përzgjedhjen e publikimit. Lidhur me këtë, pyetja e parë që u kemi bërë respondentëve ka qenë të definojnë se cila karakteristikë në mesin e opsioneve të ofruara është më e rëndësishme në përzgjedhjen e publikimit të cilin ata e marrin apo e blejnë. Sikur që mund të shihet (shih Grafikun 12.) respondentët që kanë marrë më herët disa nga publikimet që janë në dispozicion, vlerësojnë që përmbajtja e publikimit ka qenë karakteristika më e rëndësishme në zgjedhjen e publikimit të cilin ata do ta kishin porositur ose blerë për nevojat e tyre profesionale. 83.2% e respondentëve kanë shfaqur këtë pozicion. Një numër më i vogël i respondentëve kanë deklaruar që faqosja apo stili i

publikimit ka qenë karakteristika më e rëndësishme për blerjen apo porositjen e publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë (10.9%), si dhe freskimet e rregullta të publikimit (2%).

Grafiku 12. Kur ju (zyra juaj) bëni zgjedhjen e publikimit që do ta merrni apo bleni, cila është karakteristika më e rëndësishme?

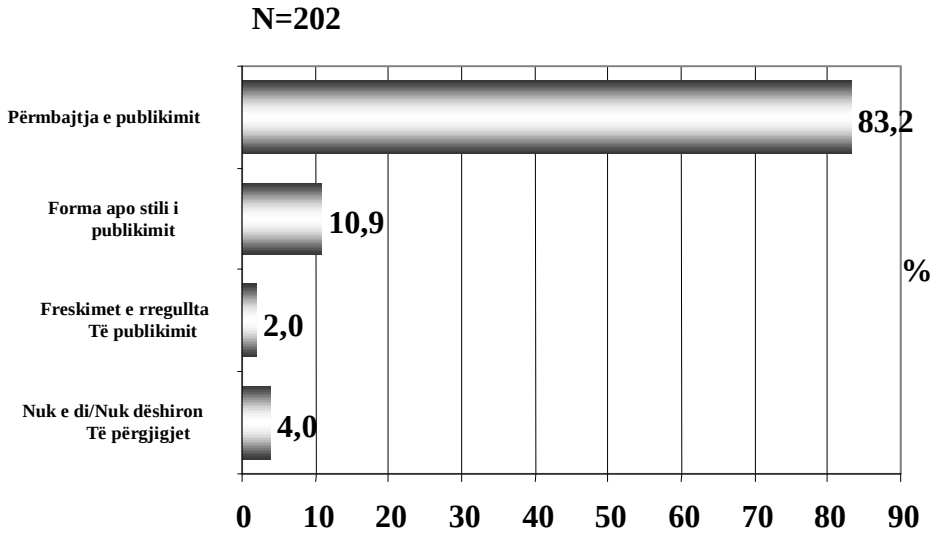

Për sa i përket të qenit të kënaqur me karakteristikat e caktuara të publikimeve që ata shfrytëzojnë, respondentët kanë thënë që më shumë janë të kënaqur me përmbajtjen e publikimit, përgjigje kjo e dhënë nga 58.4% e respondentëve (shih Grafikun 13.). Pason faqosja apo stili i publikimit (9.9%), dhe freskimi i rregullt i publikimit (8.9%).

Grafiku 13. Nga publikimet ligjore të Kosovës të cilat i merrni ju, me cilat karakteristika është më e kënaqur zyra juaj?

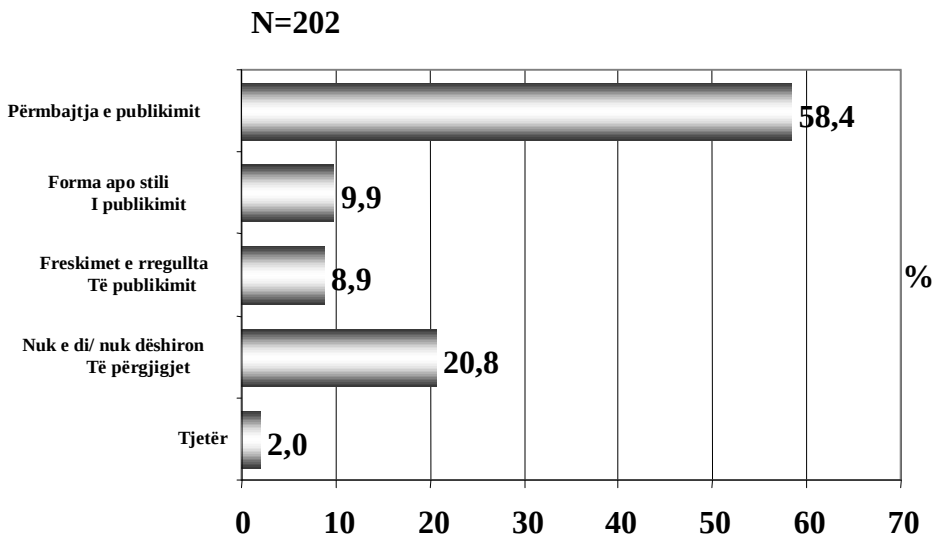

Nëse krahasojmë nevojat që klientët potencial i kanë lidhur me karakteristikat e caktuara që janë përshkruar përmes vlerësimit të rëndësisë së karakteristikave, me vlerësimin e të qenit të kënaqur me ato karakteristika, mund të vërehet një mospërputhje e konsiderueshme për sa i përket njërës nga karakteristikat – përmbajtjes së publikimit. Mund të shohim (shih Grafikun 14.) që niveli i kënaqësisë me këtë karakteristikë të publikimeve që janë në shfrytëzim, në aspektin statistikor është më e ulët nga rëndësia të cilën respondentët i kushtojnë po të njëjtës karakteristikë kur bëjnë zgjedhjen e publikimit.

Kjo mund të shërbejë si bazë për të konkluduar që ka publikime të cilat nuk i përmbushin nevojat e klientëve. Mund të vërejmë gjithashtu që përmbajtja e publikimit, që konsiderohet si karakteristika më e rëndësishme e publikimit, është njëkohësisht një karakteristikë që mund të përmirësohet më tej me qëllim që klientëve t'u ofrojë shërbimin që do të plotësojë në tërësi nevojat dhe kërkesat e tyre.

Grafiku 14. Kur ju (zyra juaj) bëni zgjedhjen e publikimit që do ta merrni apo bleni, cila është karakteristika më e rëndësishme / Nga publikimet ligjore të Kosovës të cilat i merrni ju, me cilat karakteristika është më e kënaqur zyra juaj?

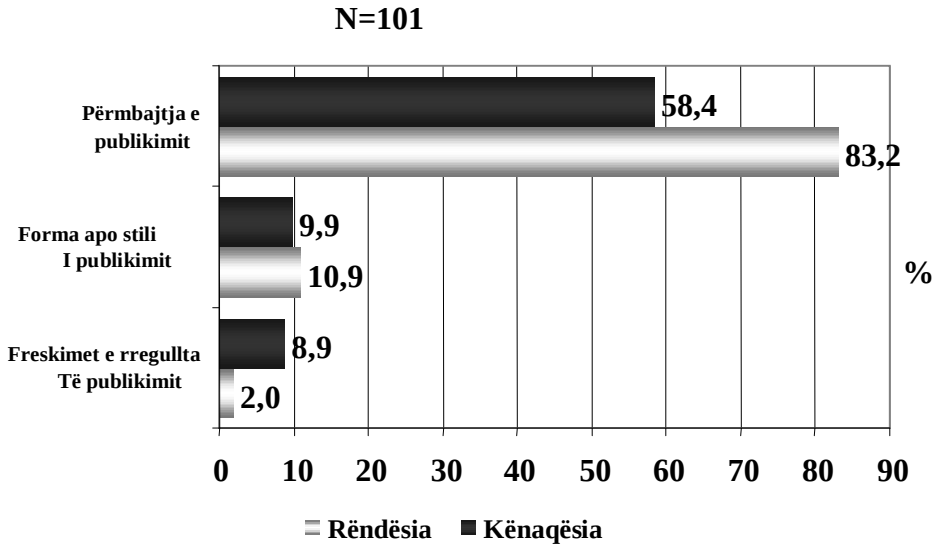

Përgjigjet e dhëna në pyetjen vijuese konfirmojnë konkludimet e mëparshme. Në të vërtetë, të pyetur se me cilën karakteristikë të publikimit që ju e merrni jeni më pak të kënaqur, pjesa më e madhe e respondentëve ka thënë që kjo është përmbajtja e publikimit (28.7%). Kjo pasohet nga përgjigjet tjera (shih Grafikun 15.), ku për freskimin e rregullt të publikimit, 27.7% të klientëve të survejuar të publikimeve që janë në dispozicion, thonë që janë më së paku të kënaqur.

Grafiku 15. Nga publikimet ligjore të Kosovës të cilat ju i merrni, me cilat karakteristika është më së paku e kënaqur zyra juaj?

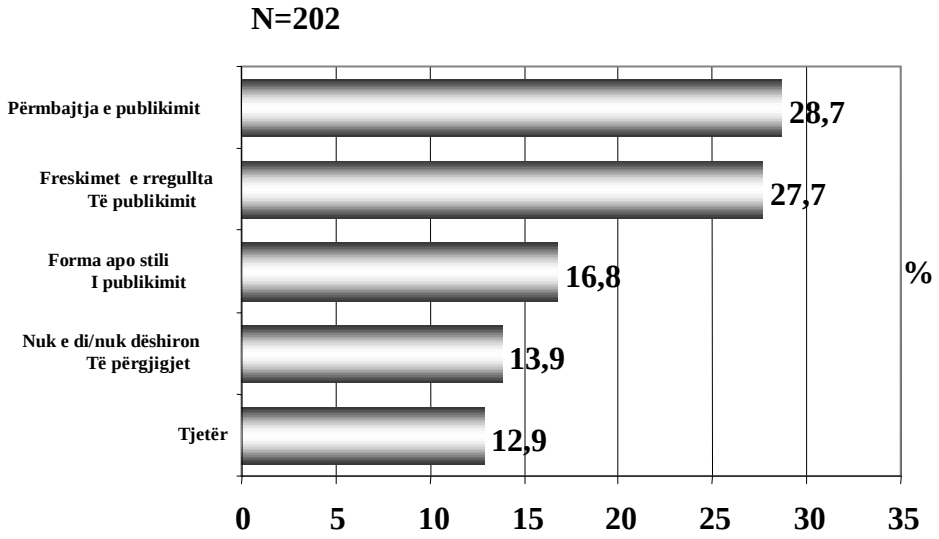

11.4. Nevojat e klientëve potencial të publikimeve lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë

11.4.1. Interesimi për publikimet e shtypura lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë

Në vazhdim kemi elaboruar një vlerësim lidhur me nevojat e klientëve. Respondentëve u është thënë fillimisht që të supozojnë se ekziston publikimi që do të ofrojë informacione të freskëta për të gjitha ligjet e tanishme dhe materialet tjera legjislative të zbatueshme në Kosovë. Më pas respondentët janë pyetur nëse dëshirojnë të marrin rregullisht këtë publikim. Sikur që mund të shihet (shih Grafikun 16.) pjesa dërrmuese e respondentëve (98.5%) kanë treguar interesim në një lloj të tillë të publikimit. Pa marrë parasysh profesionin e tyre, respondentët janë përgjigjur pozitivisht në këtë pyetje.

Grafiku 16. A do të dëshironit të merrni rregullisht këtë publikim?

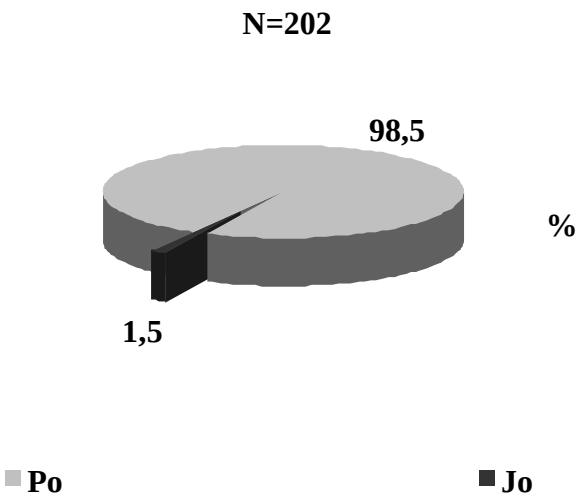

Në përputhje me konkludimet e mëhershme që lënë të kuptohet se disponueshmëria dhe cilësia e publikimeve lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë është në nivel të ulët, mund të supozojmë që respondentët që kanë marrë pjesë në pjesën kualitative të hulumtimit, si klientë potencial të publikimeve të shtypura, do të tregonin interesim në publikimin që u përgjigjet plotësisht nevojave të tyre për informacione që lidhen me

profesionin e tyre. Padyshim që ekziston hapësirë në tregun e publikimeve të këtij lloji në Kosovë që do të siguronte qasje për përdoruesit potencial në të gjitha informacionet e nevojshme lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë.

> Unë kam shumë besim në këtë publikim dhe mendoj që publikimi do të ketë efekte pozitive. Por problemi këtu është si t'u ofrohet ky publikim njerëzve që kanë nevojë për të. (Avokati, Suharekë)
>
> Mendoj që publikimi i materialit ligjor është ide e shkëlqyer. Është çështje teknike çfarë do të jetë ky publikim apo si do të duket, apo vëllimi që do ta ketë etj. (Avokati, Mitrovicë)
>
> Së pari shpresoj që ky lloj publikimi do të jetë më i plotë dhe përmbajtja e tij të jetë më e pasur me materiale, pasi që vetë ideja që ne "stafi i gjykatave" të gjejmë në një publikim gjithë atë që na duhet, të bën të ndjehesh shumë mirë. (Edhepse mendoj që kjo është e pamundur) (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Duke folur më tej për publikimet që zgjojnë interesimin e tyre, gati dy të tretat e respondentëve (56.3%) kanë thënë që këtë publikim do të dëshironin ta marrim një herë në muaj. Rreth një e katërta (25.6%) e respondentëve kanë thënë që do të preferonin distribuimin e publikimit për çdo tre muaj (shih Grafikun 17.).

Grafiku 17. Sa shpesh do të dëshironit ta merrni këtë publikim?

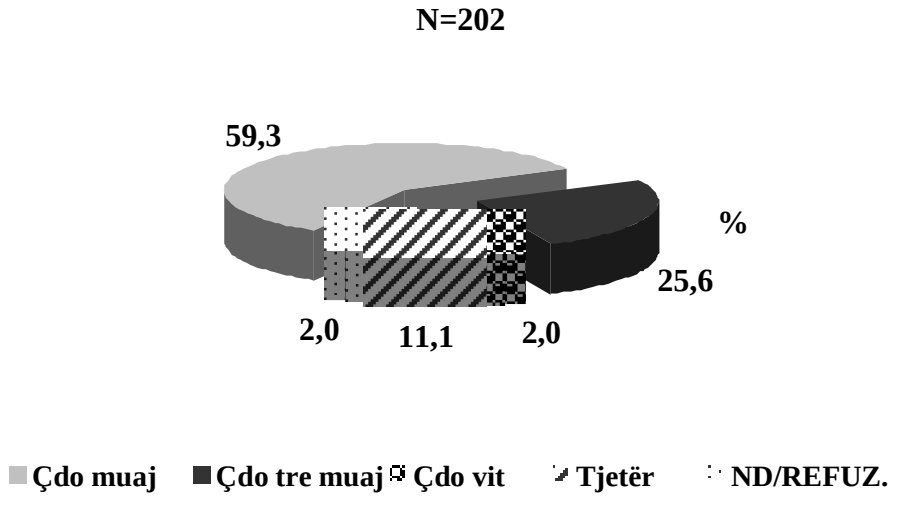

11.4.2. Çmimi i publikimit

Për sa i përket çmimit të publikimeve, opinionet e klientëve potencial kanë qenë mjaft të ndara. Sikur që mund të shihet (shih Grafikun 18.) 16.1% e respondentëve nuk janë të gatshëm të ndajnë të holla për një lloj të tillë publikimi dhe mendojnë që distribuimi duhet bërë pa pagesë. Në mesin e respondentëve që mendojnë se e vlen të paguhet për publikimin, gjysma e tyre do të paguanin jo më tepër se 5 Euro (28.1%) ndërsa (24.1%) jo më tepër se 10 Euro. Ndërsa 12.1% e respondentëve kanë thënë që janë të gatshëm të paguajnë mbi 15 Euro.

Nëse marrim parasysh që pjesa më e madhe e respondentëve i marrin pa pagesë publikimet që aktualisht janë në dispozicion, është paksa befasuese që një numër jashtëzakonisht i vogël i tyre do të ishin të gatshëm të ndajnë të holla për një lloj të tillë të publikimit. Kjo mbase mund të arsyetohet me pakënaqësinë e identifikuar të tyre për sa u përket publikimeve që aktualisht janë në dispozicion.

Grafiku 18. Sa do të ishit të gatshëm të paguani për këtë publikim?

N=202

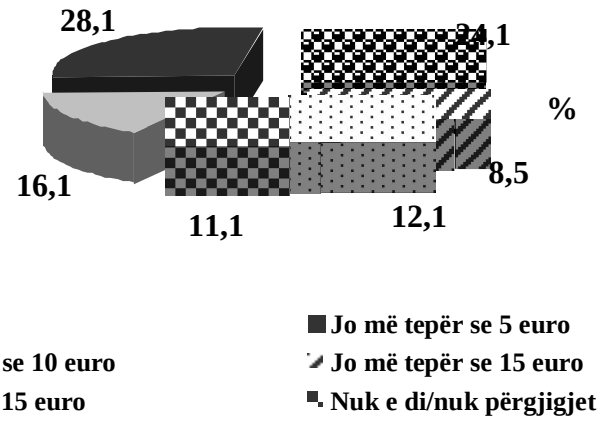

Analiza e mëtejme tregon ekzistencën e dallimeve ndër-grupore varësisht nga profesioni i respondentëve. Pra, mund të shohim (shih Grafikun 19) që në aspektin statistikor, një numër konsiderueshëm më i lartë i respondentëve të kategorisë "të tjerët" (45%), në

krahasim me avokatët (16.4%), dhe stafin e gjykatave (31.8%) thonë që do të ishin të gatshëm të paguajnë jo më tepër se 5 Euro për këtë publikim.

Grafiku 19. Sa do të ishit të gatshëm të paguani për këtë publikim? (Krahasimi në mes të avokatëve, stafit të gjykatave dhe të tjerëve)

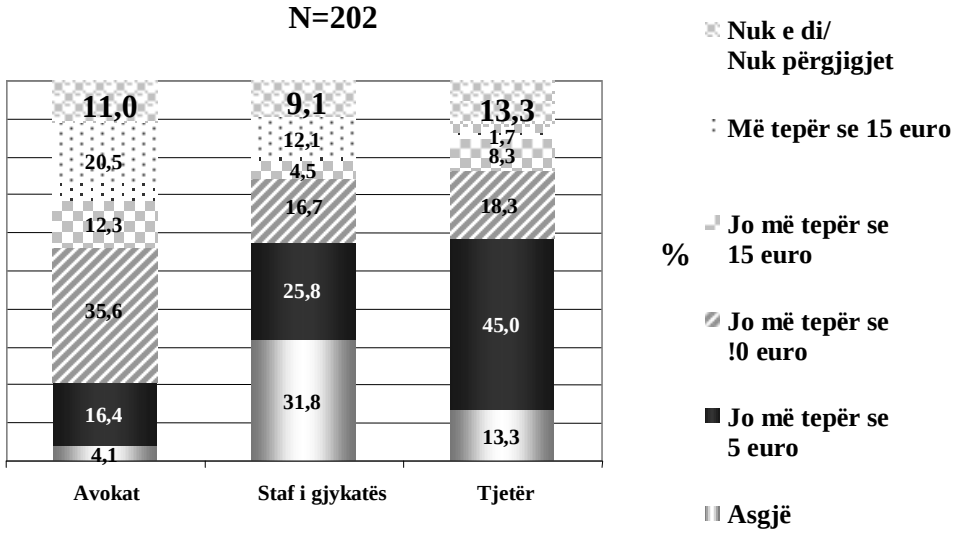

Për sa i përket çmimit të publikimit lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, opinionet e respondentëve pjesëmarrës në hulumtimin kualitativ ndryshojnë mjaft. Në një anë, disa nga respondentët mendojnë se nëse publikimi vërtetë i përmbushë nevojat e tyre profesionale, do të ishte e vlefshme të ndahen të holla për atë qëllim. Madje edhe ata respondentë që kanë përmendur statusin e pafavorshëm financiar të popullatës së Kosovës në përgjithësi, kanë thënë që janë të gatshëm të paguajnë një shumë të arsyeshme për publikimin lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë.

> Unë shpesh paguaj për publikimet që i marr, dhe normalisht që do të paguaj për këtë publikim por me një kusht, që ky publikim i ri të jetë më praktik për përdorim. (Avokati, Suharekë)

> Sa për paratë, mendoj që nuk është edhe aq problem kjo, pasi që më pëlqen të mbledh materiale të ndryshme që më nevojiten dhe nëse ky publikim përmban materiale të mira, atëherë do të paguaj pa ndonjë problem. Kjo është më tepër diç teknike. (Avokati, Mitrovicë)

> Edhe pse bashkë me kolegët marrim një pagë minimale, jam në gjendje të paguaj. (Gjyqtari, Pejë)

> Për publikimet që ne i marrim nuk jam i informuar nëse i paguajmë ato, por mendoj që ato janë pa pagesë, dhe për mua personalisht nuk do të jetë ndonjë problem të paguaj pasi që më pëlqen të kem tërë literaturën që lidhet me punën time. (I punësuari i Gjykatës së qarkut, Prishtinë)

> Por duhet të kemi parasysh që çmimi duhet të jetë i arsyeshëm për shkak të situatës së rëndë ekonomike në Kosovë. (Avokati, Gjilan)

Në anën tjetër, ka pasur respondentë që kanë thënë se nuk janë të gatshëm të ndajnë mjete për publikimin, duke e shpjeguar këtë qëndrim me pozitën e rëndë financiare në të cilën gjenden. Poashtu, duket se profesionistët që do të mund ta shfrytëzonin publikimin lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë për qëllime të aktiviteteve të tyre të punës, mendojnë që institucionet, organizatat apo kompanitë do të duhej të sigurojnë apo të blejnë publikimin dhe kjo nuk do të duhej të ishte obligim i individit. T'u kujtojmë edhe njëherë konkludimet e nxjerra nga hulumtimi kuantitativ. Në të vërtetë, tri të katërtat e respondentëve kanë thënë që do të ishin të gatshëm të paguajnë për publikimin që do të ofronte informata mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë.

> ...Do të thoja që për shkak të pagave të vogla që kemi, nuk do të ishim në gjendje të paguanim as edhe një euro për këto publikime. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Nëse Gjykata e Qarkut i mbulon shpenzimet mendoj që nuk do të ketë fare problem, por nëse do të duhej të paguajmë individualisht, mendoj që personalisht nuk do të mund të paguaj atë çmim, pasi që nëse krahasohet puna e madhe që bëjmë, pagat tona janë shumë të vogla. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Zakonisht deri tani nuk kam paguar asgjë për këto publikime, pra kanë qenë pa pagesë, si për shembull "Gazeta zyrtare", publikimi i Qendrës Juridike të Kosovës, materialet që janë siguruar në seminare. Mbase do të paguaj një shumë të vogël të hollash por nuk mund të paguaj nëse çmimi është më i lartë. (Avokati, Prishtinë)

11.4.3. Formati i publikimit

Pikësëpari, kemi qenë të interesuar të mësojmë se cila formë e publikimit do të ishte më e pëlqyeshme për respondentët. Diç më pak se dy të tretat (58.3%) e klientëve potencial të publikimit mendojnë që do të ishte më së miri sikur publikimi të shtypej në formë të libirit (shih Grafikun 20.). Përderisa një numër shumë i vogël i respondentëve (3%) kanë treguar interes në formën e internetit për publikimin, mesatarisht çdo i pesti respondent (18.1%) vlerëson që publikimi duhet të jetë në CD-ROM. Një e pesta e respondentëve (20.6%) thonë që opsioni më i pranueshëm do të ishte përgatitja e publikimit në të gjitha format e përmendura më lartë.

Grafiku 20. Në cilën formë do të dëshironit të ishte ky publikim?

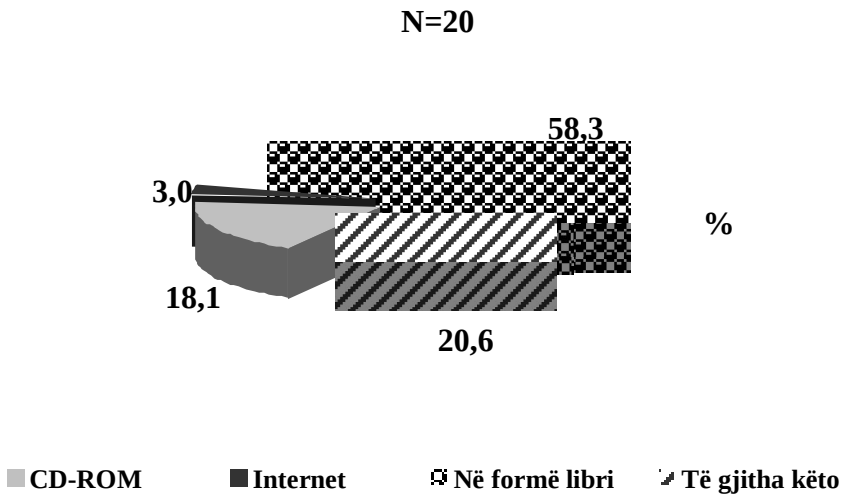

Për sa i përket formatit të publikimit në të cilin kanë treguar interesim klientët, pjesa më e madhe e respondentëve pjesëmarrës në pjesën kualitative të hulumtimit kanë thënë poashtu që do të dëshironin që publikimi lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë të jetë në formë të librit. Ky format tradicional i publikimit konsiderohet si më i përshtatshëm dhe më praktik nga të tjerët. Megjithatë, respondentët theksojnë që ky format i publikimit do të ishte i dobishëm nëse do të plotësonte standardet e cilësisë që janë identifikuar si të rëndësishme në intervistë. Kjo kryesisht ka të bëj me thjeshtësinë e përdorimit të librit apo publikimit. Në anën tjetër, disa nga respondentët preferojnë formatin në CD të publikimit, që në këtë rast shihet si një burim i thjeshtë, praktik, i kuptueshëm dhe afatgjatë i informacionit mbi ligjet e zbatueshme në Kosovë. Si shembull pozitiv përmendet "CD e ABA CEELI", për të cilën klientët thonë që është dizajnuar në mënyrën e duhur dhe paraqet një model që do të mund të merrej parasysh në përgatitjen e publikimit të ri. Disa nga respondentët preferojnë përgatitjen e publikimit në disa formate të ndryshme, kryesisht në formë libri dhe në CD. Vlen të përmendet që publikimi në formë të librit është vlerësuar si forma më e dëshirueshme madje edhe në hulumtimin kuantitativ.

> Libri do të ishte i mirë nëse është i përdorshëm lehtë dhe jo i komplikuar. (Avokati, Suharekë)
>
> Do të preferoja këtë publikim në formë libri. (Avokati, Gjilan)
>
> Së pari libri duhet të jetë praktik, i përdorshëm lehtë, dhe jo një libër që nuk mund ta kuptoni. (Avokati, Mitrovicë)

Ky publikim do të ishte i mirë si libër, pasi që librin mund ta merrni me vete kudo. Është i lehtë për përdorim. (Gjyqtari, Pejë)

Do të ishte mirë që ky publikim të jetë edhe në CD, Internet dhe si libër. Personalisht më tepër preferoj librin. Pasi që librat janë më praktik, që nga fillimi jam mësuar më tepër me librat. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Për mua është njësoj si libri ashtu edhe CD. E kam përmendur më herët që tani jemi mësuar me CD-të e ABA-CEELI prandaj nuk e kam problem. (Avokati, Prishtinë)

Nëse publikimi do të jetë në CD kjo është diç tjetër, për shembull ngjan shpesh që CD-të janë të dëmtuara dhe nuk janë aq të sigurta. Nëse do të jenë në CD, do të doja të ishin sikur "CD-të e ABA-CEELI ". (Gjyqtari, Pejë)

Dua të theksoj që jam i kënaqur me CD-të e ABA-CEELI pasi që janë në version elektronik dhe të lehta për përdorim. Dhe është shumë e lehtë kur i keni të gjitha materialet në një vend dhe nuk keni nevojë të lexoni dhe të kërkoni në libra të ndryshëm. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Them se publikimi në CD është më i përshtatshëm por edhe kopja e librit nuk do të ishte ide e keqe. Për shkak të rrethanave në të cilat jetojmë, ka mjaft raste kur nuk mund të përdorim kompjuterin, prandaj them se publikimi duhet të jetë edhe në formë libri. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Do të ishte mirë që të publikohej si libër e gjithashtu edhe në versionin elektronik, pasi që tani të gjithë kemi kompjuterë dhe nuk është vështirë të përdoren. (Avokati, Suharekë)

Lidhur me formën e publikimit, respondentët janë pyetur për kopertinën në të cilën do të duhej shtypur publikimi (shih Grafikun 21.). Më tepër se dy të tretat të respondentëve (69.3%) preferojnë kopertinat e forta. 11.6% e respondentëve preferojnë opsionin e kopertinës së butë. 7.5% e respondentëve nuk kanë vendosur për këtë pyetje.

Grafiku 21. Do të preferonit kopertinën e fortë apo të butë?

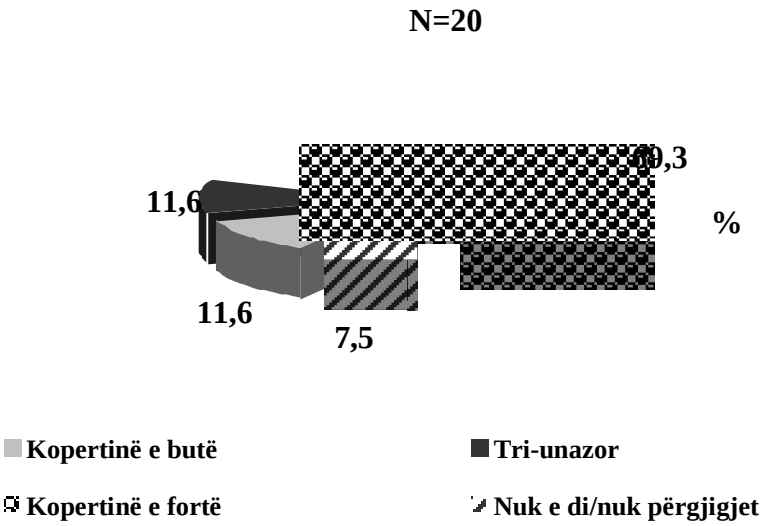

Një numër më i vogël i respondentëve pjesëmarrës në pjesën kualitative të hulumtimit e kanë përmendur kopertinën e publikimit lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë. Respondentët që mendojnë se publikimi duhet të jetë në formë libri, vlerësojnë që cilësia e kopertinës duhet të merret gjithashtu parasysh. Pasi që publikimi do të ishte në përdorim të vazhdueshëm nga klientët, respondentët vlerësojnë që kopertina e fortë është më e përshtatshme dhe do të siguronte një përdorim më afatgjatë të publikimit. Përveç kësaj, ka pasur respondentë që nuk e shohin këtë karakteristikë si të rëndësishme dhe që kanë thënë se të siguruarit e përmbajtjes cilësore të publikimit do të duhej kushtuar vëmendje e posaçme.

> Është mirë që e bëni këtë pyetje, dhe unë do të doja ta kem publikimin me kopertinë të fortë dhe jo sikur Gazeta zyrtare e UNMIK-ut që pas një muaji dëmtohet dhe nuk mund ta përdorim por duhet prapë të bëjmë kopjet e saj. Për këtë arsye, do të të ishte shumë mirë po të ishte në kopertinë të fortë, madje edhe duken më bukur. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Sa i përket kopertinës, mendoj që kjo nuk është aq relevante pasi më e rëndësishme është përmbajtja e publikimit. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Më tej, nga të gjitha karakteristikat e përmendura të cilat i kemi diskutuar me respondentët, duket që thjeshtësia është vlerësuar si gjëja më e rëndësishme. Në të vërtetë, respondentët theksojnë që është me rëndësi që përmbajtja e publikimit të jetë e organizuar në mënyrë të thjeshtë, që do të mundësonte përdorimin sa më të mirë nga klientët.

Që një publikim të jetë i afërt për lexuesin, pikësëpari duhet të jetë sa më i lehtë për përdorim. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Mendoj që është shumë me rëndësi që ky publikim të përfshijë materiale të ndryshme që do të jenë të lehta për përdorim praktik nga gjykatat, prokurorët dhe avokatët. (Avokati, Prishtinë)

Është e ditur që libri duhet të jetë lehtë i përdorshëm ndërsa çmimi nuk është edhe aq me rëndësi. (Prokurori, Prizren)

Më tej kemi qenë të interesuar të mësojmë se cili format elektronik do të ishte më i përshtatshëm për klientët. Mund të shohim (shih Grafikun 22.) që shumica e respondentëve (71.9%) preferojnë formatin Microsoft Word; ndërsa një numër më i vogël i respondentëve mendojnë që duhet shfrytëzuar formatet tjera, të përmendura si më poshtë.

Grafiku 22. Nëse këto publikime do të ishin në dispozicion në formë elektronike, cili është formati më i mirë për shfrytëzim nga ju (zyra juaj)?

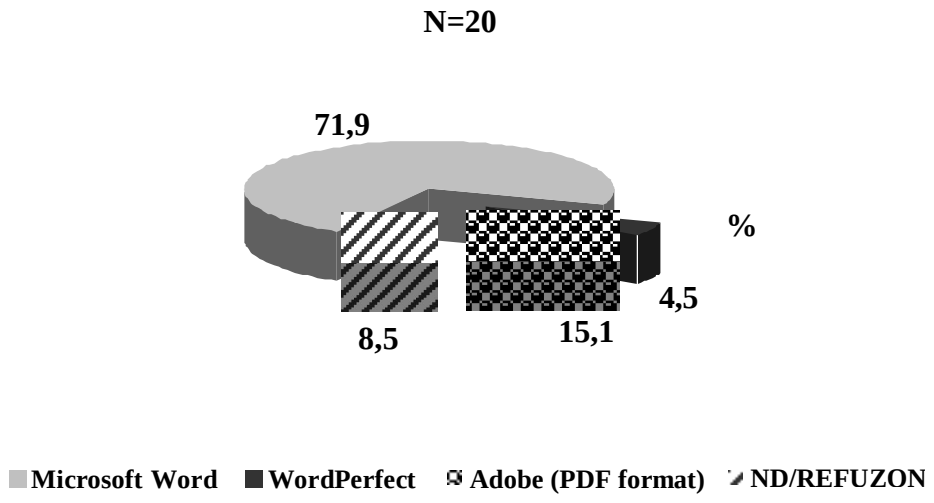

Për sa i përket formatit elektronik të publikimit, respondentët pjesëmarrës në pjesën kualitative të hulumtimit kryesisht preferojnë programin Microsoft Word. Duket që ky program për leximin dhe redaktimin e tekstit është në përdorim të gjerë nga shfrytëzuesit e kompjuterit, prandaj edhe klientët potencial janë të mësuar me të dhe është më i afërt për shumicën e tyre. Poashtu, respondentët pjesëmarrës në pjesën kualitative të hulumtimit mendojnë që programi Adobe do të mund të përdorej gjithashtu për këtë

qëllim pasi që pamundëson bërjen e ndryshimeve në tekstin e shkruar, që marrë parasysh çështjen në diskutim, shihet si një gjë me rëndësi.

> Personalisht nuk kam ndonjë problem me përdorimin e kompjuterit prandaj në çfarëdo forme që të jetë publikimi, për mua nuk do të ketë asnjë telashe. Zakonisht publikimet në internet ofrohen në Adobe, por pasi që nuk kam probleme me përdorimin e kompjuterit, nuk është me rëndësi softueri që përdoret për publikimin. (stafi i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

> Zakonisht punoj me programin Word, por mendoj që Adobe është më i përshtatshëm pasi që nuk mund të manipuloni me përmbajtjen e teksteve ligjore. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Do të ishte mirë ta kemi publikimin në versionin elektronik, për vete do të preferoja programin Word pasi që këtë program e shfrytëzoj më tepër. (Avokati, Prishtinë)

> Unë shfrytëzoj programin Word dhe do të doja që ky publikim të jetë në Word. (Avokati, Suharekë)

> Dhe nëse do të jetë në versionin elektronik, do të preferoja më tepër të jetë në Word pasi që di ta përdorë atë më mirë. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

11.4.4. Karakteristikat e favorshme të publikimit

Lidhur me publikimet për të cilat respondentët kanë treguar interesim, kemi qenë të interesuar të mësojmëse çfarë rëndësie u kushtojnë respondentët karakteristikave të caktuara të publikimit. Sikur që mund të shohim në tabelë (shih Tabelën 05.) thjeshtësia e përdorimit dhe mundësia për të bërë freskime në libër janë karakteristika që respondentët i shohin si shumë të rëndësishme. Prandaj, gati katër të pestat e respondentëve kanë thënë që këto karakteristika do të ishin më të rëndësishmet në rast se do ta shfrytëzonin publikimin. Çmimi është një karakteristikë e rëndësishme e publikimit për më tepër se gjysmën e klientëve potencial (55.3%). Edhepse 39.7% e respondentëve thonë që stili i publikimit nuk është me rëndësi, gati gjysma e respondentëve e shohin këtë si një karakteristikë me rëndësi (17.1%), ndërsa deri diku të rëndësishme (26.1%).

Tabela 05. Për blerjen e këtij publikimi nga ju (zyra juaj), sa e rëndësishme do të ishte karakteristika në vijim? (N=199)

	Mundësia për futjen e freskimeve në tekst	E bukur për ekspozim në bibliotekën tuaj	Çmimi i arsyeshëm	Lehtësia e përdorimit
Shumë e rëndësishme	77.9%	17.1%	54.3%	78.9%
Deri diku e rëndësishme	9.0%	26.1%	23.6%	10.6%
Deri diku e parëndësishme	7.0%	11.6%	15.1%	6.5%
E parëndësishme	3.0%	39.7%	5.0%	4.0%
ND/REFUZIM	3.0%	5.5%	2.0%	0.0%

Në linjë me konkludimet e mëhershme, respondentët kanë zgjedhur thjeshtësinë e përdorimit si një nga karakteristikat më të rëndësishme të publikimit dhe 48.2% e klientëve potencial e përkrahin këtë karakteristikë (shih Grafikun 23.). Më pas vie "mundësia për futjen e freskimeve në libër" që 36.2% e respondentëve e konsiderojnë si cilësinë më të rëndësishme.

Grafiku 23. Cila do të ishte karakteristika më e rëndësishme e këtij publikimi?

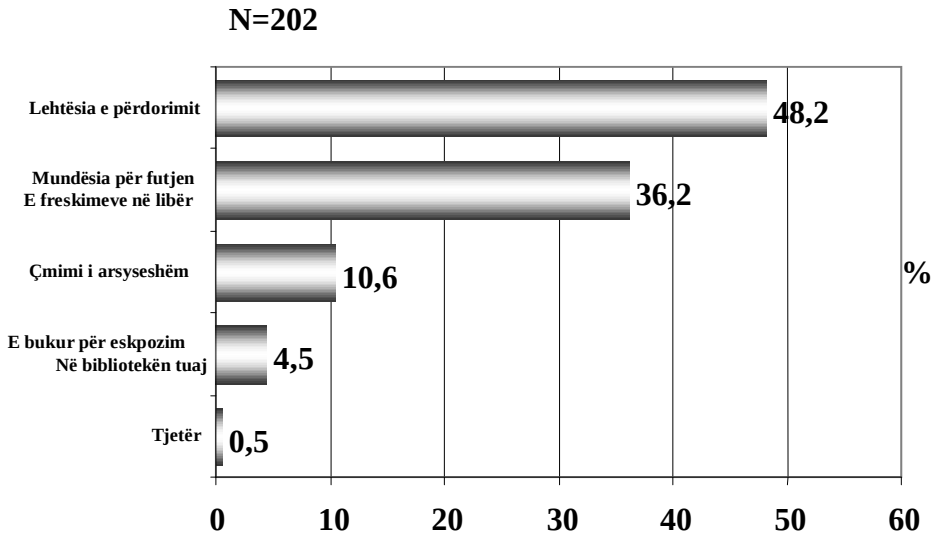

Për sa i përket gjuhës së publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, respondentët kryesisht pajtohen (82.9%) që materiali duhet të

publikohet edhe në gjuhë tjera përveç gjuhës Shqipe. Diç më pak se një e pesta e respondentëve (16.6%) mendojnë që publikimi duhet të përgatitet vetëm në gjuhën Shqipe (shih Grafikun 24.).

Grafiku 24. A do të preferonit që publikimi të jetë vetëm në gjuhën Shqipe apo edhe në gjuhët tjera?

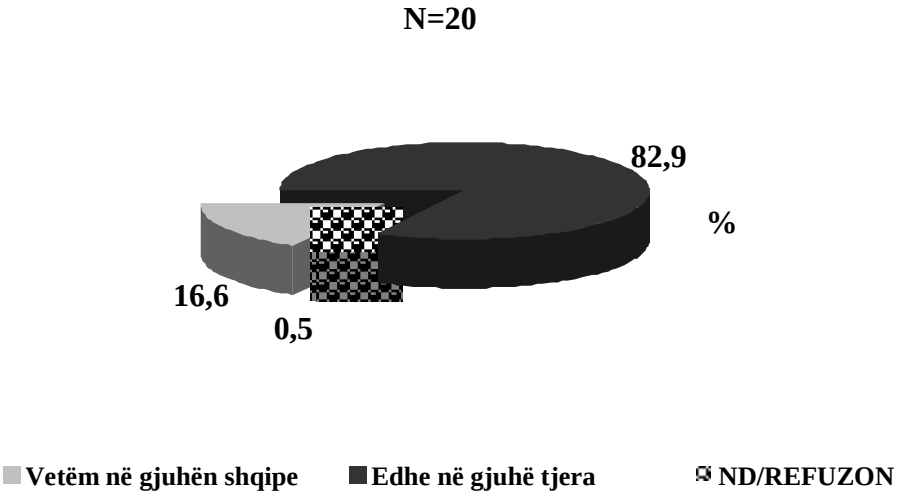

Respondentët që mendojnë se publikimi duhet të përgatitet edhe në gjuhët tjera përveç gjuhës Shqipe, tregojnë edhe cilat gjuhë do të duhej të jenë këto. Përgjigja më e shpeshtë ka qenë gjuha Angleze dhe 82.5% e respondentëve pajtohen që gjuha angleze do të duhej përdorur si një nga gjuhët e publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë (shih Grafikun 25.). Diç më pak se një e katërta e respondentëve kanë thënë që publikimi duhet përgatitur edhe në gjuhën serbe (70.5%), ndërsa një e katërta e respondentëve mendojnë që publikimi duhet të jetë edhe në gjuhën boshnjake (24.1%).

Grafiku 25. Në cilat gjuhë duhet përgatitur publikimi?

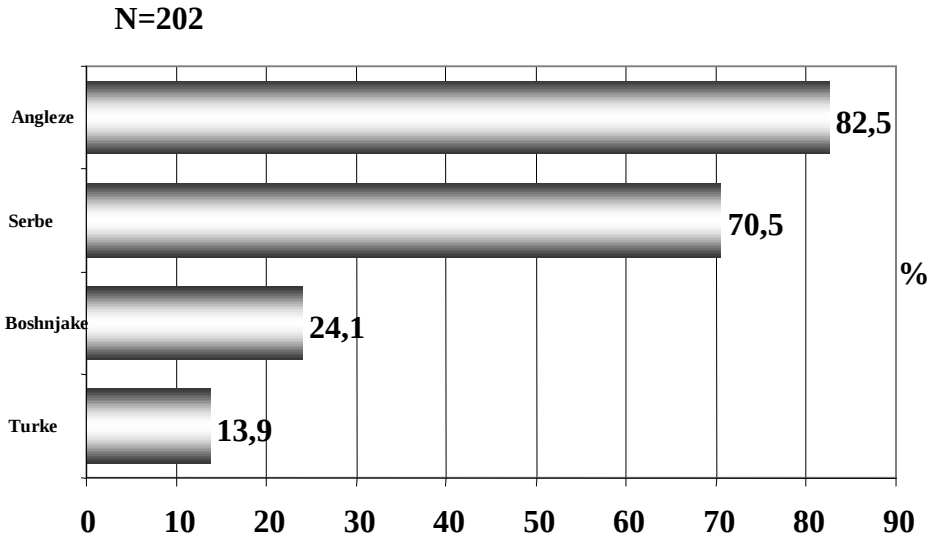

Për sa i përket gjuhës në të cilën do të duhej përgatitur publikimi lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, hulumtimi kualitativ ka shfaqur një seri të qëndrimeve të ndryshme. Përgjithësisht, mbizotëron qëndrimi që publikimi duhet të sigurohet në të gjitha gjuhët zyrtare të Kosovës, që janë gjuha shqipe dhe ajo serbe. Sidoqoftë, marrë parasysh problemin e përshkruar me përkthimin e ligjeve, si dhe mundësinë e përdorimit të publikimit nga profesionistët që nuk flasin ndonjërën nga gjuhët zyrtare të Kosovës, është rekomanduar që publikimi i ligjeve të sigurohet edhe në gjuhën angleze. Përkundër faktit që janë shprehur qëndrime të ndryshme, mbizotëron qëndrimi për publikimin në disa gjuhë, që njëkohësisht ka qenë një nga konkludimet e hulumtimit kuantitativ.

> Për mua është shumë me rëndësi versioni zyrtar në gjuhën angleze pasi që ngjan që kemi probleme me përkthimin e ligjeve nga gjuha angleze në atë shqipe, duke ditur që një fjalë e vetme mund të ndryshojë tërë përmbajtjen e ligjit. (stafi i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

> Mendoj që do të ishte më mirë sikur publikimi të ishte në të tri gjuhët zyrtare, por që ato të botohen në publikime të veçanta. Secili do të shfrytëzonte publikimin në gjuhën e tij dhe të tjerët do të mund të siguronin gjithnjë publikimin në gjuhën tjetër, nëse janë të interesuar. Për shembull "Gazeta zyrtare" e UNMIK-ut është shumë voluminoze dhe njerëzit hezitojnë ta lexojnë atë. (stafi i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

> Ndoshta jam paksa më patriot, por mendoj që edhe nëse publikimi do të ishte vetëm në gjuhën shqipe kjo nuk do të ishte problem, pasi që gjatë seancave kemi përkthyes. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Lëndët që i kam në proces janë në gjuhën shqipe por i kam edhe në gjuhën serbe. Kjo ka të bëj me rastet e ndihmës juridike dhe mendoj që versionet në shqip dhe serbisht mjaftojnë. (Avokati, Prishtinë)

> Shumica e publikimeve janë në të gjitha gjuhët zyrtare prandaj mendoj që edhe ky publikim do të ishte mirë të jetë në të gjitha gjuhët zyrtare, shqipe, angleze dhe serbe. (Avokati, Gjilan)

> Ky lloj publikimi do të ishte mirë të ofrohet në të gjitha gjuhët zyrtare, pa përjashtime. Që një libër të jetë më i afërt me nevojat e shfrytëzuesit, duhet të jetë lehtë i përdorshëm dhe në formatin e duhur. (Avokati, Prishtinë)

Veç kësaj, është me rëndësi të theksohet që ka pasur respondentë të cilët mendojnë se publikimi duhet të përgatitet edhe në gjuhët e pakicave etnike që jetojnë në Kosovë.

> Që një publikim të jetë më modern, duhet të përgatitet në të gjitha gjuhët zyrtare, pasi që nëse kam palë që vijnë nga pakica turke, do të doja që ligji të jetë edhe në gjuhën e tyre. (Avokati, Suharekë)

> Këto publikime, sikur edhe publikimet tjera, duhet të përgatiten në të gjitha gjuhët zyrtare. E theksoj këtë pasi që ka gjyqtarë që u takojnë pakicave dhe ka lëndë në proces të cilat gjykatat i mbajnë edhe në gjuhët tjera. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Ne jetojmë në shoqëri shumë etnike dhe do të ishte mirë që ky publikim të përgatitet edhe në gjuhët tjera. Për shembull, në zyrën time punoj bashkë me një kolegë të pakicës turke, dhe nëse nuk ka një publikim në gjuhën e tij, kjo do të ishte diskriminim për të. (Prokurori, Prizren)

> Mendoj se këto publikime duhet të jenë në gjuhën shqipe, angleze, turke, serbe dhe boshnjake. Pasi që jetojmë në një vend shumë etnik, është mirë që të gjithë qytetarët ti kenë ligjet në gjuhën e tyre. Dhe përveç palëve, kemi edhe kolegë me të cilët punojmë bashkë dhe që u takojnë pakicave prandaj duhet të kemi ligje edhe në gjuhën e tyre. (Gjyqtari, Pejë)

11.4.5. Përmbajtja e publikimit

Për sa u përket nevojave të klientëve potencial, një nga temat më të rëndësishme që kemi diskutuar ka qenë çështja e përmbajtjes së publikimit apo mënyra në të cilën do të duhej organizuar përmbajtja e publikimit. Siç mund të shihet (shih Grafikun 26.), pjesa më e madhe e respondentëve (69.8%) vlerësojnë që nga opsionet e ofruara, më së miri do të ishte që përmbajtja e publikimit të organizohej sipas fushave (p.sh. E drejta penale, e drejta e punës, e drejta e mjedisit, etj.). Një numër më i vogël i respondentëve mendojnë që përmbajtja duhet organizuar sipas renditjes kronologjike (15.1%), dhe me shënimin e freskimeve në tekste (13.1%).

Grafiku 26. Mendoni lidhur me përmbajtjen e publikimeve për të cilat po flasim. Si do të preferonit të jenë të organizuara ato? Do të preferonit organizimin sipas renditjes kronologjike, temave të trajtohen, autoritetit që bën publikimin, me shënimin e freskimeve në tekste, apo mënyra të tjera?

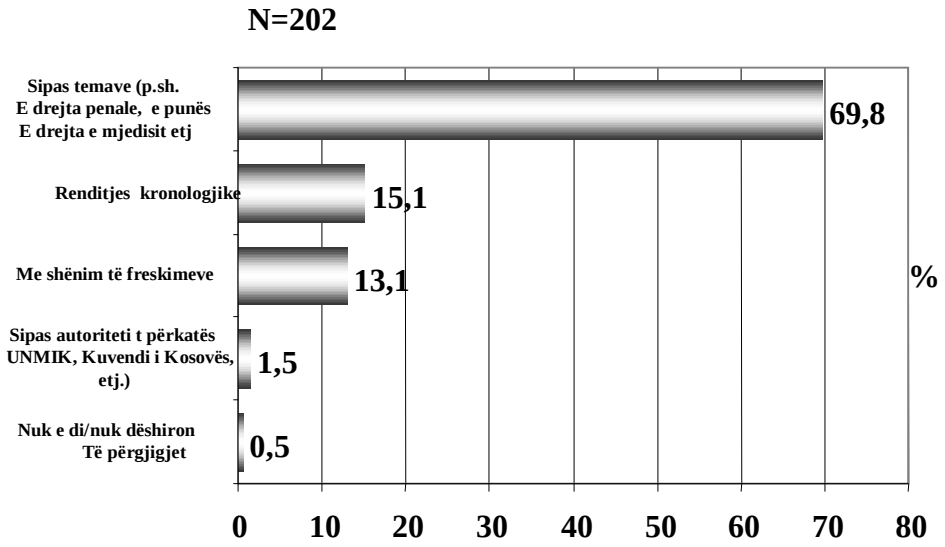

Për sa u përket materialeve legjislative që duhet të jenë pjesë e publikimit, pjesa më e madhe e klientëve të survejuar potencial të publikimit, pajtohen që publikimi në çdo rast duhet të përfshijë ligjet e miratuara nga Kuvendi i Kosovës dhe të shpallura nga PSSP (77.9%). Veç kësaj, diç më pak se gjysma e respondentëve (42.2%) mendojnë që publikimi duhet të përmbajë gjithashtu edhe marrëveshjet e karakterit ndërkombëtar, pastaj legjislacionin sekondar dhe tjetër të nxjerrë nga qeveria dhe ministritë (32.7%), si dhe rezolutat e miratuara nga Kuvendi i Kosovës (21.1%). Thuajse çdo i pesti respondent (18.6%) mendon që publikimi lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë duhet të përmbajë tërë përmbajtjen e ofruar (shih Grafikun 27.).

Grafiku 27. Sipas mendimit tuaj, cili lloj i materialeve legjislative duhet të jetë pjesë e këtij publikimi?

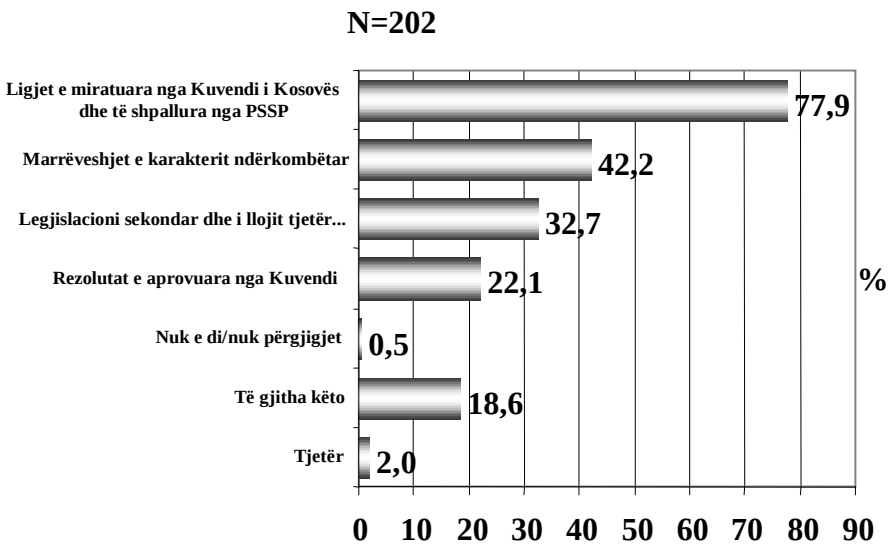

Pyetja tjetër që u kemi bërë respondentëve ka qenë lidhur me Indeksin që duhet të jetë pjesë përbërëse e publikimit. Sa për faktin që publikimi do të duhej të përmbajë dy lloje të indekseve: a) indeksin e përmbajtjes së publikimit dhe b) indeksin për secilin vëllim, respondentët janë pyetur se në çfarë mase lloji i caktuar i indeksit do të ishte i dobishëm. Sikur që mund të shihet nga Grafiku (shih Grafikun 28.) rreth tri të katërtat e respondentëve mendojnë që të dy llojet e indekseve do të ishin të dobishme apo shumë të dobishme. Nuk ka pasur ndonjë dallim të konsiderueshëm statistikor në mes të kërkesave për lloje të ndryshme të indekseve. 10-15% të respondentëve mendojnë që indekset (e të dyja llojeve) nuk do të kishin asnjë dobi për ta.

Grafiku 28. Indeksi paraqet përmbajtjen, dy lloje të indekseve do të publikohen, a) indeksi i përmbajtjes së publikimit dhe b) indeksi për secilin vëllim. Sa do të jenë të dobishme për ju këto indekse? (N=199)

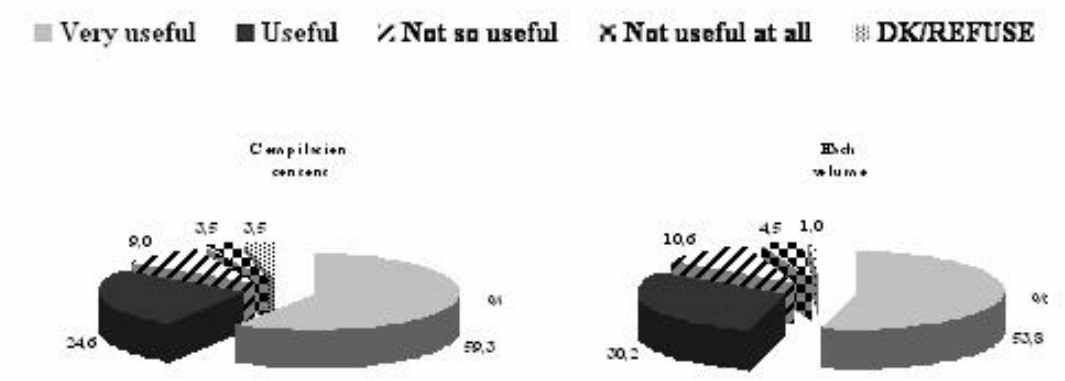

Në lidhje me freskimet që duhen përfshirë në publikim, mendimet e klientëve potencial ndryshojnë (shih Grafikun 29.). Në të vërtetë, 43.2% e respondentëve kanë thënë që do të dëshironin të marrin vetëm ligjet e ndryshuara, përderisa diç më tepër se gjysma e respondentëve (52.3%) mendojnë që duhet të marrin serinë tërësisht të re të ligjeve komplete.

Grafiku 29. Nëse do të merrni rregullisht publikimin lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, si do të dëshironit t'i merrni freskimet e bëra në tekste?

N=202

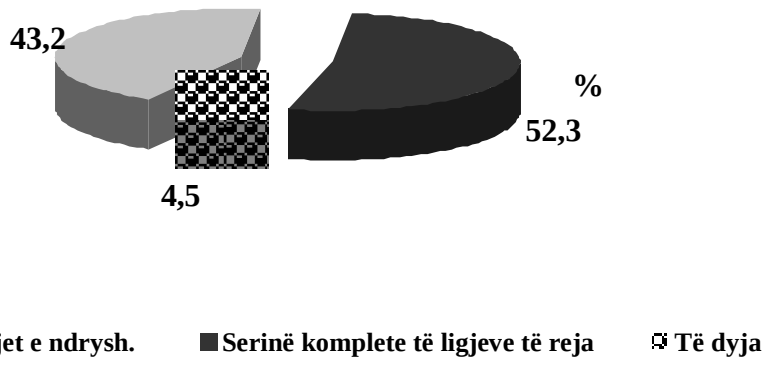

Edhe sa i përket përmbajtjes së publikimit, mendimet e respondentëve pjesëmarrës në pjesën kualitative të hulumtimit, ndryshojnë poashtu. Mund të shohim që shumica e respondentëve mendojnë se publikimi duhet të përfshijë të gjitha ligjet e zbatueshme në Kosovë, pavarësisht nga lloji i ligjit dhe origjina e tij. Respondentët kanë theksuar rëndësinë e interpretimit të ligjeve nga ekspertët ligjor, që do të duhej të jetë pjesë përbërëse e publikimit lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë.

> Do të dëshiroja që ky publikim të përfshijë të gjitha ligjet dhe rregulloret që janë të zbatueshme në Kosovë, pasi që këto materiale janë të nevojshme gjatë procedimit të lëndëve. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Zakonisht mund të gjej tërë atë që më duhet në materialet të cilat i posedoj. Do të ishte shumë mirë po qe se publikimet e reja përfshijnë të gjitha llojet e materialeve në përgjithësi dhe mundësisht të gjitha ligjet të jenë me komente përkatëse, dhe këto komente të jenë të përgatitura nga ekspertët ligjor. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Çfarëdo që të jetë ky publikim apo pa marrë parasysh fushat që trajtohen, është me rëndësi të përfshihen komentet përkatëse dhe këtyre komenteve do të duhej kushtuar shumë kohë. Më besoni që është një zbrazëti e madhe për sistemin gjyqësor të Kosovës që gjatë zbatimit të rregullave ligjore, u kushtohet pak vëmendje apo edhe nuk shfrytëzohet fare praktika gjyqësore. (Avokati, Prishtinë)

> Do të ishte mirë që ky publikim të përfshijë të gjitha ligjet e zbatueshme në Kosovë, përfshirë këtu rregulloret e UNMIK-ut, ligjet e aprovuara nga Kuvendi i Kosovës dhe marrëveshjet ndërkombëtare që janë po aq me rëndësi. (Gjyqtari, Pejë)

> Ky publikim duhet të përfshijë të gjitha dispozitat ligjore në fuqi. Më pas ligjet e aprovuara nga Kuvendi i Kosovës, Rregulloret e UNMIK-ut dhe përgjithësisht ligjet e zbatueshme, marrëveshjet ndërkombëtare etj. (Avokati, Mitrovicë)

> Nga të gjitha alternativat që keni përmendur, mundësisht të përfshihen të gjitha ato (alternativat nga udhëzimet IDI). (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Në fillim dua të theksoj që sistemi i drejtësisë përfshin ligjet civile dhe administrative dhe ato penale. Të gjitha ato ligje do të mund të publikoheshin në një publikim të vetëm. Më parë asnjëherë nuk kanë qenë në një publikim. (Avokati, Gjilan)

Në anën tjetër, ka pasur respondentë që vlerësojnë se në mesin e ligjeve që duhet përfshirë në publikim, nuk duhet të jenë edhe ligjet e aprovuara nga Kuvendi i Kosovës. Në të vërtetë, respondentët mendojnë që këto ligje tanimë janë në dispozicion përmes internetit, por përsëri theksojnë që do të ishte e dobishme të përfshihen interpretimet e tyre.

> Mendoj që ligjet e aprovuara nga Kuvendi i Kosovës nuk ka nevojë të publikohen sepse të gjitha mund të gjenden në internet, por do të ishte mirë të botohen komentet për ligje të caktuara. E them këtë sepse për shumë juristë apo ekonomistë që punojnë me ligjet dhe legjislativin, shumë gjëra mbeten të paqarta. (stafi i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

> Besoj që shumë shpejt do të kemi një publikim që do të përmbajë të gjitha materialet që na nevojiten. Do të ishte shumë mirë sikur Gjykata Supreme e Kosovës të publikojë "praktikën gjyqësore" të saj, rreth mënyrës së zbatimit të ligjeve në lëndët penale, civile dhe administrative. (Gjyqtari, Pejë)

Një nga respondentët thotë që do të ishte shumë e vështirë të përfshihen të gjitha ligjet në një publikim dhe sugjeron botimin e disa publikimeve. Këto lloj ligjesh, në këtë rast do të ishin kriteri kryesor sipas të cilit do të ndaheshin materialet në disa publikime.

> Unë personalisht mendoj që është tepër vështirë të përfshihen të gjitha materialet ligjore në një publikim të vetëm. Por do të ishte mirë të kemi publikime të ndara, për shembull njjë publikim për fushën penale, dhe publikimet tjera për fushat civile e administrative. (Avokati, Prishtinë)

Më tej, respondentët kanë folur gjithashtu edhe për përmbajtjen e publikimit dhe lidhur me kriteret që duhen respektuar në ndarjen e publikimit në disa pjesë. Prandaj mund të shohim se respondentët mendojnë që kategorizimi sipas fushave përkatëse do të ishte opsioni më i përshtatshëm për publikimet e këtij lloji.

> Për sa i përket ndarjes së librit në pjesë të veçanta, do të preferoja që kjo ndajre të bëhej sipas fushave që trajtohen. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Librat ndahen sipas temave të tyre, pasi që fusha civile dhe ajo penale nuk mund të jenë bashkë në një publikim. (Prokurori, Prizren)

Për sa i përket indeksit, si pjesë strukturore e publikimit, shumica e respondentëve nuk kanë bërë elaborimin e kësaj çështjeje. Të kujtojmë që analizat e të dhënave kualitative kanë treguar që pjesa më e madhe e respondentëve si klientë potencial të publikimit lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë e shfrytëzojnë indeksin, ndërsa një nga respondentët ka shpjeguar që përdorimi i indeksit e thjeshtëson përdorimin e materialit prandaj edhe do të ishte i dëshirueshëm si pjesë e publikimit.

> Unë zakonisht shfrytëzoj indeksin si orientim për librin, prandaj besoj që indeksi duhet të përfshirë në vëllim dhe siguristh që janë shumë të dobishëm. (I punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

11.4.6. Distribuimi dhe parapagimi

Më tej kemi qenë të interesuar të mësojmë se çfarë mendojnë klientët potencial të publikimit lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, për mënyrat në të cilat duhet bërë distribuimi i publikimit. Opinionet për këtë çështje poashtu dallojnë (shih Grafikun 30.), por mund të thuhet që mbizotëron qëndrimi se publikimi duhet shpërndarë përmes postës, që mbështetet nga 59.3% e respondentëve. Diç më pak se një e treta e respondentëve (29.1%) kanë thënë që do të preferonin shpërndarjen e publikimit përmes dorëzimit personal tek përdoruesit. Gati çdo i dhjeti respondent ka thënë që ai apo ajo do të dëshironte që publikimi të shpërndahet me vetura.

Grafiku 30. Si do të preferonit të bëhej distribuimi i këtij publikimi?

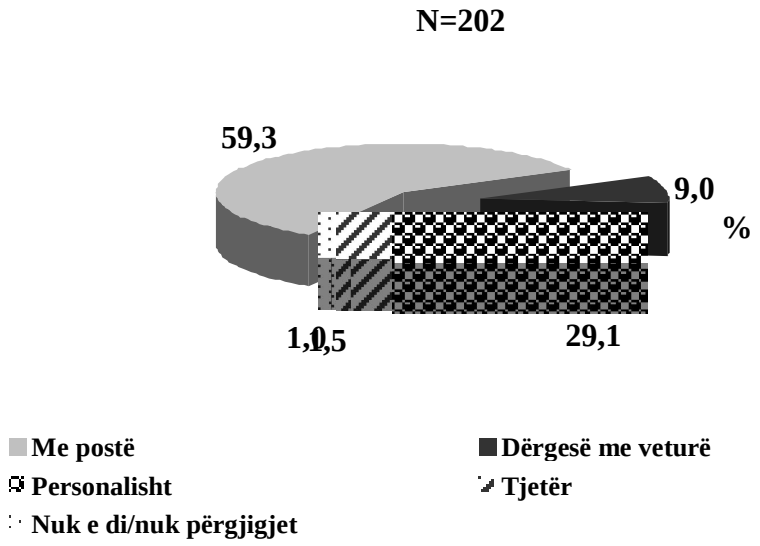

Të ndeshur me përvojën personale negative në raport me distribuimin e publikimeve ekzistuese lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, respondentët pjesëmarrës në pjesën kualitative të hulumtimit kanë theksuar rëndësinë e këtij aspekti në publikimet e këtij lloji. Një numër i madh i respondentëve mendojnë që publikimi duhet të distribuohet tek shfrytëzuesit në mënyrë zyrtare, përmes Postës, dhe kjo zgjidhje është përkrahur nga pjesa më e madhe e respondentëve në hulumtimin kualitativ. Poashtu, një numër më i vogël i respondentëve preferojnë që personalisht ta marrin publikimin. Kjo mund të jetë pasojë e mungesës së besimit në kanalet zyrtare për shpërndarjen e publikimeve.

Pasi që nuk kam mundur ti siguroj publikimet e mëhershme, do të doja ti marr ato personalisht apo të paktën të informohen për botimin e atyre publikimeve. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Zakonisht dërgesa e materialeve të ndryshme që arrijnë në gjykatë bëhet përmes postës, pasi që kjo është një mënyrë më zyrtare për dërgimin e materialeve, prandaj mendoj që ato duhet shpërndarë përmes postëd. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

Është shumë me rëndësi që dërgimi i materialeve të jetë zyrtar. Ekziston lista e avokatëve të Odës sonë dhe materialet mund të dërgohen sipas kësaj liste. Nëse shkoj dhe i marr personalisht nuk do të ketë asnjë efekt pasi që madje edhe dokumentet zyrtare mund të sigurohen në kiosk. (Avokati, Suharekë)

Do të dëshiroja ta marr këtë publikim personalisht pasi që kjo është më e lehtë. (Avokati, Gjilan)

Dërgesa duhet bërë përmes Zyrave Postare pasi kjo mënyrë është më zyrtare. (Gjyqtari, Pejë)

Për sa i përket parapagimit për publikimin respondentët kanë treguar mjaft interesim; thuajse tri të katërtat e respondentëve (72.4%) kanë thënë që do të dëshironin të parapaguajnë për publikimin. Çdo i pesti respondent (20.6%) ka thënë që ai apo ajo do të dëshironte të parapaguhej për publikimin (shih Grafikun 31.).

Grafiku 31. A do të dëshironit të parapaguani publikimin?

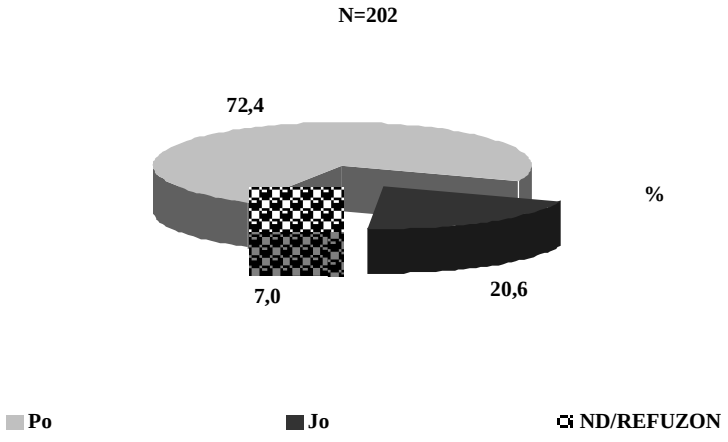

Analizat e mëtejme kanë treguar që ekzistojnë dallime ndër-grupore në lidhje me parapagimin për publikimin. Pra, mund të shohim (shih Grafikun 32.) që ka dallime të konsiderueshme statistikore varësisht nga profesioni i respondentëve. Pjesa më e madhe e respondentëve – avokatët (87.7%), në raport me stafin e gjykatave (65.2%) dhe të tjerët

(61.7%), kanë thënë që do të dëshironin të parapaguajnë për publikimin në të cilin kanë treguar interesim më herët.

Grafiku 32. A do të dëshironit të parapagani për publikimin? (Krahasimi në mes avokatëve, stafit të gjykatave dhe të tjerëve)

N=199

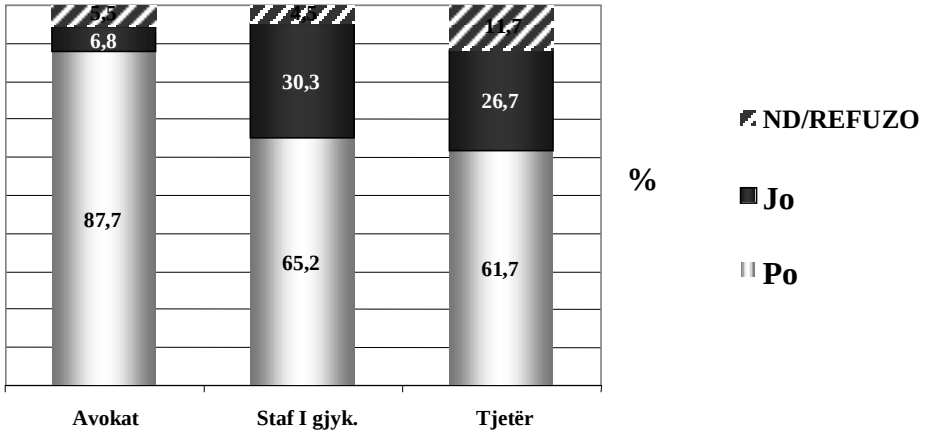

11.5. Karakteristikat kryesore dhe shprehitë e klientëve potencial

11.5.1. Kapaciteti i bibliotekave ekzistuese

Pyetja tjetër që u kemi bërë respondentëve ka pasur të bëj me nivelin e disponueshmërisë së materialit dhe literaturës profesionale në zyrën e tyre dhe vlerësimin e kapacitetit të bibliotekave ekzistuese. Siç mund të shihet (shih Grafikun 33.), një numër mjaft i vogël i respondentëve kanë thënë që posedojnë bibliotekë të madhe me më tepër se 500 libra, në zyrën e tyre (4.5%). Më tej, madje 41.1% e respondentëve kanë thënë që nuk kanë fare bibliotekë në zyrën e tyre. Gati një e treta e respondentëve kanë thënë që kanë bibliotekë të vogël me më pak se 500 libra në dispozicion në zyrën e tyre (29.7%), ndërsa një e katërta e respondentëve (24.8%) kanë vetëm një raft librash në dispozicion të tyre. Përgjithësisht mund të konkludojmë që kapacitetet ekzistuese që do të mund t'u shërbenin respondentëve si burim informacioni lidhur me ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë, janë të pamjaftueshme.

Grafiku 33. Ju lutemi zgjidhni përshkrimin më të mirë të bibliotekës në zyrën tuaj (biblioteka e hapësirës ku ju punoni/studioni):

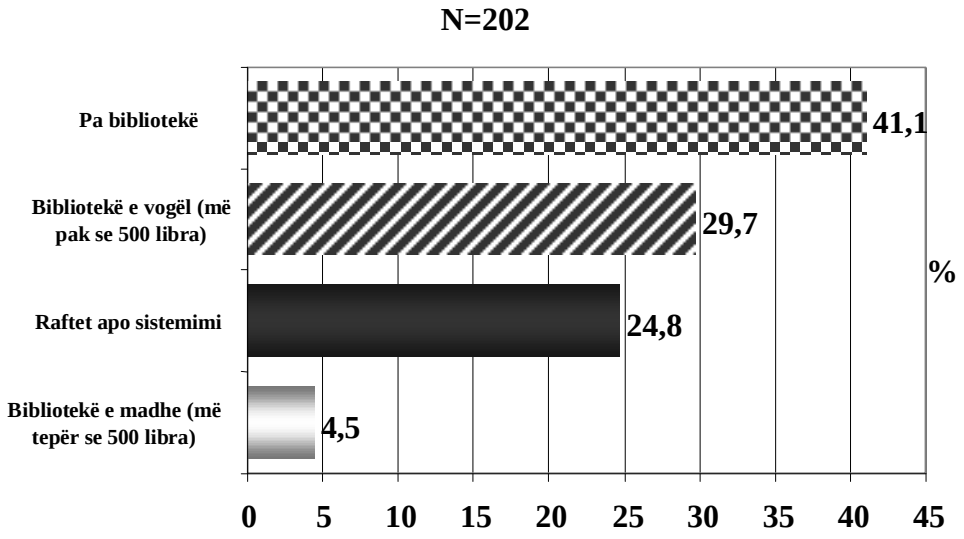

11.5.2. Qasja në internet

Për sa i përket shprehisë për shfrytëzimin e internetit, thuajse dy të tretat e respondentëve (64.4%) kanë thënë që e shfrytëzojnë internetin, përderisa 35.6% kanë thënë që nuk e shfrytëzojnë internetin (shih Grafikun 34.). Respondentët që shfrytëzojnë internetin, kryesisht këtë e bëjnë nga shtëpia (40.8%), nga vendi i punës (33.1%), në internet kafe (22.1%), dhe nga vende të tjera (shih Grafikun 34.).

Grafiku 34. A e shfrytëzoni internetin?

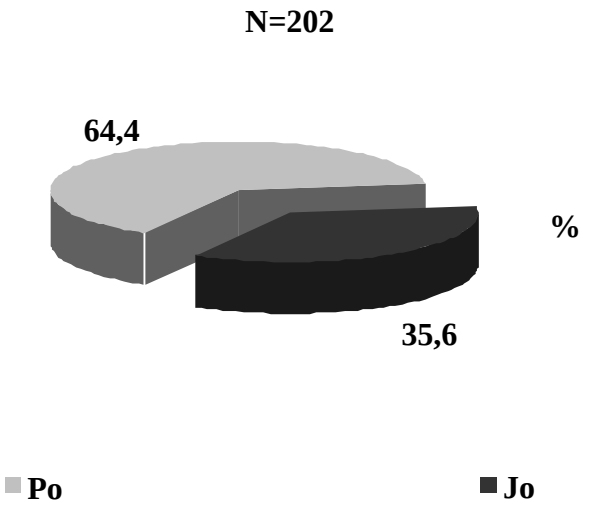

Nga respondentët që e shfrytëzojnë internetin, pjesa më e madhe (95.4%) pajtohen që do të dëshironin të kenë qasje përmes internetit në bazën e shënimeve që i përmban të gjitha ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë (shih Grafikun 35.).

Grafiku 35. A do të dëshironit të keni qasje përmes internetit në bazën e shënimeve që do t'i përmbante të gjitha ligjet dhe materialin tjetër legjislativ të zbatueshëm në Kosovë?

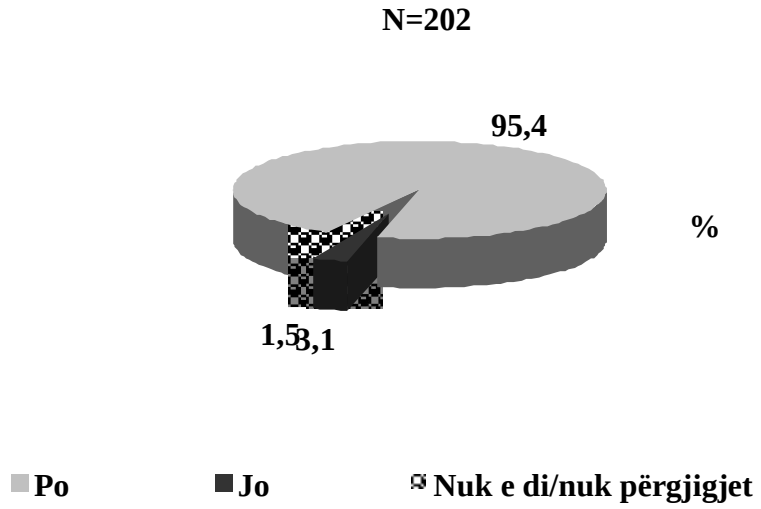

Për sa i përket qasjes në internet në vendin e tyre të punës, 24.3% e respondentëve kanë thënë që nuk kanë në plan të kenë qasje në internet, në gjashtë muajt e ardhshëm. Një numër shumë i vogël i tyre (3.5%) tanimë kanë qasje në internet në vendin e tyre të punës

dhe 60.9% e respondentëve planifikojnë të lidhen me internet në gjashtë muajt e ardhshëm (shih Grafikun 36.).

Grafiku 36. A keni në plan të lidheni me internet në vendin tuaj të punës, në gjashtë muajt e ardhshëm?

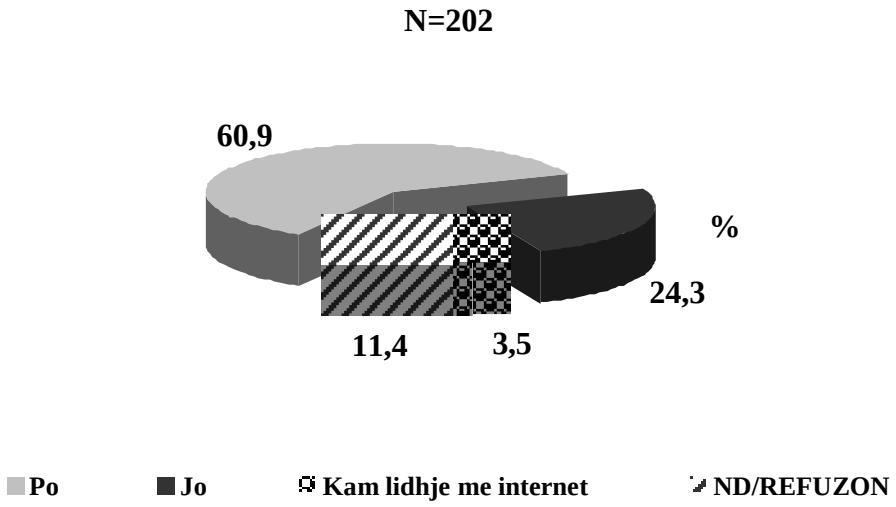

Në fund, me respondentët pjesëmarrës në hulumtimin kualitativ kemi biseduar për shprehitë e tyre në përdorimin e kompjuterit. Mund të konkludojmë që shumica e respondentëve në këtë fazë të hulumtimit, tanimë përdorin kompjuterin apo planifikojnë përdorimin e tij në një të ardhme të afërt. Në çdo rast, respondentët pajtohen që njohuritë për punë me kompjuter këto ditë janë të domosdoshme.

> Natyrisht që shfrytëzoj kompjuterin pasi që tërë punën time e kryej me kompjuter. Përveç për punë, kompjuterin e shfrytëzoj edhe për qëllime të tjera. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> E shfrytëzoj kompjuterin por jo aq shpesh pasi që me futjen e shënimeve kryesisht merret daktilografia. Shkaku tjetër pse nuk e shfrytëzoj kompjuterin është që nuk kam qasje në internet në zyrë. Ka kohë që na është thënë se do të kemi lidhje me internet në zyrat tona, por deri më sot asgjë nuk ka ngjarë në këtë drejtim. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Nuk e shfrytëzoj kompjuterin. Që kur kam filluar punën, jam mësuar të punoj me një "makinë shkrimi" të vjetër. Tani e kam ndërruar zyrën dhe kam porositur kompjuterin, prandaj do ta kem atë së shpejti. (Avokati, Gjilan)

> Në kohërat tona, nuk ka asnjë avokat që nuk posedon kompjuter, prandaj as unë nuk bëj përjashtim. E shfrytëzoj kompjuterin tani një kohë të gjatë dhe është bërë pjesë e punës sime të përditshme. (Avokati, Prishtinë)

> E shfrytëzoj mjaft kompjuterin. Që kur kam hapur zyrën time, kam blerë edhe kompjuterin. Sikur që mund të shihni, të gjitha punët i kryej me kompjuter. Mendoj që në vitin 2005, nëse nuk dini të përdorni kompjuterin kjo do të jetë një mangësi e madhe, e veçmas për avokatët që gjatë tërë kohës duhet të shkruajnë dokumente të ndryshme, etj. (Avokati, Mitrovicë)

> Këtu në zyrë punoj me bashkëpunëtorin juridik. Ata zakonisht merren me procesverbalet prandaj unë nuk shkruaj edhe aq shumë. (Prokurori, Prizren)

Rëndësia e njohurive të internetit shihet gjithashtu si mjaft domethënëse. Shumë nga respondentët kanë thënë që tanimë e shfrytëzojnë internetin për nevojat e tyre profesionale apo që planifikojnë ta bëjnë këtë në të ardhmen. Megjithatë, disa nga respondentët e nënvlerësojnë rëndësinë e internetit si media. Duket që situata është e pafavorshme në institucionet shtetërore, që kanë mbetur pas në trendet e përgjithshme të kompjuterizimit, që pasqyrohet në mungesën e kompjuterëve dhe lidhjet me internet në zyrat e tyre.

> Janë shumë të rëndësishme shkathtësitë e përdorimit të internetit. Për ata që dijnë si të përdorin internetin, nuk është aq vështirë të informohen pasi që në ueb faqen e Kuvendit të Kosovës mund të gjeni të gjitha ligjet, prandaj edhe sigurimi i informacioneve lidhur me ligjet e zbatueshme nuk është aq i vështirë. (Avokati, Prishtina)

> Kam lidhje me internet në shtëpi dhe e shfrytëzoj mjaft. E shfrytëzoj internetin për të qenë i informuar mbi ligjet e reja dhe për të komunikuar me njerëzit. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

> Personalisht e shfrytëzoj internetin dhe të gjitha programet. Këtu në zyrë kam lidhje me internet por profesorët dhe zyrat tjera nuk kanë po të njëjtën gjë. (stafi i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

> Këtu në zyrë kam lidhje me internet dhe e kam pasur që kur kam hapur zyrë. E shfrytëzoj për të qenë i informuar për ligjet e ndryshme por edhe për nevoja personale. (Avokati, Prishtinë)

> Thuajse çdo gjë që bëj, e bëj me kompjuter. Në zyrë kam lidhje me internet përmes linjës telefonike. Megjithatë internetin e shfrytëzoj vetëm për email pasi që të ardhurat e mia nuk më mundësojnë lidhje 20 orëshe me internet. (Avokati, Prishtinë)

> Tani nuk e shfrytëzoj internetin, pasi që edhepse interneti është shumë i dobishëm, në fund është vetëm humbje kohe. (Avokati, Mitrovicë)

> Këtu prokurorët nuk kanë qasje në internet. (Prokurori, Prizren)

> Këtu në Gjykatën e Qarkut në Pejë nuk kemi internet pasi që nuk e kanë rregulluar ende por mendojmë të lidhemi në të ardhmen. (Gjyqtari, Pejë)

> Mendojmë që në një të ardhme të afërt, secili profesor këtu në Fakultetin e Drejtësisë do të ketë lidhje interneti në kabinetin e tij, por kjo nuk është arritur ende. (stafi i Fakultetit të Drejtësisë, Prishtinë)

Këtu në Gjykatën e Qarkut punoj për shumë vite dhe ende nuk kemi lidhje interneti. Kemi aq shumë nevojë për internet në zyrë këtu, ka pasur disa përgatitje dhe gjithçka është gati për lidhje me internet, por ende nuk e kemi atë. Na është premtuar më herët që do të kemi internet por deri më sot nuk është bërë asgjë. Nuk jam i sigurtë se kur do të kemi lidhje me internet në të ardhmen. (i punësuari i Gjykatës së Qarkut, Prishtinë)

11.5.3. Tabela e indeksit

Në fund, i kemi pyetur respondentët nëse e shfrytëzojnë ndonjëherë tabelën e indeksit kur bëjnë leximin e librave dhe publikimeve ligjore. Shumica dërrmuese e respondentëve kanë thënë që gjithmonë e shfrytëzojnë tabelën e indeksit (60.8%), apo vetëm ndonjëherë (32.7%). Një numër shumë i vogël i respondentëve e shfrytëzojnë tabelën e indeksit rrallë apo asnjëherë (shih Grafikun 37.).

Grafiku 37. A e shfrytëzoni zakonisht tabelën e indeksit në librat apo publikimet tjera lidhur me çështjet ligjore?

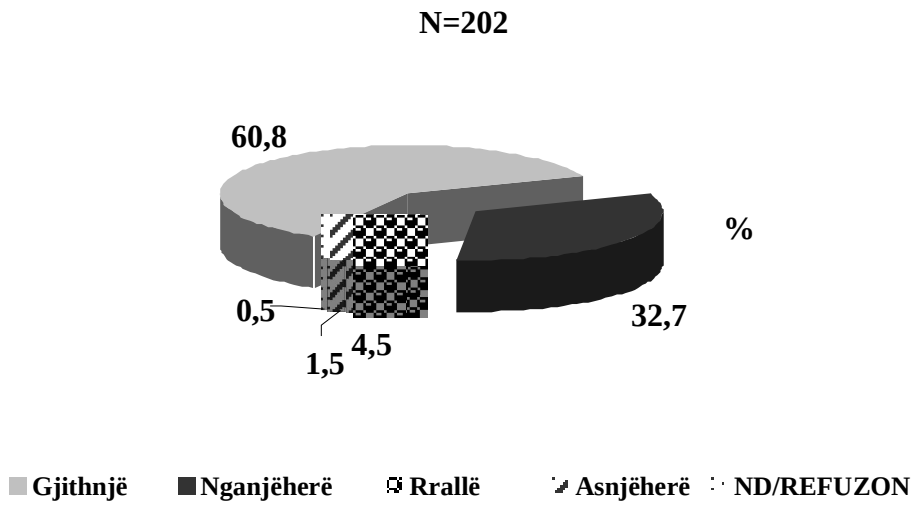

12. Konkluzionet

§ Klientët potencial të versionit të shtypur të publikimit lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, duhet të shfrytëzojnë edhe burime të tjera, jozyrtare të informimit lidhur me ligjet dhe çështjet ligjore.

§ Lidhur me publikimet konkrete të cilat janë përmendur se përdoren nga respondentët tanë, duket që "Gazeta zyrtare" e UNMIK-ut është në përdorim standard si burim informacioni për ligjet që zbatohen në Kosovë.

§ Përgjithësisht, mund të konkludohet që nuk ka një sistem standard të shpërndarjes së publikimeve lidhur me ligjet e zbatueshme dhe përmes të cilit të gjithë përdoruesit e interesuar do të mund të siguronin materialet e nevojshme lidhur me çështjet ligjore.

§ Respondentët që pranojnë rregullisht disa nga publikimet ekzistuese lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, janë kryesisht të pakënaqur me atë që ofrohet në këto publikime. Ankesat e respondentëve kanë të bëjnë kryesisht me përmbajtjen dhe formatin e publikimit.

§ Nuk ka dyshim që ekziston hapësirë për publikimet në tregun e Kosovës, që do të siguronin për klientët potencial informata të nevojshme mbi ligjet që zbatohen në Kosovë.

§ Lidhur me formatin e publikimit për ligjet e zbatueshme në Kosovë dhe për të cilat kanë treguar më tepër interesim, shumica e respondentëve thonë që do të dëshironin ta kenë publikimin lidhur me ligjet e zbatueshme në Kosovë, në formë të librit.

§ Pjesa më e madhe e respondentëve mendon që do të vlente të ndahen të holla për këtë qëllim, nëse publikimi vërtetë i plotëson nevojat profesionale të klientëve.

§ Pjesa më e madhe e respondentëve mendon që publikimi duhet të përmbajë në vete të gjitha ligjet që zbatohen në Kosovë, pa marrë parasysh llojin apo origjinën e tyre. Respondentët veçmas kanë theksuar rëndësinë e përfshirjes së interpretimeve ligjore në publikim, të përgatitura nga ekspertët ligjor.

§ Edhe pse ka pasur dallime në qëndrimet e shprehura, mbizotëron qëndrimi që publikimi duhet përgatitur në disa gjuhë.

(TITLE SERBIAN)

Rezultati istraživanja

Konačni izveštaj

Priština
December 2005.

Kontakt:

KANCELARIJA NA KOSOVU:
Ulica Majke Tereze 59 A/1
38000 Priština, Kosovo
Tel/Fax: + 381 38 227-301
Mobitel: + 377 44 262-257
prism@ipko.net

Pripremila:

Selma Kapo
Prism Research

ODREDBA O ZAŠTITI LIČNIH PODATAKA ISPITANIKA

Prism Research, u skladu sa ESOMAR i AAPOR pravilima i propisima je obavezan da štiti anonimnost ispitanika. Sva pitanja/varijable koja sadrže bilo kakvu informaciju o identitetu ispitanika se uklanjaju iz izveštaja i konačne baze podataka. To znači da su odgovori ispitanika fizički odvojeni od podataka vezanih za njihov indentitet. Bilo koji nameran pokušaj da se dođe do podataka koji su vezani za identitet ispitanika, bilo od strane klijenta, Prism Research, ili trećeg lica će se smatrati teškim kršenjem propisa i biće tretiran kao takav.

Sadržaj

1. Svrha istraživanja 133
2. Ciljevi 133
3. Metodologija 134
3.1. Kvantitativno istraživanje 134
3.2. Kvalitativno istraživanje 138
4. Kratak opis rezultata 141
5. Rezultati 144
5.1. Opis uzorka za kvantitativni deo istraživanja 144
5.2. Trenutna raspoloživost publikacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu i zadovoljstvo potrošača 146
5.3. Iskustva korisnika postojećih publikacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu 149
5.3.1. Raspoloživi izvori informacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu 149
6. Zaključci 192

13. Svrha istraživanja

Osnovna svrha ovog istraživanja bila je da se identifikuju potencijalna tržišta na Kosovu i van Kosova kao i da se doznaju podaci o mišljenjima i stavovima svih osnovnih ciljnih grupa o štampanoj verziji kodifikacije zakona Kosova po tematici. Ovi podaci su korišćeni za procenu potencijalnog tržišta za izdavanje tematske zbirke na Kosovu.

14. Ciljevi

Imajući u vidu svrhu ovog istraživanja, osnovni ciljevi ovog istraživanja su:

11. Da proceni potencijalno tržište za štampane zakone, propise i mišljenja na Kosovu
12. Da proceni najpoželjniji format i sadržaj publikacije
13. Da identifikuje sva pravna lica kojima će publikacija biti distribuirana/prodana
14. Da proceni osnovne karakteristike potencijalnih potrošača
15. Da identifikuje osnovne elemente konkurencije

15. Metodologija

15.1. Kvantitativno istraživanje

Istraživanje je provedeno na malom uzorku svih ciljnih grupa širom Kosova.

Metod intervjuisanja

Intervjui licem u lice.

Uzorkovanje

Tip uzorka

Slučajni uzorak podeljen po regionima i svim osnovnim ciljnim grupama.

Veličina uzorka

200 intervjua.

Ciljne grupe

Ciljna populacija za ovo istraživanje je populacija potencijalnih korisnika ili kupaca zakonodavstva koje se primenjuje na Kosovu.

Osnovne ciljne grupe su:

- Sudije
- Advokati
- Pravnici
- Javni službenici i administracija UNMIK-a i PISG-a
- Domaće i međunarodne nevladine organizacije
- Pravni fakultet i studenti
- Potencijalno tržište pravne zajednice van Kosova

Izbor ispitanika

Izbor ispitanika za svaku grupu je bio metodom slučajnog uzorka, sa liste svih članova ciljnih grupa. Na primer, ukoliko smo hteli slučajni uzorak sudija, onda bsimo uzeli listu svih sudija na Kosovu sa koje bismo nasumice izabrali određeni broj sudija. Isti princip se primenjuje i na ostale ciljne grupe.

Organizacija rada na terenu

Ukupan broj ljudi koji rade na intervjuima u ovom istraživanju je 10.

Potreban broj koordinatora je angažovan po principu jedan koordinator na najviše 5 ljudi koji obavljaju intervjue. Na taj način su zaposlena 2 koordinatora. Terenski rukovodilac za albanski dio uzorka je bio baziran u kancelariji Prism Research-a u Prištini.

Broj kontrolora je određen na sličan način. Jedan kontrolor na najviše pet ljudi koji obavljaju intevjue – na taj način su zaposlena dva kontrolora.

S obzirom na to da je ovo istraživanje provedeno na teritoriji celog Kosova, vodilo se računa da se osigura da etnička struktura ljudi koji su obavljali intervjue odgovara regionalnoj etničkoj strukturi uzorka.

Obuka

Svi regionalni koordinatori i osobe koje obavljaju intervjue su učestvovali na jednodnevnoj obuci u Prištini.

U toku obuke koordinatora i ljudi koji obavljaju intervjue obuhvaćene su sledeće oblasti:

- Objašnjenje svrhe projekta
- Pregled upitnika deo po deo (QbyQ analiza)
- Probni intevjui sa ljudima koji obavljaju intervjue (role play)
- Iscrpna diskusija o usmerenom i neusmerenom ispitivanju

Probno (pilot) istaživanje

Pre početka glavnog rada na terenu, sve osobe koje obavljaju intervjue su morale ispuniti bar jedan test intervju ispravno da bi bili u mogućnosti da učestvuju u radu na terenu. Po popunjavanju probnih intervjua, svi upitnici su prikupljeni, i održana diskusija o problemima na koje se naišlo, pitanjima itd. Osobama koje su obavljale intervjue je rečeno da zabeleže sve komentare od strane ispitanika tokom intervjua. Na ovaj način je urađen minimum od 50 intervjua kao deo pilot istaživanja.

Nadzor

Kao što je pomenuto, svaka osoba koja obavlja intervjue je morala da obavi bar jedan intervju sa ili bez prisustva koordinatora (u zavisnosti od nivoa grešaka iz probnog (pilot) istraživanja). Tokom rada na terenu, koordinatori su proveravali svaki popunjeni upitnik nakon predaje kako bi minimizirali verovatnoću nepravilno popunjenih upitnika i neproverenih sistematskih grešaka od strane osoba koje obavljaju intervjue.

Kontrola kvaliteta intervjua

Rad osoba koje obavljaju intervjue je bio kontrolisan na sledeći način:

- dokumentovanje svih kontakata na terenu i popunjenih intervjua (100 %) u svrhu nadgledanja da li je osoba koja je obavljala intervjue poštovala pravila uzorkovanja
- logička kontrola (100 %), koja pokazuje da li je upitnik popunjen ispravno i da li su svi odgovori pravilno označeni
- telefonska kontrola (minimum 30%), provera ponašanja osobe koja je obavljala intervju i načina popunjavanja upitnika
- kontrola na terenu (min. 30 %) gde takođe proveravamo pravilnu selekciju ispitanika u domaćinstvu, ponašanja osobe koja je obavljala intervju i načina popunjavanja upitnika

§ kompjutersku kontrolu prikupljenih podataka (100%), gde identifikujemo razlike koje se mogu pojaviti među osobama koje obavljaju intervjue.

Unošenje podataka i prečišćavanje

Koristeći program za unošenje podataka gde je formular za unošenje podataka načinjen u formi upitnika. Obučeni operateri za unošenje podataka unose podatke. Podaci se onda prečišćavaju, tj. greške koje su se mogle desiti tokom unošenja podataka se eliminišu koristeći posebne kompjuterske programe. Da bi se podaci prekontrolisali i pripremili za dalje procesuiranje koristi se SPSS program.

Organizacija

Važno je naglasiti da Prism Research ima sopstvenu mrežu osoba koje obavljaju intervjue u delovima/enklavama sa srpskom većinom na Kosovu, kao i u delovima sa albanskom većinom. Osobe srpske i albanske nacionalnosti koje obavljaju intervjue su uposlene i obučene na isti način i imaju sličan (visok) nivo iskustva. Oba tima osoba koje obavljaju intervjue su pripremljena i obučena za ovaj projekat na sličan način. Mreža osoba koje obavljaju intervjue i koordinatora Prism Research-a Kosovo funkcioniše kao jedan tim, ali silom prilika su podeljeni na dva dela iz sigurnosnih razloga.

Upitnik

Prism Research, u bliskoj saradnji sa NCSC, je pripremio upitnik. Prism Research je završio prevod i formu (izgled) upitnika. Upitnik je preveden na lokalni jezik – albanski.

15.2. Kvalitativno istraživanje

Uvod

Sociolozi se uglavnom slažu da su najefektivniji dizajni istraživanja oni koji koriste različite metodološke pristupe koji se međusobno dopunjavanju – primarno kvalitativne i

kvantitativne metode. U slučajevima gde je problem koji se istražuje relativno nepoznat u kulturološkom, sociološkom i čak psihološkom smislu, najbolje je preduzeti prve korake u istraživanju sa kvalitativnim pristupom – primarno diskusije fokusnih grupa i detaljni intervjui. Kroz ovakve grupe i intervjue dobijamo uvid u kompletnu pozadinu mišljenja i stavova, razloga i motivacija ciljnih grupa u vezi sa pitanjima koja se istražuju. Dodatno, diskusije fokusnih grupa i detaljni intevjui su efektivan način da se testiraju neke od naših početnih hipoteza i pretpostavki. Važno je spomenuti da je najbolji način pripreme upitnika za kvantitavnu studiju kroz testiranje, istraživanje i definisanje određenih pitanja u kavlitativnom istraživanju.

Metod:

Detaljni intervjui.

Regrutiranje:

Prism Research ima rasprostranjenu mrežu koja se sastoji od osoba koje obavljaju intervjue, kontrolora, koordinatora i supervizora u svim opštinama na Kosovu – uključujući oblasti sa albanskom i srpskom većinom i svim ostalim etničkim manjinama. Sve osobe koje obavljaju intervjue su završile detaljnu obuku u oblasti metodologije i većina njih je učestvovala u bar 5 istraživanja na Kosovu u zadnjih 12 meseci.

Osobe koje obavljaju intervjue su koristile „Snowball" metod za izbor potencijanih ispitanika – ključnih izvora informacija iz raznih ciljnih grupa.

Na gore opisani način, minimum 2 potencijalna respondenta su identifikovana. za svaki individualni detaljni intervju.

Na osnovu ove selekcije, identifikovali smo optimalni broj od 20 ispitanika za minimum 10 završenih detaljnih intervjua.

U konačnoj selekciji učesnika koji će učestvovati u diskusijama fokusnih grupa i detaljnim intervjuima, sem glavnih krtiterija, posebna pažnja je obraćena na sledeće:

7. da osobe koje su u srodstvu sa osobama koje obavljaju intervjue i i uposlenicima Prism Research-a nisu regrutovane;
8. da učesnici nisu zaposleni ili na bilo koji način povezani sa medijima, marketinškim organizacijama, istaživanjem tržišta ili agencijama za ispitivanje javnog mnenja;
9. da nisu učestvovali u bilo kakvom ispitivanju javnog mnenja ili dikusijama fokusnih grupa u poslednjih 12 meseci.

Ciljne grupe:

Osnovne ciljne grupe su:

- Advokati
- Sudije
- Pravnici
- Javni dužnosnici i administracija UNMIK-a i PISG-a
- Domaće i međunarodne nevladine organizacije
- Pravni fakultet i studenti

Obavili smo 10 detaljnih intervjua sa osnovnim ciljnim grupama.

Moderacija:

Intervjuisanje ispitanika za detaljne intervjue je obavljeno od strane našeg stalnog osoblja na Kosovu (uposlenog po projektu). Osobe koje su obavljale intervjue su psiholozi ili sociolozi i koordinirani su i nadgledani od strane projektnog menadžera iz glavnog ureda Prism Research-a koji vodi odelenje za kvalitativno istraživanje.

Beleške:

Diskusije detaljih intervjua su u potpunosti pribeležene na lokalnom jeziku i kratki opis je preveden na engleski.

Prostorije:

Bilo koje mesto dogovoreno sa respondentima.

Smernice za diskusiju:

Prism Research je pripremio smernice za diskusiju za detaljne intervjue, nakon što je obavljena diskusija i identifikovane ključne oblasti, teme i pitanja od stane klijenta i Prism Research.

Organizacija:

Sve diskusije fokus grupa su snimljene na audio trake - na nenametljiv način.

Učesnici detaljnih intervjua su primili vaučer kao honorar za učešće.

Posluženo je osveženje.

16. Kratak opis rezultata

§ Više od pola ispitanika je mislilo da je informacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu dostupna. Čak 20.3% ispitanika iz populacije potencijalnih kupaca štampane publikacije je mislilo da je informaciju o zakonima koji se primenjuju na Kosovu ponekad teško pronaći, i 13.9% je mislilo da je teško dostupna.

§ Skoro dve trećine (64.4%) svih ispitanika u polju ovog istraživanja su rekli da su prilično zadovoljni sa raspoloživošću zakona i ostalog zakonodavnog materijala koji se primenjuje na Kosovu. Samo 9.9% ispitanika je naglasilo da su potpuno zadovoljni, i 9.4% da su potpuno nezadovoljni sa raspoloživošću zakona i ostalog zakonodavnog materijala koji se primenjuje na Kosovu.

§ Kada su upitani o osnovnom izvoru informacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu, najčešći odgovor je bio Službeni list UNMIK-a, koji je bio naveden kao primarni izvor informacija od strane 45% ispitanika. Sledi ABA/CEELI CD Rom (17.3%), publikacija

Kosovskog sudskog centra (14.9%), i internet stranica Skupštine Kosova (12.4%). Ostali, manje česti odgovori su predstavljeni grafički.

§ Kada su upitani da li redovno primaju neku vrstu publikacije o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu, tačno pola ispitanika je odogovorilo pozitivno.

§ Većina ispitanika koji redovno primaju neku vrstu publikacije o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu su rekli da primaju Službeni list UNMIK-a (68.3%). Sledi ABA/CEELI CD Rom (36.6%) i publikacija Kosovskog sudskog centra (31.7%).

§ Većina ispitanika koji koriste Službeni list UNMIK-a primaju publikaciju mesečno (37.7%) i svaka tri meseca (30.4%). Što se tiče ABA/CEELI CD Rom publikacije, trećina ispitanika je rekla da prima publikaciju godišnje, (32.4%) i svaka tri meseca (27%). Što se tiče publikacije Kosovskog sudskog centra rezultati su pokazali da ova publikacija nema ustaljeni redosled distribucije potrošačima.

§ Većina publikacija za većinu ispitanika je distribuirana besplatno a najveći iznos novca koji su potrošači izdvojili za ovu svrhu nije prešao iznos od 10 evra.

§ Većina potrošača je uglavnom zadovoljna sa publikacijama o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu, uzimajući u obzir činjenicu da su tri od četiri ispitanika (77.2%) izjavili da su prilično zadovoljni sa publikacijama koje su trenutno na raspolaganju.

§ Ispitanici za koje je prethodno utrvrđeno da primaju neke od postojećih publikacija su ocenili da je sadržaj publikacije najvažniji pri izboru publikacije koju bi naručili ili kupili za svoje profesionalne potrebe (83.2%).

§ U vezi sa zadovoljstvom određenim karakteristikama raspoloživih publikacija, ispitanici su rekli da su najzadovoljniji sa sadržajem publikacija, što je bio odgovor 58.4% ispitanika.

§ Kada su upitani sa kojim karakteristikama publikacije su najmanje zadovoljni, većina ispitanika je odlučila da je to sadržaj publikacije (28.7%).

§ Velika većina ispitanika (98.5%) je pokazala interes za publikaciju koja bi im obezbedila ažurirane podatke o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu.

- Dok su skoro dve trećine ispitanika (56.3%) izjavile da bi želele primati ovu publikaciju mesečno, jedna četvrtina (25.6%) je ocenila da bi bilo najbolje ako bi publikacija bila distribuirana jednom u tri meseca.
- 16.1% ispitanika nisu bili spremni da daju novac za ovaj tip publikacije i izjavili su da bi publikacija trebala biti distribuirana bez naknade.
- Nešto manje od dve trećine (58.3%) potencijalnih kupaca je smatralo da bi bilo najbolje kada bi publikacija bila štampana u formi knjige.
- Preko dve trećine (69.3%) je davalo prvenstvo tvrdom uvezu publikacije.
- Većina ispitanika (71.9%) je davala prvenstvo formatu Microsoft Word-a.
- Jednostavnost korišćenja i mogućnost ažuriranja kjnige su karakteristike koje su potrošači videli kao veoma važne, i između ponuđenih karakteristika publikacije ispitanici su videli jednostavnost korišćenja kao najvažniju, i 48.2% ispitanih potencijalnih kupaca je odlučilo da je ovo glavna karakteristika.
- U vezi sa jezikom publikacije o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu, ispitanici su se uglavnom složili (82.9%) da bi materijal trebao biti štampan i na drugim jezicima, pored albanskog.
- U vezi sa sadržajem publikacije, većina ispitanika (69.8%) je ocenila da bi, od ponuđenih opcija, najbolja bila ona koja predviđa da bi sadržaj publikacije bio organizovan po tematici.
- Većina ispitanih potencijalnih korisnika publikacije se složila da bi sadržaj trebao uključivati zakone usvojene od strane Skupštine Kosova i proglašene od strane SRSG (77.9%).
- U vezi sa činjenicom da bi publikacija trebala sadržavati dva tipa indeksa: a) indeks sadržaja zbirke, i b) indeks svakog dela, neke tri četvrtine ispitanika su našle da bi oba indeksa bila veoma korisna ili korisna.
- U vezi sa ažuriranjima koja bi publikacija trebala sadržavati, 43.2% ispitanika je izjavilo da bi želeli da primaju samo promenjene zakone, dok je nešto više od polovine ispitanika (52.3%) mislilo da bi trebali primati kompletan set novih zakona.
- Publikacija bi trebala biti distribuirana poštom, stanovište podržano od strane 59.3% ispitanika. Nešto manje od jedne trećine ispitanika (29.1%) je izjavilo da bi

više volelo da publikacija bude distribuirana načinom ličnog preuzimanja. Skoro svaki deseti ispitanik je izjavio da bi želeo/želela da publikacija bude isporučena kolima.

§ U vezi sa pretplatom na publikaciju koja ih zanima, skoro tri četvrtine ispitanika (72.4%) je izjavilo da bi želelo da se pretplati na publikaciju.

17. Rezultati

17.1. Opis uzorka za kvantitativni deo istraživanja

Tabela 01.Opis uzorka

		Učestalost	Procenat
POL	**Muški**	152	75%
	Ženski	50	25%
STAROSNO DOBA	**< 35**	49	25%
	36 - 50	79	40%
	51 >	71	36%
ZAPOSLENJE	**Zaposlen/a**	195	97%
	Nezaposlen/a	7	3%
OBRAZOVANJE	**Srednja škola**	7	3%
	Fakultet nezavršen	11	5%
	Fakultet završen	9	4%
	Fakultet završen	151	75%
	Postdiplomski/Doktorat	21	10%
	Bez odgovora	3	1%
ETNIČKA PRIPADNOST	**Albanska**	194	96%
	Ostali	8	4%

202 ispitanika je učestvovalo u istraživanju. Kao što se može videti iz tabele (vidi tabelu 1.), polna struktura uzorka je bila naujednačena i tri četvrtine uzorka su bili pripadnici muškog pola. Dalje, 40% uzorka su bili ispitanici starosnog doba između 36 i 50 godina, jedna četvrtina uzorka su bili ispitanici ispod 36 godina, a 36% ispitanika je bilo iznad 50

godina. U vezi sa sastavom uzorka i profesijom ispitanika, mogli smo očekivati da će većina ispitanika biti zaposlena. Kao što možemo videti, 97% ispitanika je zaposleno dok su u ostalom delu uglavnom studenti. U vezi sa obrazovnom strukturom uzorka, 75% ispitanika je imalo završen fakultet, 10 % je imalo završen postdiplomski studij ili doktorat dok je ostatak uzorka imao završenu srednju školu ili fakultet (koledž) ili je njihovo školovanje još bilo u toku. U skladu sa planom uzorka, većina ispitanika su bili etnički Albanci (96%) dok je ostalih 4% pripadalo manjiskim etničkim grupama.

Dalje, očito je da je među ispitanicima bilo najviše advokata (38%). Ostatak uzorka po profesiji ispitanika je prikazan u tabeli (vidi tabelu 2.). Ispitanici zaposleni u nekom od sudova su upitani u kojem sudu rade. Kao što možemo videti 38% ispitanika je zaposleno na Opštinskom sudu. 29% ispitanika su zaposleni na Okružnom sudu, dok je struktura ostatka uzorka prikazana u tabeli.

Tabela 02. Opis uzorka

		Učestalost	**Procenat**
PROFESIJA	**Advokat**	76	38%
	Sudija	29	14%
	Osoblje suda	37	18%
	Pravnik	12	6%
	Osoblje pravnog fakulteta	6	3%
	Student pravnog fakulteta	5	2%
	Osoblje vlade	12	6%
	Osoblje domaćih nevladinih organizacija	12	6%
	Osoblje međunarodnih nevladinih organizacija	12	6%
	Ostali	1	0%
TIP SUDA (N=65)	**Vrhovni sud**	3	5%
	Viši sud za prekršaje	3	5%
	Komercijalni (trgovački) sud	7	11%
	Okružni sud	19	29%
	Sud za prekršaje	8	12%
	Opštinski sud	25	38%

17.2. Trenutna raspoloživost publikacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu i zadovoljstvo potrošača

Prvih nekoliko pitanja za ispitanike koji su uzeli učešća u kvantitativnom delu istraživanja su bila vezana za procenu trenutne raspoloživosti informacija uopšte u vezi sa zakonima koji se primenjuju na Kosovu. Nešto preko pola ispitanika je izjavilo da su informacije o zakonima koji se primenjuju na Kosovu dostupne, kao što može biti zaključeno na osnovu rezultata prikazanih grafički (vidi grafikon 01.). Očito je da je 40.6% od ukupnog broja ispitanika mislilo da su informacije o zakonima primenjivanim na Kosovu donekle lako dostupne, dok je 24.8% ocenilo da su lako dostupne. Dalje, nešto manje od pola ispitanika je bilo mišljenja da informacije nisu dostupne. Čak 20.3% ispitanih članova populacije potencijalnih kupaca štampane publikacije je izjavilo da je informacije o zakonima koji se primenjuju na Kosovu ponekad teško dobiti i 13.9% je izjavilo da su teško dostupne.

Grafikon 01. Da li biste rekli da su informacije o zakonima koji se primenjuju na Kosovu dostupne?

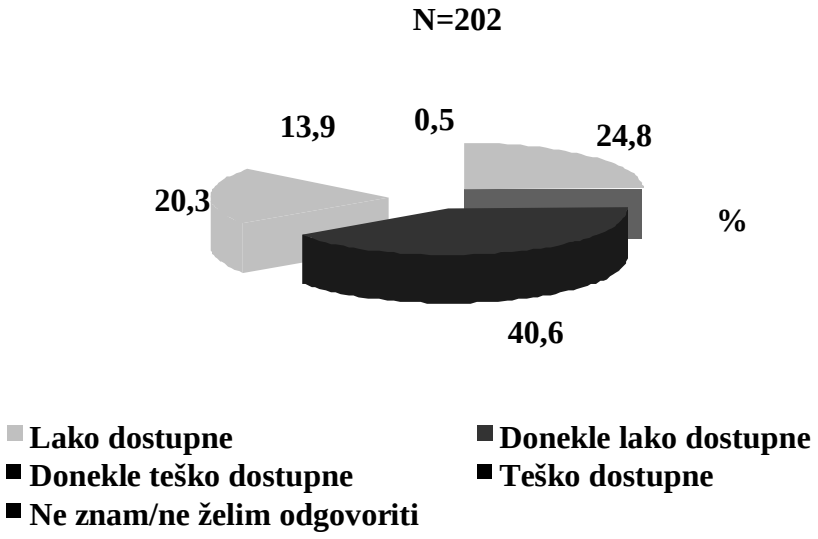

Daljom analizom smo pokušali utvrditi da li postoje razlike među pripadnicima različitih profesionalnih grupa koje su učestvovale u ovom istraživanju. Analiza je pokazala da postoji statistički značajna razlika između odgovora datih od strane advokata i ostalih[3] (vidi grafikon 02.). Kao što se može videti, ima značajno veći broj advokata (23.7%) nego sudskog osoblja (7.6%) i ostalih ispitanika (8.3%), koji su ocenili da su informacije o zakonima koji se primenjuju na Kosovu teško dostupne.

Grafikon 02. Da li biste rekli da su informacije o zakonima koji se primenjuju na Kosovu dostupne? (Poređenje između advokata, sudskog osoblja i ostalih ispitanika)

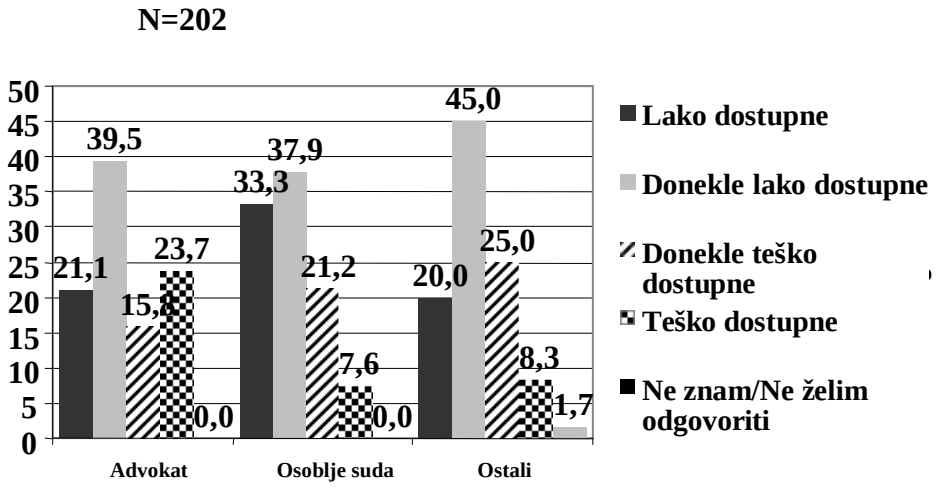

Kada su upitani o raspoloživosti materijala o zakonima koji se primenjuju na Kosovu, ispitanici koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja uglavnom ocenjuju da je

[3] Grupa ispitanika „Ostali" sastoji se od ispitanika iz sljedećih profesija: pravnik, osoblje pravnog fakulteta, osoblje biblioteke pravnog fakulteta, student pravnog fakulteta, osoblje vlade, osoblje domaćih nevladinih organizacija, osoblje međunarodnih nevladinih organizacija.

materjial o ovim temama manje-više dostupan pripadnicima profesija koje koriste ovu vrstu materijala. Međutim, izgleda kao da potencijalni kupci štampanih publikacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu često moraju da koriste i druge, nezvanične izvore informacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu i pravnim pitanjima. Jedan ispitanik je pomenuo da pripadnici ovih profesija, koje koriste materijal o zakonima i pravnim pitanjima u profesionalne svrhe, mada suočeni sa poteškoćama, uglavnom sami nabavljaju gore pomenuti materijal. Uprkos činjenici da je ponuda publikacija o pravnim pitanjima na Kosovu oskudna, kao i njihova dostupnost, možemo pretpostaviti da će se osoba koja koristi takav materijal za svoje potrebe u profesiji na neki način navići na postojeće uslove, i ipak uspeti da nađe potrebne podatke u takvim uslovima. S druge strane, mi pretpostavljamo da građani nemaju dovoljan pristup informacijama o zakonima koji se primenjuju na Kosovu.

> Što se tiče zakona koji su na snazi na Kosovu, mislim da su manje ili više dostupni. (Advokat, Gnjilane)

> Mislim da za one koji se bave zakonom nije tako teško da budu informisani o zakonu, ali građani su ti koji imaju poteškoća da budu informisani i da imaju pristup zakonima koji se primenjuju na Kosovu. (Osoblje Okružnog suda, Priština)

Dalje smo bili zainteresovani da vidimo do koje su mere ispitanici, potencijalni kupci publikacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu, zadovoljni dostupnošću zakona i ostalog zakonodavnog materijala koji se primenjuje na Kosovu. U skladu sa prethodnim odgovorima, skoro dve trećine (64.4%) svih ispitanika u istraživanju su izjavile da su prilično zadovoljne dostupnošću zakona i ostalih zakonodavnih materijala koji se primenjuju na Kosovu (vidi grafikon 03.). Iako dati rezultati govore u korist pretpostavke da su ispitanici uglavnom zadovoljni sa dostupnošću zakona i i ostalih zakonodavnih materijala koji se primenjuju na Kosovu, očito je da je samo 9.4% ispitanika reklo da su potpuno nezadovoljni dostupnošću zakona i ostalih zakonodavnih materijala koji se primenjuju na Kosovu.

Grafikon 03. Do koje ste mere zadovoljni sa dostupnošću zakona i ostalih zakonodavnih materijala koji se primenjuju na Kosovu?

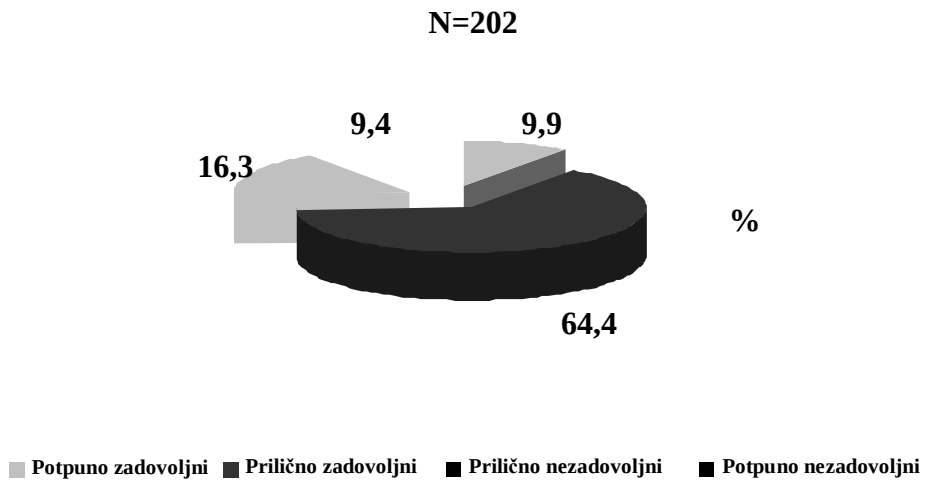

Na osnovu opisanih rezultata možemo zaključiti da dostupnost informacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu nije na zadovoljavajućem nivou i da postoji značajan broj ispitanika koji su dali negativnu ocenu o trenutnoj dostupnosti zakona i ostalih zakonodavnih materijala koji se primenjuju na Kosovu.

17.3. Iskustva korisnika postojećih publikacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu

17.3.1. Raspoloživi izvori informacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu

Bili smo zainteresovani da vidimo kakva iskustva su imali potencijalni kupci zakona i ostalih zakonodavnih materijala koji se primenjuju na Kosovu. Što se tiče činjenice da je istraživanje obuhvatilo ispitanike koji zbog prirode njihove profesije moraju da koriste neke od raspoloživih izvora informacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu, pitali smo ih o njihovim primarnim i sekundarnim izvorima informacija. Na pitanje o primarnom izvoru informacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu najčešći odgovor je bio Službeni list UNMIK-a, koji je bio naveden kao primarni izvor informacija od strane 45% ispitanika. Sledio je ABA/CEELI CD Rom (17.3%), publikacija Kosovskog

sudskog centra (14.9%), i internet stranica Skupštine Kosova (12.4%). Ostali, manje česti odgovori su prikazani grafički (vidi grafikon 04.).

Grafikon 04. Koji je primarni izvor informacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu?

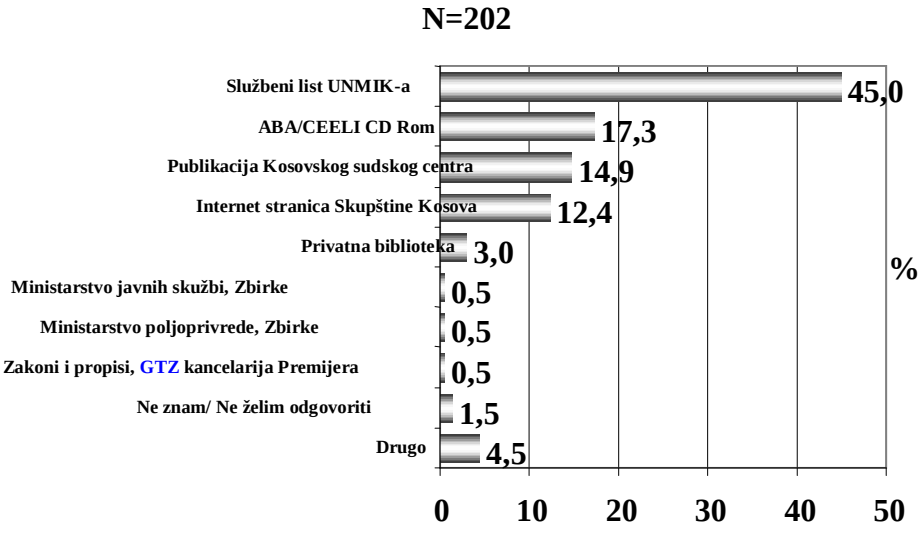

Dalja analiza je bila usmerena na testiranje razlika među određenim grupama ispitanika. Uzimajući u obzir primarne izvore informacija koji se ističu po njihovoj učestalosti, očito je da postoji razlika među ispitanicima različitih profesija (vidi grafikon 05.). Službeni list UNMIK-a se više koristi od strane sudskog osoblja (72.7%), u odnosu advokate (31.6%) i ostale (31.7%), dok je internet stranica Skupštine Kosova malo ili nikako korištena od strane advokata i sudskog osoblja. Što se tiče advokata, većina njih (34.2%) je navela ABA/CEELI CD Rom kao primarni izvor informacija. U isto vreme, ovaj izvor je značajno više u upotrebi od strane advokata u odnosu na ostale ispitanike.

Grafikon 05. Koji je primarni izvor informacija o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu? (Poređenje advokata, sudskog osoblja i ostalih)

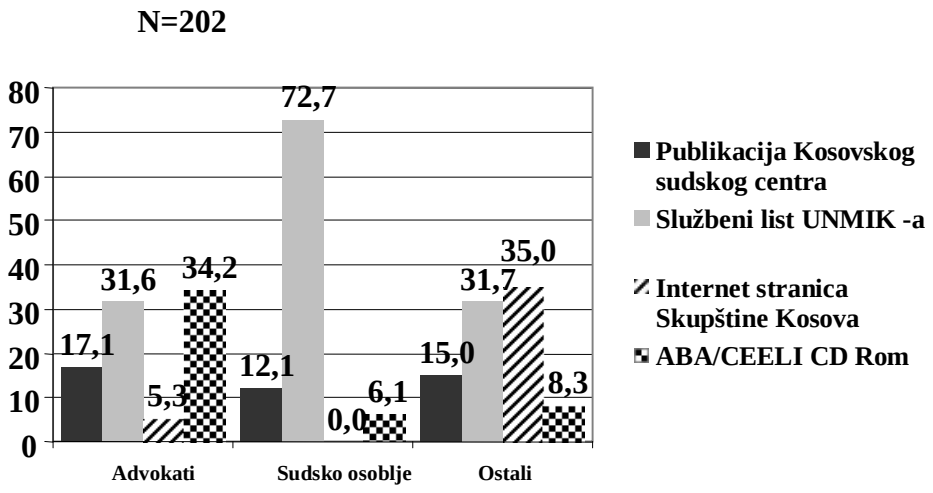

Što se tiče sekundarnog izvora informacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu, ABA/CEELI CD Rom je bio na vrhu liste (19.1%), a sledila je internet stranica Skupštine Kosova, Službeni list UNMIK-a i publikacija Kosovskog sudskog centra sa 15.1% (vidi grafikon 06.).

Grafikon 06. Koji je vaš sekundarni izvor?

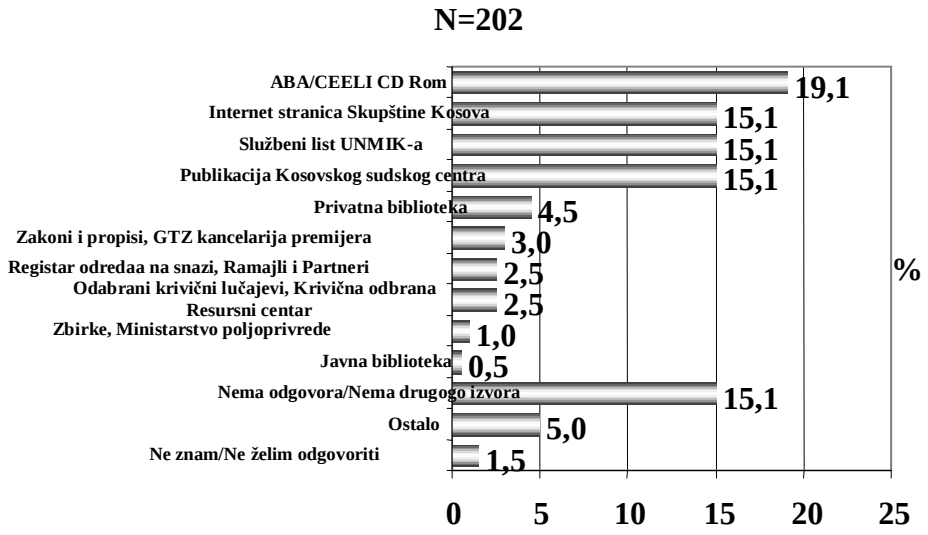

Govoreći o publikacijama za koje su ispitanici koji su učestvovali u kvalitativnom delu istaživanja izjavili da primaju redovno, opet se stiče utisak da je publikacija „UNMIK-

ove „Službene novine” korišćena od strane većine ispitanika. Važno je naglasiti da rezultati kvalitativnog istraživanja takođe pokazuju da je ova publikacija najviše u upotrebi. Sem toga, izgleda da su kompakt-diskovi ABBA CEELI publikacije u širokoj upotrebi među stručnjacima iz oblasti zakona. Važno je naglasiti da je bilo ispitanika koji su izjavili da nemaju redovan izvor informacija koje koriste za svoje stručne potrebe ili da koriste neke od navedenih publikacija ali ih ne primaju redovno.

> Redovno primamo „UNMIK-ove „Službene novine” i još neke publikacije Abbacel na kompakt-diskovima, na kojima se nalazi dosta zakona i propisa. (Osoblje okružnog suda, Priština)
>
> Ne postoji publikacija koja redovno stiže u moju kancelariju. Ja lično bih bio/bila zainteresovan/a za sve publikacije kao što su „UNMIK-ove „Službene novine” itd. (Advokat, Suha reka)
>
> Ne primam nikakvu publikaciju koja bi stizala kod mene u kancelariju. Obično imaju neki ABBA CEELi kompakt-diskovi ali čak i njih moramo sami pronaći. (Advokat, Gnjilane)
>
> Za Službene novine nisam siguran/a kada ih dobijamo zato što nisu tako redovne ali ABBA CEELI kompakt-diskove smo dobijali pre, ali u zadnje vreme nismo primili nijedan. (Osoblje Okružnog suda, Priština)
>
> Ne primam nikakav materijal koji bi stizao redovno; uglavnom se informišem sam/a. Sam/a nalazim obe publikacije„UNMIK-ove „Službene novine” i ostale publikacije koje advokatima trebaju. (Advokat, Mitrovica)

Kada su upitani da li redovno primaju nkeu vrstu publikacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu, tačno pola ispitanika je dalo pozitivan odgovor (vidi grafikon 07.).

Grafikon 07. Da li redovno primate neku vrstu publikacije o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu?

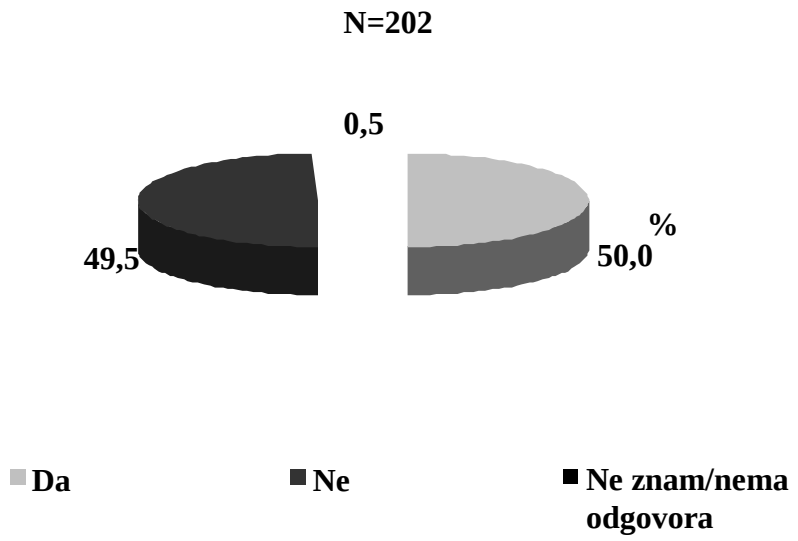

Ustanovljeno je da postoji statistički značajna razlika između određenih grupa ispitanika u vezi sa njihovom prefesijom. Kao što se može videti na grafikonu ispod (vidi grafikon 08.), statistički veći broj sudskog osoblja (80.3%), u odnosu na advocate (32.9%) i ostale (38.3%) redovno prima neku vrstu publikacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu.

Grafikon 08. Da li redovno primate neku vrstu publikacijeo zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu (Poređenje advokata, sudskog osoblja i ostalih)

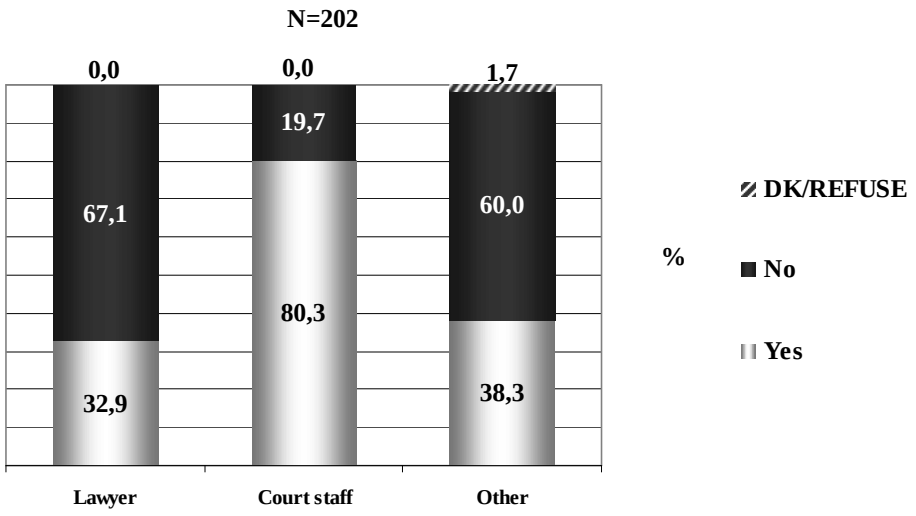

Većina ispitanika koji redovno primaju neku vrstu publikacije o o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu je izjavila da primaju UNMIK-ov Službeni list (68.3%). Sledi ABA/CEELI CD Rom (36.6%), publikacija Kosovskog sudskog centra (31.7%), i ostale publikacije (vidi grafikon 09.). Zbog veličine uzorka, (N=101), nije bilo moguće izvršiti analizu rezultata za različite kategorije ispitanika.

Grafikon 09. Koju vrstu publikacije o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primjenjuje na Kosovu primate?

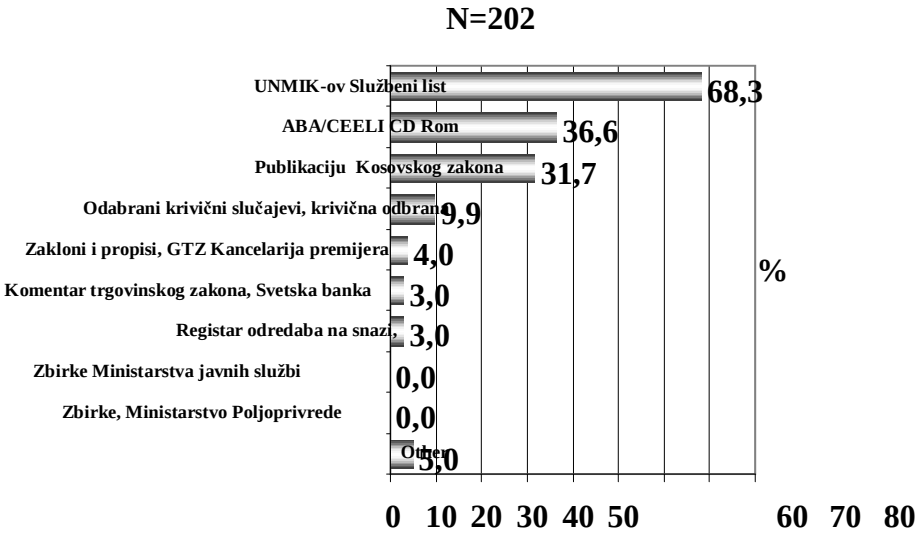

Uopšteno, može se zaključiti da nema strandardnog sistema za dostavljanje publikacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu, kroz koji bi zainteresovani kupci mogli doći do

materijala o pravnim pitanjima, tako da ne iznenađuje činjenica da značajan broj ispitanika (koji su učestvovali u kvantitativnom delu istraživanja), pored zvaničnog takođe koristi i dodatne izvore informacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu. Može se videti da ispitanici za svoje stručne potrebe često koriste privatne biblioteke, pravnu literaturu koju su prikupili tokom godina rada u profesiji i internet.

> Takođe koristim moju privatnu biblioteku, u kojoj imam mnogo različitih materijala koje sam prikupio/la tokom godina. (Osoblje okružnog suda, Priština)
>
> Obično se sam/a interesujem za zakone, zato što ne postoji publikacija u kojoj možemo naći sve materijale na jednom mestu. (Advokat, Priština)
>
> Ne primam nikakvu publikaciju ali uvek moram sam/a da tražim literaturu. Veoma bih voleo/la da se ova publikacija objavi, da ima efikasan sitem dostave i da advokati ne moraju tražiti ovakve publikacije sami. (Advokat, Priština)
>
> Često koristim moju privatnu biblioteku da se informišem o zakonima.
> (Osoblje okružnog suda, Priština)

Ispitanici koji su izjavili da redovno primaju neku vrstu publikacije o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu su upitani koliko često primaju takve publikacije. Analiza rezultata je provedena za tri publikacije za koje je utvrđeno da se najviše koriste. Tabela pokazuje (vidi tabelu 03.) da većina ispitanika koji koriste UNMIK-ov Službeni list primaju ovu publikaciju mesečno (37.7%) i svaka tri meseca (30.4%). Što se tiče ABA/CEELI CD Rom publikacije za koju rečeno da se koristi od strane 37 ispitanika, približno jedna trećina ispitanika je izjavila da ovu publikaciju primaju godišnje (32.4%), i svaka tri meseca (27%). Što se tiče publikacije Kosovskog sudskog centra za koju je rečeno da je redovno prima 32 ispitanika, raposred rezultata je pokazao da ova publikacija nema uobičajenu učestalost dostavljanja kupcima.

Tabela 03. Koliko često primate publikacije o zakonima i ostalom zakonodavanom materijalu koji se primenjuje na Kosovu?

	UNMIK Službeni list (N=69)	**ABA/CEELI, CD Rom** (N=37)	**Publikacija Kosovskog sudskog centra** (N=32)
Mesečno	37.7%	16.2%	25.0%
Svaka tri meseca	30.4%	27.0%	21.9%
Godišnje	4.3%	32.4%	21.9%
Ostalo	11.6%	16.2%	18.8%
Ne znam/Ne želim odgovoriti	15.9%	8.1%	12.5%

Dalje, bili smo zainteresovani da vidimo koji iznos novca bi potencijalni kupci štampanih publikacija o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu bili spremni dati za publikacije koje su trenutno na raspolaganju a za koje je prethodno utvrđeno da se najviše koriste. Na osnovu rezultata (vidi tabelu 04.) možemo videti da je većina publikacija za većinu respondenata besplatna, i da je maksimalan iznos novca koji su korisnici publikacija voljni izdvojiti za ovu svrhu 10 evra.

Tabela 04.Koliko plaćate za ovu publikaciju?

	UNMIK Službeni list N=69)	**ABA/CEELI, CD Rom** (N=37)	**Publikacija Kosovskog sudskog centra** (N=32)
Besplatna	82.6%	94.6%	87.5%
Manje od 5 evra	7.2%	0.0%	3.1%
Između 5 i 10 evra	2.9%	0.0%	6.3%
Između 10 i 15 evra	0.0%	0.0%	0.0%
Više od 15 evra	0.0%	0.0%	0.0%

Ne znam/Ne želim odgovoriti	7.2%	5.4%	3.1%

Kupci raspoloživih publikacija o o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu su upitani do koje su mere zadovoljni sa raspoloživim publikacijama. Kupci su uglavnom zadovoljni sa publikacijama o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu, jer su tri od četiri ispitanika (77.2%) izjavila da su prilično zadovoljni sa raspoloživim publikacijama (vidi grafikon 10.). Skoro jedna petina ispitanika (18.8%) je međutim izjavila da su manje ili više nezadovoljni sa raspoloživim publikacijama o zakonima i ostalim zakonodavnim materijalima koji se primenjuju na Kosovu.

Grafikon 10. Do koje ste mere zadovoljni publikacijama o zakonima i ostalom zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu a koje vi primate?

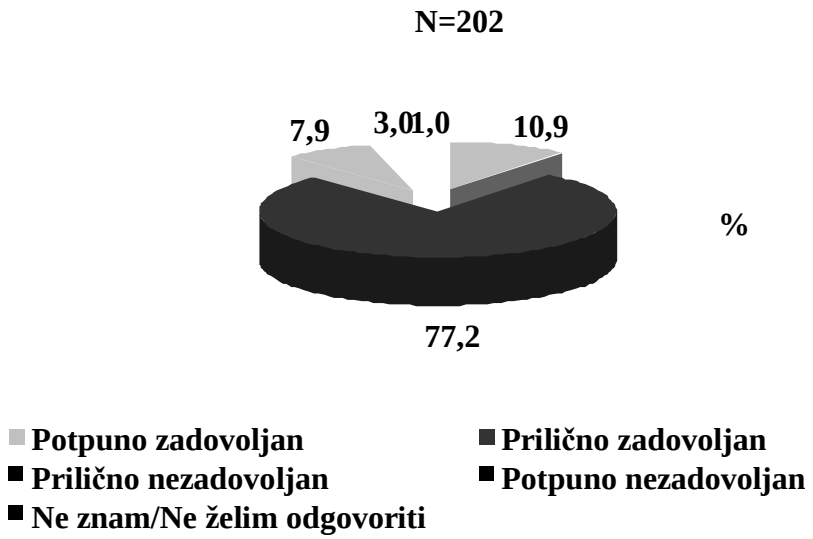

Ispitanici koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja koji redovno primaju neke pod postojećih publikacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu su uglavnom nezadovoljni time što one nude. Možemo videti da su primedbe naših ispitanika uglavnom odnose na sadržaj kao i format publikacije. Kada se govori o sadržaju publikacije, ispitanici naglašavaju da nisu zadovoljni sa karakteristikama publikacije i sa činjenicom da ne ispunjava njihove profesionalne potrebe, bez daljeg objašnjenja ovih nedostataka. Takođe su ukazali na problem gramatičkih grešaka u ovim publikacijama. Kada se govori o pitanjima kojima se ove publikacije bave, gramatičke greške i greške u kucanju mogu lako promeniti značenje pisanog teksta, tako da su ispitanici koji su

učestvovali u ovom istraživanju bili mišljenja da bi ovakvi nedostaci trebali biti izbegnuti u toku pripremanja publikacije ovog tipa.

> Veoma sam razočaran/a čak sa sadržajem ove publikacije, načinom na koji je objavljena i koricama takođe. (Osoblje okružnog suda, Priština)
>
> Sadržaj novina ovog tipa često ima mnogo gramatičkih grešaka, jer znamo da čak i dnevne novine imaju mnogo gramatičkih grešaka. (Osoblje pravnog fakulteta, Priština)
>
> Želeo/la bih naglasiti još jedan veliki problem u vezi sa Nacionalnim novinama koje se objavljuju. Obično, publiakcije koje objavljuju institucije ne bi trebal imati gramatičke greške ili greške u sadržaju, a UNMIK-ove Nacionalne novine imaju i jedne i druge. Zabog toga sam mišljenja da bi zvaničnici trebali paziti kada objavljuju pravni materijal zato što samo jednom rečju cela rečenica promeni kontekst i imaćemo negativne posledice u društvu. (Advokat, Suha reka)
>
> Kada govorimo o sadržaju, onda govorimo o veoma komplikovanoj temi, što se tiče zakona ja govorim kao pravni ekspert, i nisam nikako zadovoljan. (Advokat, Mitrovica)
>
> Što se tiče sadržaja ovih publikacija, ja bih šeleo reći da nisam veoma zadovoljan. Mogle bi biti bolje i nadam se da će se u bliskoj budućnosti situacija promeniti. (Tužilac, Prizren)

Ispitanici su ukazali na specifičan problem koji se tiče publikacija sa ovakvim sadržajem. Ponekad se desi da sadržaj publikacije, ponajviše UNMIK-ovih ”Službenih novina”, nije dovoljno razumljiv korisnicima, što može biti objašnjeno neadekvatnim prevodima. Ispitanici pretpostavljaju da je gore navedeno rezultat upošljavanja nestručnih prevodilaca koji nisu upoznati sa pravnom terminologijom. Neadekvatni prevodi mogu potpuno promeniti smisao i značenje materijala, čineći ga nemogućim za korišćenje. Takođe, korišćenje ovakvih materijala zahteva dodatni angažman od stane korisnika kako bi proverili ili eventualno ispravili prevod. Ispitanici koji su uzeli učešća u ovom istraživanju su naglasili da bi prevodi trebali biti rađeni isključivo od strane prevodilaca koji su upoznati sa pravnom terminologijom i temama.

> Želeo/la bih naglasiti da u ovim publikacijama ima mnogo grešaka. Za razumevanje zakona mora se mnogo čitati i na kraju se može desiti da se ništa ne razume. Mislim da je problem u prevodiocima koji ne znaju kako prevoditi zakone, i ne poznaju pravnu terminologiju. Uopšte, mislim dasu prevodi zakona veoma loši. (Advokat, Gnjilane)
>
> Želeo/la bih malo zastati kod prevoda ovih zvaničnih publikacija. Svi prevodi su veoma loši. Može se videti da su prevodi Krivičnog zakona Kosova i Zakona o krivičnom postupku Kosova rađeni od strane tri ili četiri prevodioca, jer su za iste reči korišćeni različiti prevodi. (Advokat, Priština)
>
> Kao prvo, ono što mi se ne dopada kod „Službenih novina” je prevod, jer ako uporedimo englesku i albansku verziju videćemo da ima mnogo grešaka jer koliko ja znam prevodioci

> koji prevode [publikacije] nemaju nikakve veze sa zakonima i pravnim pitanjima. (Osoblje okružnog suda, Priština)

Kada se radi o distribuciji publikacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu, ispitanici su ocenili situaciju kao nezadovoljavajuću. Iako su neki ispitanici odgovorili da redovno primaju neke od publikacija, većina je istakla da način na koji se publikacije dostavljaju čitoacima nije pouzdan. Tako su se ispitanici izjasnili da ne mogu da se oslone na distribuciju publikacije i sistem isporuke, što se uglavnom odnosi na UNMIK-ov publikaciju «Službeni Glasnik». Često se dešava da isporuka publikacije kasni u odnosu na predviđeno vreme i odnosu na potrebe njenih čitalaca. Takođe, institucije koje redovno dobijaju publikacije , ponekad ne prime dovoljan proj primeraka u odnosu na broj čitalaca. S druge strane, primećujemo da su neki čitaoci zadovoljni isporukom, što navodi na pretpostavku da problem registrovanja čitalaca publikacije kao i njene distribucije nije sistematski rešen.

> Obično se informišem o primenjljivim zakonima na Kosovu iz UNMIK-ovog «Službenog glasnika». Sistem isporuke je tako slab, zato što nemaju nikakav koordinisani sistem isporuke.(advokat , Suva Reka)

> Kada pričamo o primenjivim zakonima, od kad sam registrovan u advokatskoj komori Kosova, kada sam platio 560 evra, obećano mi jer da će dostaviti neophodni materijal. Sada, nakon tri meseca, ja i dalje nisam primio nikakvu publikaciju iz kosovske advokatske komore.
> (advokat, Mitrovica)

> Zvaničnu publikaciju obično dostavlja služba pošte, ali u većini slučajeva u nedovoljno primeraka. Moramo uzeti u obzir i broj primeraka Na primer, u kancelarijama prizrenskog tužilačkog okruga postoji 7 tužilaca i bilo bi dobro kada bi publikacija dolazila u istom broju. (tužilac, Prizren)

> Sve publikacije mi primamo na vreme. Obično kada stignu ovde u Okružni sud u Peći, administrator je dostavi na vreme. Iz tog razloga sam zadovoljan isporukom.
> (sudija, Peć)

> Sada imamo «Službeni priručnik» koji je bio od pomoći ali nisu jos počeli da ga prodaju i mi ne možemo da ga kupimo. Bilo bi dobro kada bi ih ponudili ljudima koji rade sa zakonima i koji koriste priručnik u praksi. Pitao sam na mnogo mesta kao što je Pravni fakultet, Sudski institut, i Asocijacija sudija Kosova, i oni nisu mogli da mi obezbede priručnik. (pravnik, Priština)

Dalje nas je interesovalo da li su ispitanici pretplaćeni na, ili kupuju neku od pravnih baza podataka na internetu. Kao što možemo videti (vidi grafikon 11), veoma mali broj ispitanika je odgovorilo da koristi ovakvu vrstu publikacija. Među ponuđenim

publikacijama na internetu istakla se baza podataka GTZ jer 8.5% ispitanika je odgovorilo da su pretplaćeni na ovu publikaciju ili je kupuju.

Grafikon 11. Da li ste pretplaćeni ili kupujete neku od baza podataka na internetu, kao što su…?

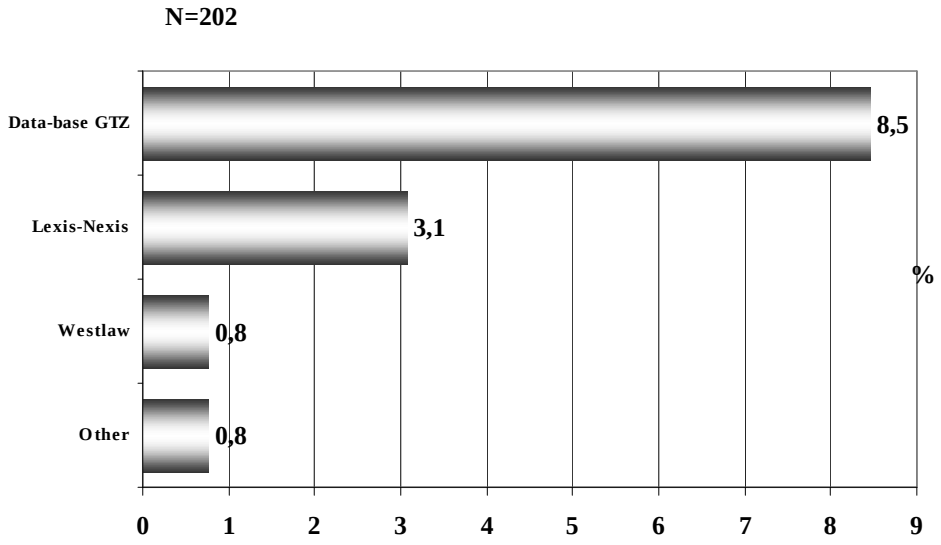

5.3.2. Važne karakteristike raspoloživih publikacija o zakonima i drugom zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovu.

U okviru analize kvaliteta raspoloživih publikacija o zakonima i drugom zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovu, bili smo zainteresovani na koji način će ispitanici oceniti određene karakteristike publikacija i koju će važnost dati određenim karakteristikama prilikom odabira publikacije. U vezi sa prethodno pomenutim, prvo pitanje koje smo postavili ispitanicima je bilo da definišu koja od ponuđenih karakteristika je najvažnija pri odabiru publikacije koju dobijaju na adresu ili kupuju.

Kao što možete videti (vidi grafikon 12) ispitanici, za koje je prethodno utvrđeno da su pretplaćeni na neku od publikacija, su pricenili da je sadržaj najvažnija kakrakteristika prilikom odabira publikacije koji bi poručili ili kupili. Ovakav stav je imalo 83.2% ispitanika. Manji broj ispitanika je navelo da je izgled ili stil publikacije najvažnija karakteristika prilikom kupovine publikacije o zakonima ili zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu (10.9%), dok je 2% ispitanika navelo da je najbitnije redovno ažuriranje publikacije.

Grafikon 12. Kada Vi (Vaša kancelarija) birate publikaciju, koja je najvažnija karakteristika?

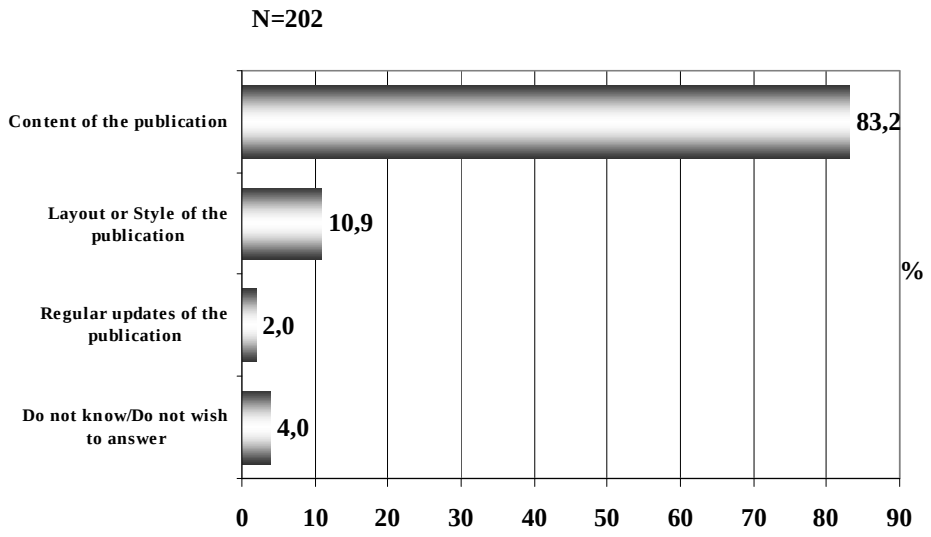

Kada se radilo o tome kojom su karakteristikom publikacije koju koriste najviše zadovoljni, ispitanici su odgovorili da je to sadržaj publikacije. Takav odgovor je dalo 58.4% ispitanika (vidi grafikon 13.). To je praćeno izgledom ili stilom publikacije (9.9%), i redovnim ažuriranjem publikacije (8.9%).

Grafikon 13. Od publikacija na Kosovu koje primate, sa kojim ste karakteristikam najviše zadovoljni?

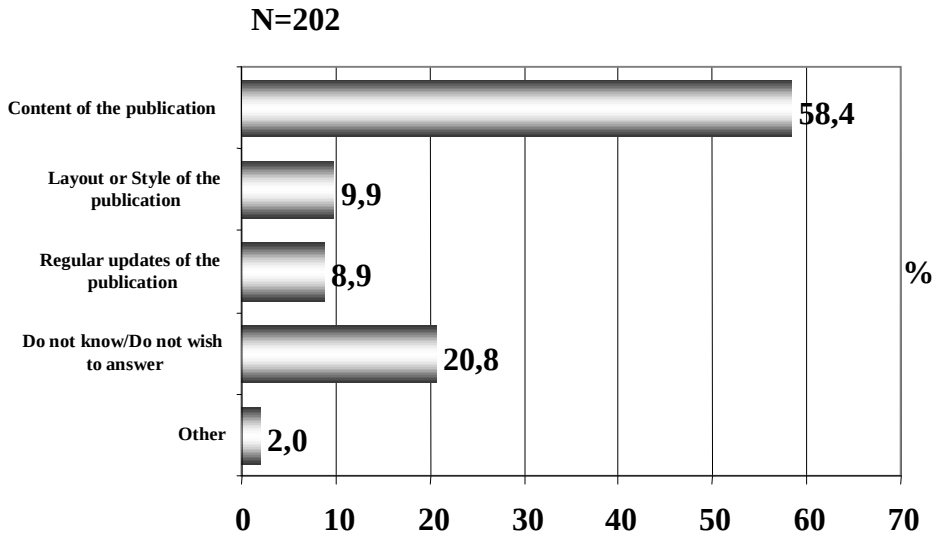

Ukoliko uporedimo potrebe potencijalnih čitalaca u odnosu na određene karakteristike (opisane kroz ocenu važnosti karakteristika), sa stepenom zadovoljstva ovim karakterisitkama, videćemo da postoji nesklad na relaciji karakteristike – sadržaj publikacije. Možemo videti (vidi grafikon 14.) da je nivo zadovoljstva ovim karakteristikama publikacija u upotrebi, statistički manji od važnosti koju su ispitanici dodelili istim karakterisitikama prilikom odabira publikacije.

Ovo može da posluži kao osnova za zaključak da postoje publikacije koje ne zadovoljavaju potrebe čitalaca. Takođe primećujemo da sadržaj publikacije, za koji je utvrđeno da je najvažnija karakteristika publikacije, je istovremeno i karakteristika koja se može dalje unaprediti kako bi čitaocima obezbedila usluga koja u potpunosti odgovara njihovim potrebama i zahtevima.

Grafikon 14. Kada Vi (Vaša kancelarija) birate publikaciju, koja je najvažnija karakteristika/ sa kojim ste karakteristikama najviše zadovoljni?

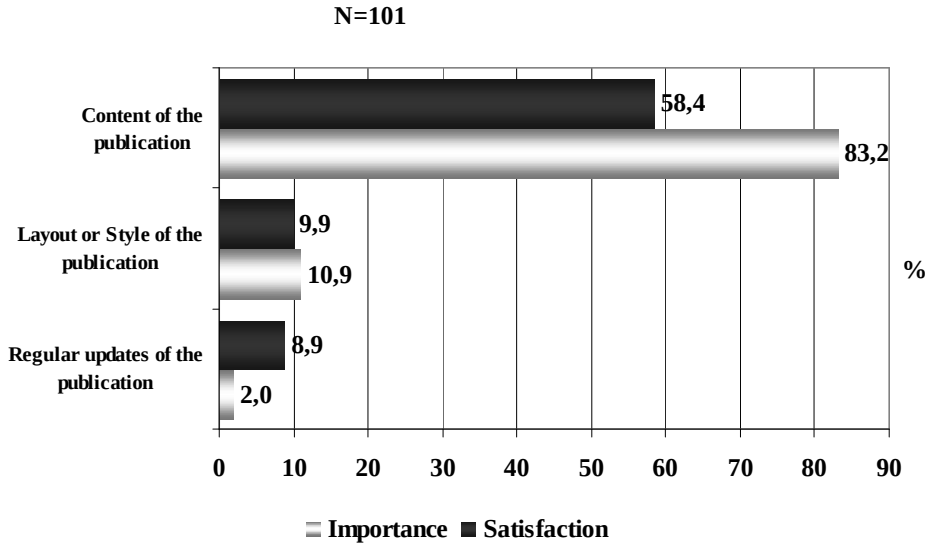

Odogovori na sleeća pitanja potvrđuju prethodni zaključak. Zapravo, kada su upitani sa kojom su karakteristikom publikacije koju primaju najmanje zadovoljni, ispitanici su odgovorili da je to sadržaj publikacije (28.7%). To je praćeno drugim odgovorima (vidi grafikon 15.), među kojima je karakteristika redovnog ažuriranja publikacije. 27.7% čitalaca raspoloživih publikacija koji su učestvovali u istraživanju je odgovorilo da su najmanje zadovoljni ovom karakteristikom.

Grafikon 15. Od pravnih publikacija na Kosovu koje primate, sa kojom ste njihovom karaktersitikom najmanje zadovoljni?

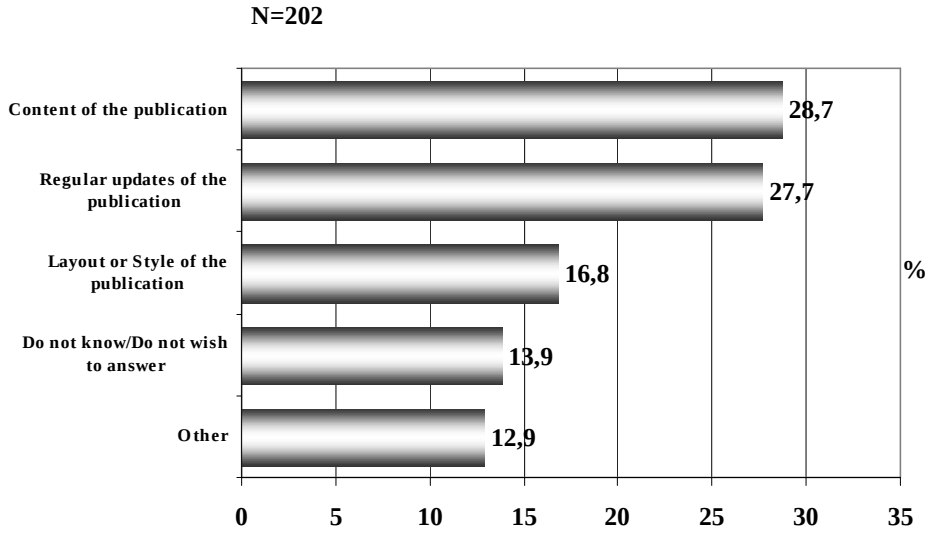

5.4. Potrebe potencijalnih čitalaca publikacija o zakonima i drugom zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovu

5.3.2. Interesovanje za štampane publikacije o zakonima i drugom zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovu

U nastavku ćemo razraditi evaluaciju potreba čitalaca. Od ispitanika je prvenstveno traženo da pretpostave da postoji publikacija koja će ih redovno informisati o aktuelnim zakonima i drugom zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovo. Ispitanici su upitani da li be želeli da redovno primaju ovu publikaciju. Kao što možemo videti (vidi

grafikon 16.) većina ispitanika (98.5%) je pokazala interesovanje za ovakvu publikaciju. Bez obzira na profesije, pozitivno su odgovorili na ovo pitanje.

Grafikon 16. Da l i biste želeli da redovno primate ovu publikaciju?

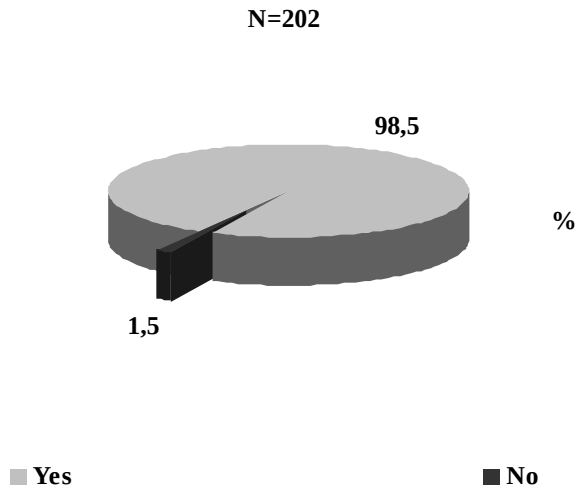

U skladu sa prethodnim zaključcima koji navode da je raspoloživost i kvalitet publikacija o zakonima na Kosovu na niskom nivou, možemo pretpostaviti da će ispitanici, koji su učestvovali u ovom istraživanju, potencijalni čitaoci štampane publikacije, pokazati interesovanje za publikaciju koja će u potpunosti odgovarati njihovim profesionalnim potrebama. Nesumnjivo je da postoji prostor na tržištu ovakvih publikacija na Kosovu koje be obezbedile pristup traženim informacijama o zakonima primenjenim na Kosovu njenim potencijalnim čitaocima.

> Veoma verujem u ovu publikaciju i mislim da bi ona imala pozitivne efekte. Ali ovde je problem kako ponuditi ovu publikaciju ljudima kojima je potrebna.
> (advokat, Suva Reka)
>
> Mislim da je publikacija pravnog materijala sjajna ideja. Tehnička je stvar kakva će to publikacija biti, kako će izgledati i koliki će biti tiraž, itd.
> (advokat, Mitrovica)
>
> Pre svega, nadam se da će ovakva publikacija biti kompletnija i sadržajnija zato što je sama pomisao na to da ćemo mi «sudski činovnici» naći sve što nam treba u jednoj publikaciji, sjajan osećaj.
> (činovnik okružnog suda, Priština)

Dalje govoreći o publikacijama u njihovom interesu, skoro dve trećine ispitanika (56.3%) je reklo da bi želeli da ovakvu publikaciju primaju jednom mesečno. Otprilike jedna četvrtina (25.6%) ispitanika je rekla da bi više voleli da se publikacija dostavlja jednom u tri meseca (vidi grafikon 17).

Grafikon 17. Koliko često biste želeli da dobijate ovu publikaciju?

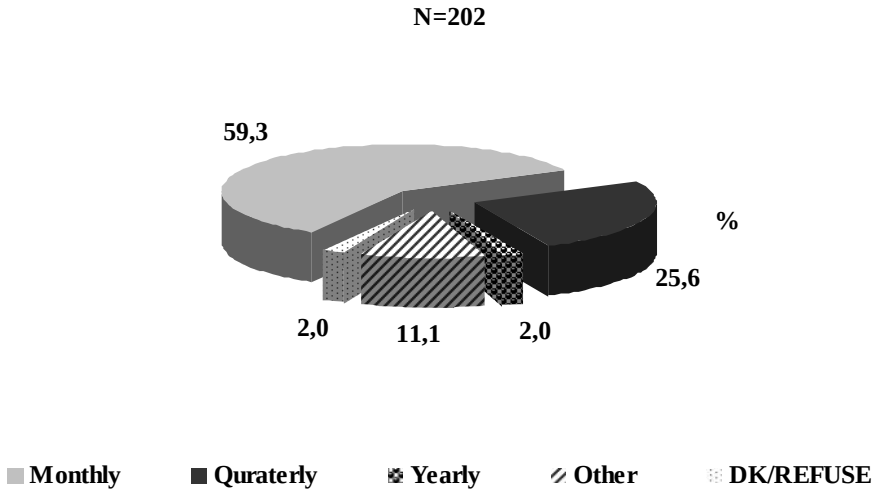

5.3.2 Cena publikacije

U odnosu na cenu publikacije, mišljenja potencijalnih čitalaca su bila prilično podeljena. Kao što možete videti (vidi grafikon 18.), 16.1% ispitanika nisu bili spremni da odvoje novac za ovakvu publikaciju i smatrali su da treba biti besplatna. Među ispitanicima koji su smatrali da publikaciju treba platiti, jedna polovina njih je bila spremna da plati ne više od 5 evra (28.1%) i ne više od 10 evra (24.1 %). Čak 12.1% ispitanika je odgovorilo da bi bili spremni da plate za nju preko 15 evra.

Ukoliko uzmemo u obzir da većina ispitanika prima trenutno raspoložive publikacije besplatno, pomalo je iznenađujuće da je znatno mali broj njih spreman da plati za ovakvu publikaciju. Ovo može biti opravdano uočenim nezadovoljstvom trenutno raspoloživih publikacija.

Grafikon 18. Koliko biste bili spremni da platite za ovu publikaciju?

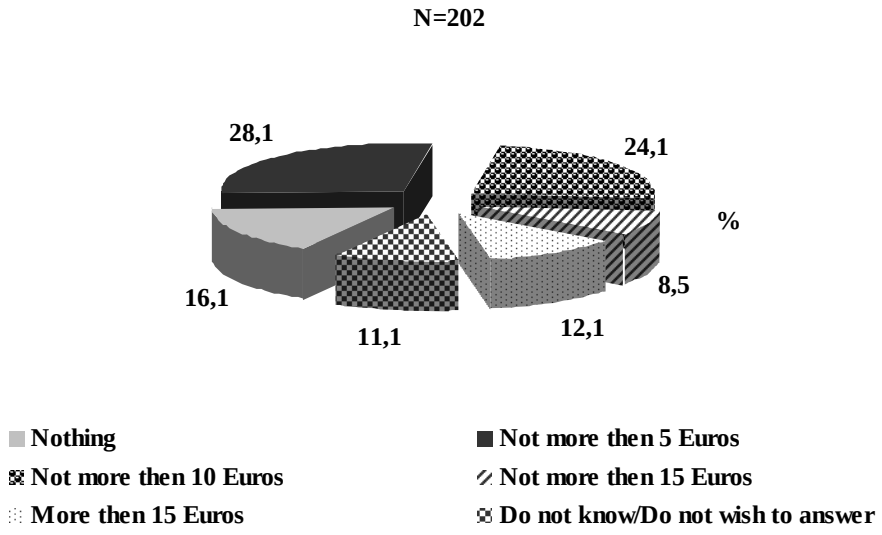

Daljom analizom uočene su razlike među grupama u odnosu na njihovu profesiju. Tako možemo videti (vidi grafikon 19.) da statistički znatno veliki broj ispitanika iz kategorije "drugi" (45%), u odnosu na advokate (16.4%) i sudske činovnike (31.8%), su bili spremni da plate ne više od 5 evra za publikaciju.

Grafikon 19. koliko biste bili spremni da platite za ovu publiaciju (poređenje između advokata, sudskih činovnika i drugih)

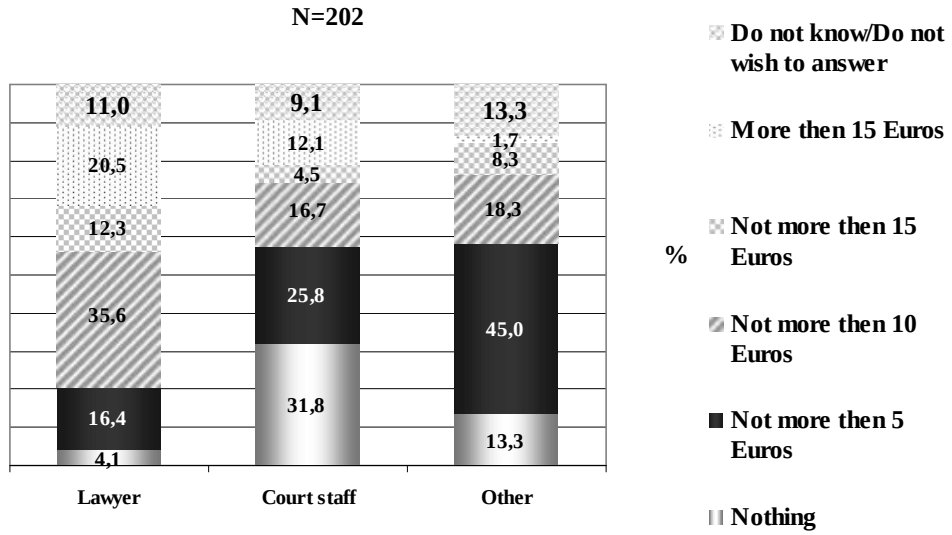

U odnosu na cenu publikacije o zakonima primenjenim na Kosovu, mišljenja ispitanika koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja su se se veoma razlikovala. S jedne strane, neki ispitanici su smatrali da ukoliko publikacija odgovara njihovim profesionalnim potrebama, bila bi vredna izdvajanja novca u te svrhe. Čak i oni ispitanici, koji su istaklo nepovoljan finansijski status kosovske populacije, su izjavili da su spremni da plate razumnu cifru za publikaciju o zakonima primenjenim na Kosovu.

> Obično plaćam za publikacije koje dobijam, i normalno je da bih platio za ovu publikaciju takođe ali samo pod jednom uslovom, a to je da ova publikacije bude primenljivija u praksi.
> (advokat, Suva Reka)

> Što se tiče novca, smatram da to nije nikakav problem, zato što ja volim da prikupljam različit materijal koji mi je potreban, i ukoliko bi ova publikacija imala dobar materijal, onda bih je platio bez problema. To je više tehnička stvar.
> (advokat, Mitrovica)

> Iako primam minimalnu platu zajedno sa mojim kolegama bio bih spreman da platim.
> (sudija, Peć)

> Za publikacije koje primamo nisam siguran da li išta plaćamo, i mislim da su one besplatne, ali za mene lično ne bi predstavljalo nikakav problem da platim zato što volim da imam svu literaturu koja ima veze sa mojim poslom.
> (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Ali moramo uzeti u obzir da cena mora biti razumna zbog teške ekonomske situacije na Kosovu.
> (advokat, Gnjilane)

S druge strane, bilo je ispitanika koji su izjavili da ne bi bili spremni da izdvoje novac za publikaciju, objašnjavajući svoj stav teškom finansijskom situacijom u kojoj se nalaze. Takođe, izgleda kao da profesionalci koji mogu koristiti publikaciju o zakonima primenjenim na Kosovu u poslovne svrhe, smatraju da institucije, organizacije ili kompanije treba da kupe ili obezbede publikaciju, i da to ne bi trebalo da bude obaveza pojendinca. Da vas podsetimo na ono što smo otkrili kroz kvantitativno istraživanje: tri četvrtine ispitanika se izjasnilo da bi bili spremni da plate za publikaciju koja bi obezbedila informacije o zakonima primenjenim na Kosovo.

> ...rekao bih da zbog malih plata koje primamo, nećemo biti u stanju da platimo čak ni jedan evro za ovu publikaciju.
> (činovnik okružnog suda, Priština)

Ukoliko će Okružni sud pokriti troškove, smatram da ne ni bilo problema, ali ukoliko mi to moramo platiti pojedinačno , mislim da ne bih mogao da platim tu cenu jer u poređenju sa onim koliko radimo, naše plate su jako niske.
(činovnik Okružnog suda, Priština)

Obično do sada nisam morao da platim za ovakve publikacije jer su bile besplatne, kao na primer «Službeni glasnik», izdanje kosovskog pravnog centra, materijali koji su deljeni na seminarima. Možda bih mogao da platim manju sumu novca ali ne bih mogao da platim ukoliko je cena viša. (advokat, Priština)

5.4.3. Format publikacije

Prvesntveno smo bili zainteresovani koji oblici publikacije bi bili po volji ispitanika. Nešto manje od dve trećine (58.3%) potencijalnih čitalaca publikacije je smatralo da bi bilo najbolje da se ona štampa u obliku knjige (vidi grafikon 20.). Dok je veoma mali broj ispitanika (3%) pokazalo interesovanje za publikaciju na internetu, u proseku svaki peti ispitanik (18.1%) smatra da bi publikacija trebalo biti u cd-rom formatu. Jedna petina ispitanika (20.6%) je reklo da bi najprihvatljivija opcija bila kada bi se publikacija pojavila u sva tri formata.

Grafikon 20. U kom formatu biste želeli da bude publikacija?

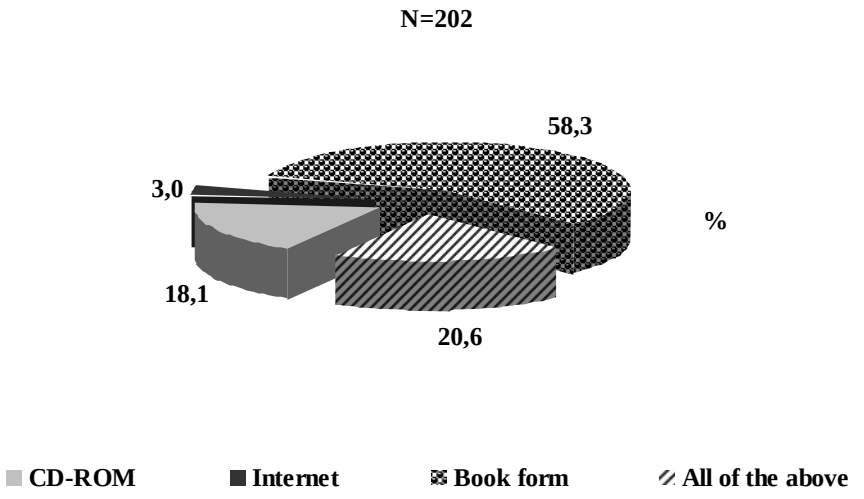

Govoreći o formatu publikacije za koji su ispitanici pokazali interesovanje, većina ispitanika koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja je rekla da bi želeli da publikacija o zakonima koji se primenjuju na Kosovu bude u formatu knjige.

Ovaj tradicionalni format publikacije je ocenjen kao najpraktičniji i najadekvatniji. Opet, ispitanici ističu da bi ovakav format publikacije bio od koristi ukoliko ispuni onaj

standard kvaliteta koji je naveden kao važan tokom istraživanja. Ovo se prvenstveno odnosi na jednostavnost korišćenja knige ili publikacije. Sa druge strane, bilo je onih ispitanika koji su podržavali cd-rom format publikacije koji je viđen kao jednostavan, praktičan, pregledan, i dugoročni izvor informacija o zakonima primenjenim na Kosovu. Kao pozitivan primer postoji "cd od ABBACEL-a", za koji korisnici kažu da je adekvatno dizajniran, i predstavlja model koji se može uzeti u obzir prilikom dizajniranja nove publikacije. Neki ispitanici su više voleli da publikacija bude u nekoliko različitih formata, prvesntveno knjige i cd-a. Važno je naglasiti da je format knjige ocenjen kao najpoželjniji čak i u kvantitativnom delu istraživanja.

> Knjiga je dobra ukoliko može lako da se korsiti i nije komplikovana. (advokat, Suva Reka)
>
> Više bih voleo ovu publikaciju u obliku knjige. (advokat, Gnjilane)
>
> Prvo, knjiga mora biti upotrebljiva u praksi, mora biti laka za korišćenje i za razumevanje. (advokat, Mitrovica)
>
> Bilo bi dobro da ova publikacija bude u formatu knjige, zato što knjige možete nositi gde god poželite. Lake su za korišćenje.
> (sudija, Peć)
>
> Bilo bi dobro da publikacija bude takođe na cd-u, internetu i kao knjiga. I lično najviše volim knjige. Knjige su mnogo praktičnije, od samog početka sam naviknut više na knjige. (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Meni je svejedno da li je knjiga ili cd. Već sam pomenuo da smo naviknuti na cd-ove ABBACEL-a, tako da to nije problem. (advokat, Priština)
>
> Ukoliko će publikacija biti na cd-u to je nešto drugo, na primer na ovim cd-ovima se dešava često da su oštećeni ili nisu sigruni. Ukoliko će biti na cd-u voleo bih da budu kao što su cd-ovi od ABBACEL-a . (sudija, Peć)
>
> Želim da istaknem da sam zadovljan sa cd-om ABBACEEL-a zato što ukoliko su u elektronskoj verziji mogu ih lako koristiti. I mnogo je lakše kada imate sav materijal na jednom mestu i ne morate da čitate i tražite u različitim knjigama. (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Pomenuo sam da je publikacija na cd-u adekvatnija, ali ukoliko bih imao primerak knjige to takođe ne bi bilo loše. To je zato što u ovim uslovima u kakvim živimo postoji mnogo situacija u kojima ne možemo koristiti kompjuter. Zato kažem da bi trebalo da postoji i knjiga.
> (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Ovu publikaciju bi valjalo izdati i kao knigu i u elektronskoj verziji, zato što sada imamo kompjutere i nije ih teško koristiti.
> (pravnik, Suva Reka)

Govoreći o oblicima publikacija, ispitanicima je postavljeno pitanje sa kakvim bi koricama želeli da bude štampana (vidi grafikon 21). Više od dve trećine ispitanika (69.3%) je preferiralo tvrdi povez. 11.6% ispitanika je više bilo za meki povez i opciju poveza sa tri prstena. 7.5% ispitanika se nije izjasnilo po ovom pitanju.

Grafikon 21. Da li biste više želeli da bude u tvrdom ili mekom povezu?

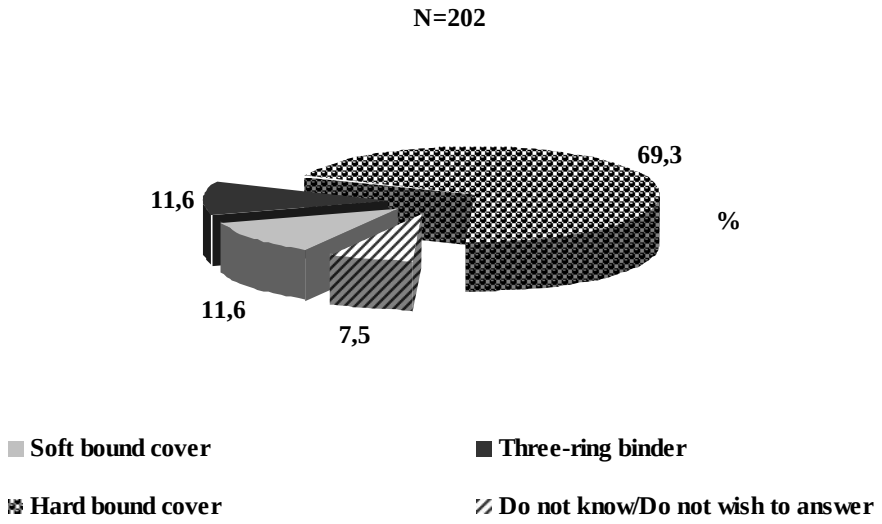

Manji broj ispitanika koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja je pomenuo povez publikacije o zakonima primenjenim na Kosovu. Ispitanici koji smatraju da publikacija treba da bude u formatu knjige, misle da kvalitet poveza takođe treba uzeti u obzir. Kako bi publikacija bilo često korišćena, ispitanici smatraju da je tvrdi povez adekvatniji i da bi tako obezbedili dugoročnu upotrebu publikacije. Pored prethodno pomenutog, bilo je ispitanika kojima ova karakteristika nije bila bitna i koji smatraju da treba specijalno povesti računa o kvalitetu sadržaja.

> Dobro je da ste pitali, ja bih hteo tvrd povez i ne kao UNMIK-ov Službeni glasnik koji se ošteti nakon mesec dana i mi ne možemo da ga ponovo koristimo, ili moramo da ga fotokopiramo. Iz ovog razloga, a i zato što lepše izgleda, bi bilo bolje da bude tvrd povez. (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Što se tiče poveza, mislim da to nije toliko bitno zato što je mnogo bitnije da bude dobar sadržaj publikacije.

Dalje, od svih pomenutih karakteristika o kojima smo razgovarali sa ispitanicima, ispostavlja se da je jednostavnost najbitnija. U stvari, ispitanici naglašavaju da je veoma bitno da sadržaj publikacije bude jednostavno organizovan, čime će se obezbediti najbolja upotreba publikacije od strane čitalaca.

> Da bi se publikacija približila čitaocu, ona prvo mora biti što je više pojednostavljena za korišćenje. (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Mislim da je veoma bitno da ova publikacija koja će biti izdata uključuje različit materijal koji će biti jednostavan za sudove, tužioce i advokate za upotrebu u praksi. (advokat, Priština)

> Dobro je poznato da knjige moraju biti jednostavne za upotrebu dok cena nije toliko bitna. (tužilac, Priština)

U daljoj analizi bili smo zainteresovani koji će elektronski format najviše odogovarati čitaocima. Možemo videti (vidi grafikon 22.) da većina ispitanika (71.9%) najviše voli Microsoft Word format: dok manji broj ispitanika smatra da drugi, dole navedeni elektronski formati treba da budu korišćeni.

Grafikon 22. Kad bi ove publikacije bile dostupne u elektronskom formatu, koji je za Vas (Vašu kancelariju) najbolji format za korišćenje?

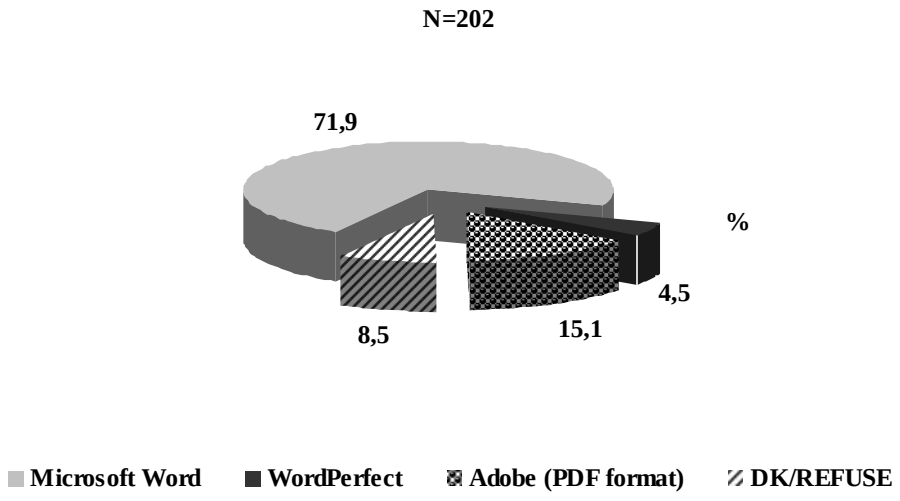

Govoreći o elektronskim formatima publikacije, ispitanici koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja uglavnom više vole upotrebu Microsoft Word programa. Izgleda da ovaj program za čitanje i editovanje teksta je u širokoj upotrebi među korisnicima kompjutera i stoga je program čija je upotreba poznata i bliska potenijalnim čitaocima. Takođe, ispitanici koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja smatraju da je program Adobe isto pogodan za upotrebu jer dozvoljava izmenu teksta, što je, kad se uzme u obzir materijal, veoma važno.

> Meni lično ne smeta da koristim kompjuter, tako da svaka vrsta programa za mene neće predstavljati problem. Obično su publikacije na internetu u Adobe formatu, ali pošto ja nemam problema sa upotrebom kompjutera, pitanje softvera u kojem će biti publikacija uopšte nije problem.

(službenik Pravnog fakulteta, Priština)

Obično radim u Word-u ali mislim da je Adobe prikladniji jer možete manipulisati sadržajem zakona.(činovnik Okružnog suda, Priština)

Ukoliko će to biti u elektronskoj verziji što je bolje za mene, ja bih više voleo da bude u Word programu jer ga češće koristim. (advokat, Priština)

Ja koristim Word i želeo bih da ova publikacija bude u tom programu.
(advokat, Suva Reka)

I ukoliko je elektronska verzija više bih voleo Word zato što znam bolje da ga koristim.
(činovnik Okružnog suda, Priština)

5.3.2. Povoljne karakteristike publikacije

Govoreći o štampanoj publikaciji, za koju su ispitanici pokazali najviše interesovanja, zanimalo nas je koju važnost ispitanici pridaju određenim karakteristikama publikacije. Kao što možemo videti (vidi tabelu 05.) jednostavnost upotrebe i mogućnost ažuriranja knjige su karakteristike koje su ispitanici videli kao najvažnije. Tako, skoro četiti petine ispitanika je reklo da bi gore pomenute karakteristike bile najvažnije u slučaju da koriste publikaciju. Cena je veoma bitna karakteristika za više od polovine potencijalnih čitalalca (55.3%). Iako je 39.7% ispitanika izjavilo da stil publikacije nije bitan, skoro polovina ispitanika je smatralo da je ova karakteristika bitna (17.1%) i donekle bitna (26.1%).

Tabela 05. Za Vas (Vašu kancelariju) da bi kupili ovu publikaciju, od koje bi važnosti bile sledeće karakteristike?

	Mogućnost ažuriranja podataka	Da lepo izgleda u biblioteci	Pristupačne cene	Jednostavnost upotrebe
Veoma važne	77.9%	17.1%	54.3%	78.9%
Donekle važne	9.0%	26.1%	23.6%	10.6%
Donekle nevažne	7.0%	11.6%	15.1%	6.5%
Nevažne	3.0%	39.7%	5.0%	4.0%
Ne znam/ ne želim da odgovrim	3.0%	5.5%	2.0%	0.0%

U skladu sa prethodnim zaključcima, ispitanici su izabrali jednostavnost upotrebe kao najvažniju karakteristiku publikacije, i 48.2% ispitanika je podržalo ovaj stav (vidi grafikon 23.). To je praćeno "mogućnošću ažuriranja podataka u knjizi" što je 36.2% ispitanika odabralo kao najvažniju karakteristiku.

Grafikon 23. Koja bi bila najvažnija karakteristika publikacije?

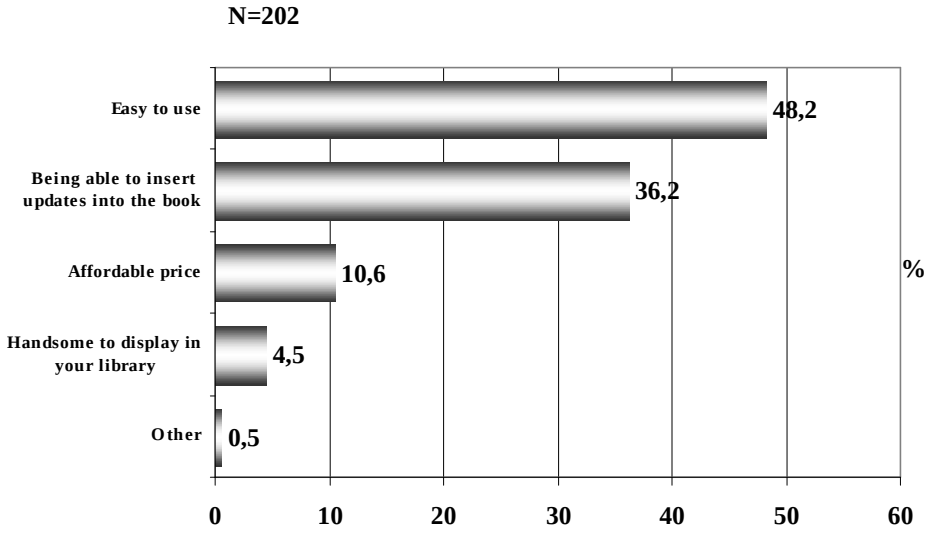

U odnosu na jezik publikacije o zakonima i drugom zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovu, ispitanici su se uglavnom složili (82.9%) da material treba biti objavljen i na drugim jezicima sem albanskog. Nešto manje od jedne petine ispitanika

(16.6%) smatra da publikaciju treba objaviti isključivo na albanskom jeziku (vidi grafikon 24).

Grafikon 24. Da l ibiste više voleli da publikacija bude izdata samo na albanskom jeziku, ili i na drugim jezicima?

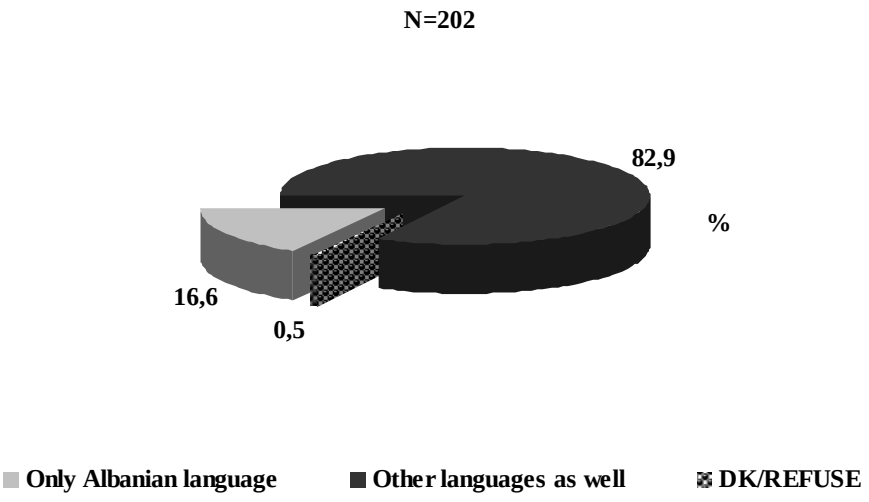

Ispitanici koji misle da publikaciju treba objaviti na još jezika sem albanskog, dalje su navodili koji bi to jezici trebalo da budu. Najčešći odgovor je bio engleski jezik i 82.5% ispitanika se složilo da engleski treba da bude jedan od jezika publikacije o zakonima i zakonodavnom materijalu koji se primenjuje na Kosovu (vidi grafikon 25). Manje od jedne četvrtine ispitanika je izjavilo da publikacije treba biti objavljena i na srpskom jeziku (70.5%), dok negde oko jedne četvrtine ispitanika smatra da publikacija treba biti objavljena i na bosanskom jeziku (24.1%).

Grafikon 25. Na kojim jezicima bi trebalo objaviti publikaciju?

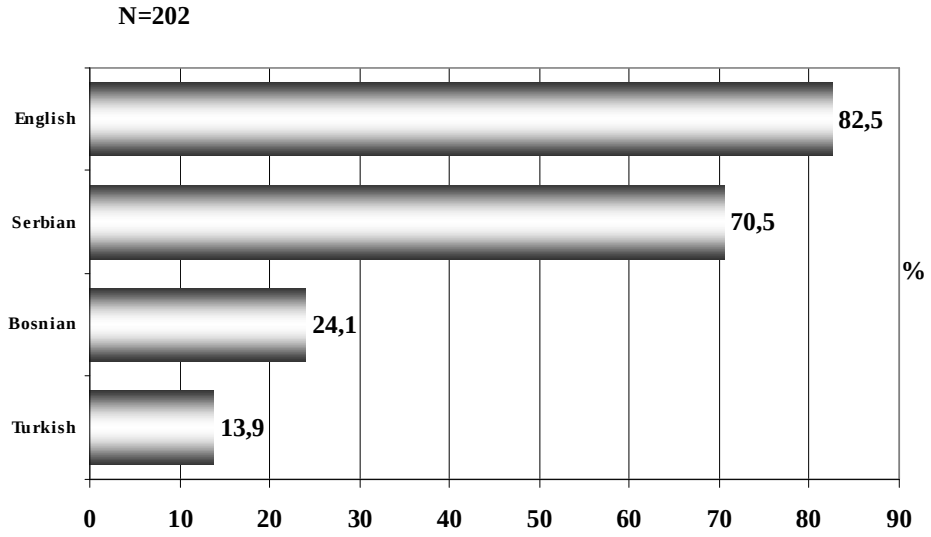

Kada se radilo o jezicima na kojima bi publikacija o zakonima na Kosovu trebalo biti objavljena, kvalitativni deo istraživanja je pružio seriju različitih gledišta. Uopšteno govoreći, gledište da publikaciju treba objaviti na zvaničnim jezicima Kosova, koji su albanski i srpski, je prevagnulo. Međutim, kada se uzme u obzir opisani problem prevoda zakona kao i mogućnost upotrebe publikacije od strane profesionalaca koji ne pričaju neki od jezika u upotrebi na Kosovu, preporučljivo je da publikacije o zakonima na Kosovu budu štampane na engleskom jeziku. Uprkos činjenici da su izraženi različiti stavovi, stav da pblikacija treba biti izdata na više jezika je prevagnuo, što je istovremeno zabeleženo i u kvantitativnom delu istraživanja.

> Za mene je veoma važna zvanična verzija na engleskom, zato što se javljaju problemi u prevođenju zakona sa engleskog na albanski. Kad imate u vidu da samo jedna reč može da promeni ceo kontekst zakona. (službenik Pravnog fakluteta, Priština)
>
> Smatram da bi bilo bolje kada bi publikacija takođe bila u tri zvanična jezika, ali da budu izdate kao zasebne publikacije. Svako će koristiti publikaciju na svom jeziku, a drugi uvek mogu uzeti publikaciju na nekom od jezika ukoliko su zainteresovani. Na primer, UNMIK-ov Službeni glasnik je veoma obiman i ljude se plaše da ga čitaju.
> (službenik Pravnog fakulteta, Priština)
>
> Možda sam pomalo patriota, ali smatram da ne bi bilo problem i kada bi ova publikacija bila samo na albanskom jeziku, zato što na saslušanjima imamo prevodioce. (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Slušajevi koje imam u procesu su na albanskom, ali ih imam i na srpskom jeziku. Ovo se desilo sa slučajevima kada sam predstavljao slučajeve pravne pomoći. Smatram da su dovoljne srpska i albanska verzija. (advokat, Priština)

> Većina publikacija koja se objavi su na svim zvaničnim jezicima, tako da smatram da bi bilo dobro ukoliko bi i ova publikacija bila na svim zvaničnim jezicima, albanskom, engleskom i srpskom. (advokat, Gnjilane)

> Ovakva vrsta publikacije bi bilo dobro da bude na svim zvaničnim jezicima, bez izuzetka. Da bi neka kniga bila približnija čitaocu ona mora biti takva da je čitalac može koristiti i u odgovarajućem formatu. (advokat, Priština)

Sem toga, bitno je istaći da su neki ispitanici smatrali da publikaciju treba izdati i na jezicima etničkih manjina koje žive na Kosovu.

> Da bi jedna publikacija bila modernija, mora biti na svim zvaničnim jezicima, zato što ja imam stranke iz turske manjine i želeo bih kada bi zakon postojao i na njihovom jeziku takođe. (advokat, Suva Reka)

> Ove publikacije kao sve druge publikacije treba izdavati na svim zvaničnim jezicima. Ovo ističem zato što postoje sudije koje pripadaju manjinskim grupama kao i slučajevi koji su u toku, koje sud drži i na drugim jezicima.
> (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Mi smo multietničko društvo i bilo bi dobro kada bi publikacije postojale i na drugim jezicima. Na primer, u mojoj kancelariji ja radim zajedno sa turskom manjinom. Ukoliko ne bi postojala publikacija i na njegovom jeziku, to bi onda bila diskriminacija.
> (tužilac, Prizren)

> Smatram da ove publikacije treba da budu na albanskom, engleskom, turskom, srpskom i bosanskom jeziku. Zato što živimo u multietničkom društvu, dobro je da svi građani imaju zakone na svom jeziku. Takođe pored stranaka imamo kolege koje rade zajedno i pripadaju manjinama, i zakoni moraju postojati i na njihovom jeziku.
> (sudija, Peć)

5.4.5. Sadržaj publikacije

Govoreći o potrebama potencijalnih čitalaca publikacije, jedna od najvažnijih tema o kojoj smo diskutovali je pitanje sadržaja publikacije ili načina na koji bi trebalo da bude organizovan. Kao što možete videti (vidi grafikon 26.), većina ispitanika (69.8%) smatra da od ponuđenih opcija je najbolje organizovati sadržaj publikacije po temama (npr. krivično pravo, zakon o radu, zakon o životnoj sredini, itd). Manji broj ispitanika smatra da sadržaj treba biti uređen po hronološkom redosledu (15.1%), i sa ažuriranim beleškama.

Grafikon 26. Razmislite o sadržaju publikacije o kojoj smo govorili. Kako biste želeli da bude organizovan? Da li biste voleli da bude po hronološkom redosledu, temi, onom ko je izdaje, ažururanim beleškama, ili nečem drugom?

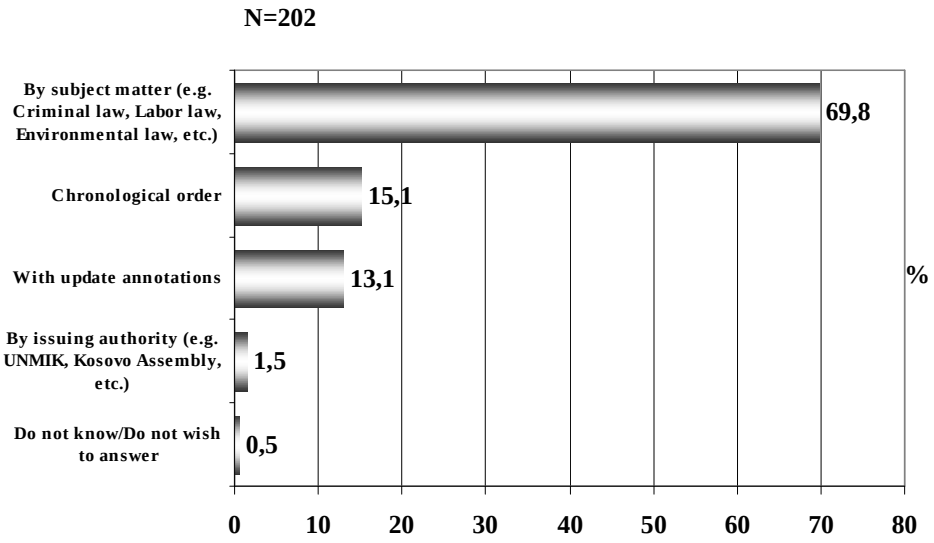

U pogledu zakonodavnog materijala koji publikacija treba da sadrži , većina ispitanika se složila da sadržaj publikacije treba da uključi zakone koje je usvojila Skupština Kosova i objavila SRSG (77.9%). Dalje, negde manje od jedne polovine ispitanika (42.2%) veruje da publikacije takođe treba da sadrži neke sporazume međunarodnog karaktera, zatim sekundarno i drugo zakonodavstvo koje je izdala Vlada i ministri (32.7%) i rezolucije koje je usvojila Skupština Kosova (21.1%). Skoro svaki peti ispitanik (18.6%) smatra da publikacije o zakonima i zakonodavnom materijalu koji se primenjuju na Kosovu treba da sadrži sve pomenuto (vidi grafikon 27).

Grafikon 27. Po Vašem mišljenju, koja vrsta zakonodavnog materijala treba biti sadržana u ovoj publikaciji?

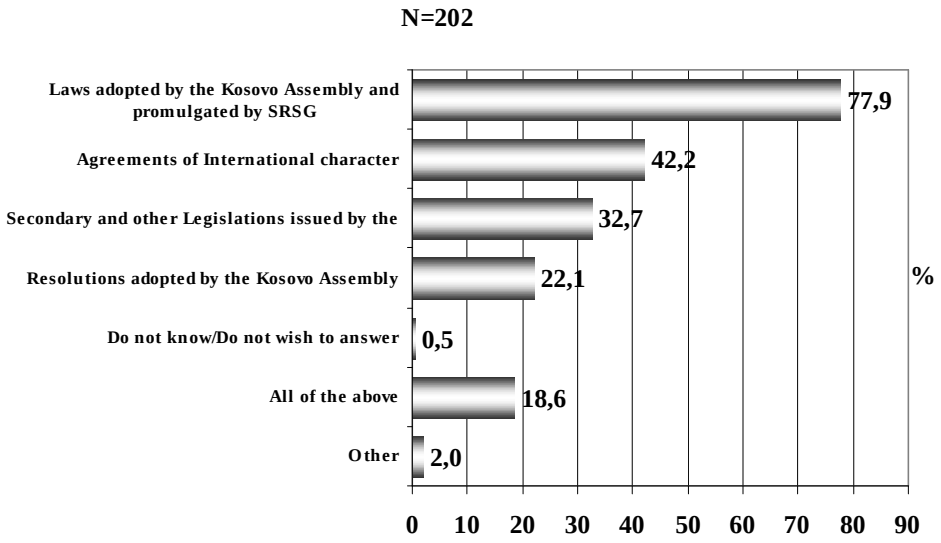

Sledeće pitanje koje smo postavili ispitanicima je bilo o indeksu koji bi trebalo da bude deo publikacije. Kako bi publikacije trebalo da sadrži dve vrste indexa: a) indeks komplilacijskog sadržaja i b) indeks za svaki tom, ispitanicima je postavljeno pitanje u kojim merama bi posebna vrsta indexa bila korisna. Kao što možemo videti na grafikonu (vidi grafikon 28) neke tri četvrtine ispitanika smatra da bi obe vrste indexa bije jako korisne ili korisne. Ne postoji značajnija statistička razlika u tražnji za različitim vrstama indexa. 10-15% ispitanika takođe smatra da indeksi (obe vrste) ne bi bili od neke korsiti za njih.

Grafikon 28. Indeks predstavlja tabelu sadržaja, dve vrste indeksa će biti objavljene, a)indeks kompilacijskog sadržaja, b) indeks za svaki tom. Koliko će Vama koristi ovakvi indeksi? (N199)

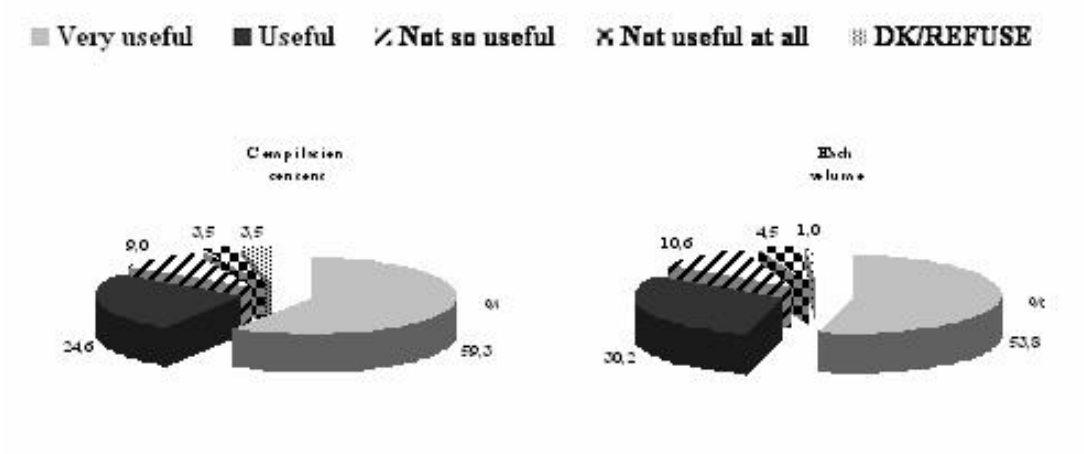

U smislu redovnog ažuriranja koje treba da uključi publikacija, mišljenja potencijalnih čitalaca su se razlikovala (vidi grafikon 29). Zapravo, 43.2% ispitanika je izjavilo da bi želeli da primaju samo izmenjene zakone, dok je negde preko polovine ispitanika (52.3%) smatralo da bi trebalo da primaju novi set kompletnih zakona.

Grafikon 29. Ukoliko redovno primate publikaciju o aktuelnim zakonima na Kosovu, koliko često biste želeli da dobijate ažurirane i dopunjene verzije?

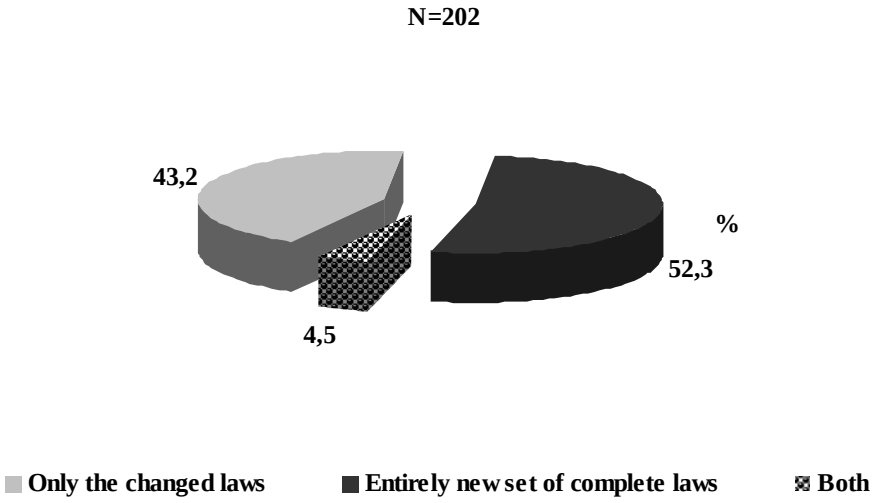

Kada se radilo o sadržaju publikacije, mišljena ispitanika koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja su se takođe razlikovala. Možemo videti da većina

ispitanika smatra da publikacija treba da sadrži sve zakone u primeni na Kosovu, bez obzira na vrstu zakona i njegovo poreklo. Ispitanici su istakli da je važno da zakoni budu interpretirani od strane pravnih eksperata, što treba da bude sastavni deo publikacije o zakonima u primeni na Kosovu.

> Želeo bih da ova publikacija uključi sve zakone i odredbe koji se mogu primeniti na Kosovu, zato što je to materijal koji nam je potreban na ročištima. (činovnik okružnog suda, Priština)
>
> Obično u materijalima koje imam, mogu da nađem sve što mi je potrebno. Bilo bi jako dobro kada bi ta nova publikacija koja će biti objavljena uključila sve vrste materijala uopšteno i ukoliko je to moguće da svi zakoni imaju tumačenja, i kada bi ta tumačenja davali pravni eksperti. (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Šta god da ima ova publikacija ili koje oblasti, jako je bitno da tumačenja budu uključena i treba im posvetiti mnogo vremena. Verujte, da je ovo veliki jaz u sudskom sistemu Kosova koji tokom primene pravnih pravila ne obraća pažnju ili ne koristi sudsku praksu. (advokat, Priština)
>
> Bilo bi bolje kada vi ova publikacija sadržala sve primenljive zakone na Kosovu, uključujući odredbe UNMIK-s, zakone koje je odobrila Skupština Kosova, kao i međunarodne sporazume koji su takođe bitni. (sudija, Peć)
>
> Ova publikacija treba da uključi sve pravne odredbe koje su na snazi. Zatim, zakone koje je odobrila Skupština Kosova, UNMIK-ove odredbe, kao i uopšteno zakone koji su na snazi, međunarodne sporazume itd. (advokat, Mitrovica)
>
> Od svih ovih alternativa koje ste pomenuli, mislim da je moguće uključiti sve njih (alternative iz IDI vodiča). (činovnik Okrušnog suda, Priština)
>
> Na početku želim da istaknem da pravosudni sistem uključuje građanske, administrativne i krivične zakone. Svi ti zakoni mogu biti objavljeni zajedno u jednoj publikaciji. Nikada pre nisu bili u jednoj publikaciji. (advokat, Gnjilane)

Sa druge strane, bilo je ispitanika koji su procenili da među zakonima koji treba da budu uključeni u sadržaj publikacije, ne bi trebalo da budu zakoni koje usvoji Skupština Kosova. Šta više, ispitanici smatraju da su ovi zakoni već dostupni preko interneta, ali opet navode da bi bilo dobro da publikacije sadrže njihovu interpretaciju.

> Smatram da zakone koje odobri Skupština Kosova ne treba objaviti u publikaciju zato što ih možemo nači na internetu, ali bi bilo dobro objaviti tumačenja određenih zakona. Ovo kažem zato što dosta advokata, ili ekonomista koji rade sa zakonima ili zakonodavstvom, nalaze tu dosta nejasnih stvari. (službenik Pravnog fakulteta, Priština)
>
> Verujem da će veoma brzo biti objavljena publikacija koja će sadržati sve što nama treba. Bilo bi dobro kada bi Vrhovni sud Kosova objavio «sudsku praksu», kako primenjuju zakone u slučajevim, u krivičnim, građanskim ili administrativnim slučajevima. (sudija, Peć)

Jedan od ispitanika je primetio da bi bilo jako teško uključiti sve zakone u jednoj publikaciji i predložio da ih bude više. Vrste zakona bi u tom slučaju, bili osnovni kriterijum kojim bi se materijal izdelio na više publikacija.

> Lično, smatram da bi bilo jako teško uključiti sav neophodni pravni materijal u jednoj publikaciji. Ali bi bilo dobro zasebne publikacije, na primer da krivično pravo ima jednu publikaciju, a građansko i administrativno pravo da ima drugu. (advokat, Priština)

Dalje, ispitanici su spominjali sadržaj publikacije i kriterijume kojih se treba držati prilikom razdvajanja sadržaja na delove. Tako možemo videti da su ispitanici smatrali da je tematska podela najbolja opcija za publikaciju ove vrste.

> Što se tiče delova publikacije, voleo bih kada bi one bile izdeljene po temama. (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Knjige se razdvajaju po temama. Zato građanska i krivična oblast ne mogu biti zajedno u jednoj publikaciji. (tužilac, Prizren).

Kada se radilo o indeksu, kao strukturnom delu publikacije, većina ispitanika nije elaborirala ovu stavku. Dozvolite da podsetimo da je analiza kvalitativnog dela pokazala da potencijalni čitaoci publikacije o zakonima na Kosovu, koriste indeks, i da je jedan ispitanik objasnio da upotreba indeksa pojednostavljuje korišćenje materijala i da bi to bio poželjni deo publikacije.

> Obično koristim indeks kako bih se orijentisao u knjizi, i smatram da bi indeks trebalo uključiti u tomove i zasigurno je da su indeksi od pomoći. (činovnik Okružnog suda, Priština)

5.4.6. Distribucija i pretplata

Dalje smo bili zainteresovani za mišljenje potencijalnih čitalaca publikacije o načinima na kojima bi je trebalo distribuisati. Mišljenja o ovome su takođe varirala (vidi grafikon 30.), ali možemo reći da je stav da ovu publikaciju treba slati poštom prevagnuo, i da ga je podržalo 59.3% ispitanika. Negde manje od jedne trećine ispitanika (29.1%) je izjavilo da bi volela da preuzima lično. Skoro svaki treći ispitanik je rekao/rekla da bi voleli da se isporuka vrši kolima.

Grafikon 30 Kako biste voleli da se distribuiše ova publikacija?

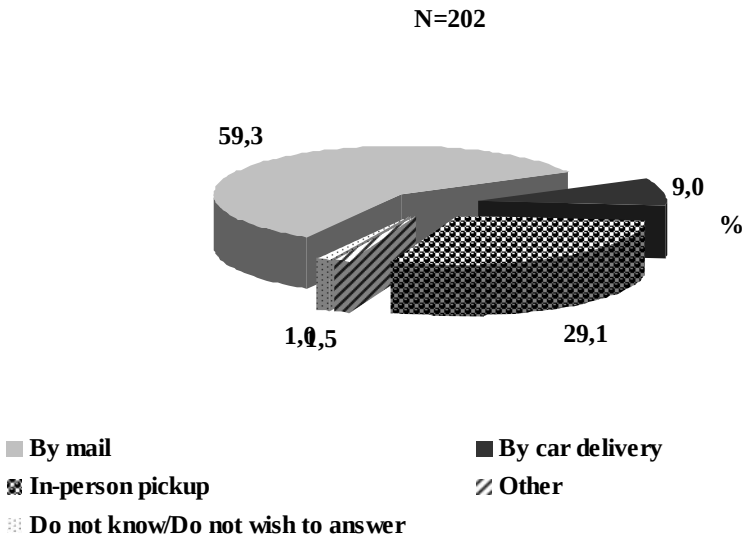

Suočeni sa negativnim ličnim iskustvom sa distribucijom postojećih publikacija o zakonima na Kosovu, ispitanici koji su učestvovali u kvalitativnom delu istraživanja su skrenuli pažnju na ovaj aspekt ovakvih publikacija. Veliki broj ispitanika smatra da publikaciju treba dostavljati na zvaničan način, preko pošte, što je podržala većina ispitanika. Takođe, manji broj ispitanika bi više voleo da lično preuzme publikaciju. Ovo je možda posledica nedovoljnog poverenja u zvanične kanale isporuke publikacija.

> S obzirom da prethone publikacije nisam mogao da obezbedim za sebe, voleo bih da ih lično preuzimam, ili makar da budem informisan o tome da su izdate. (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Obično se isporuka materijala koji stiže u sud obavlja preko pošte, zato što je to zvaničan način isporuke, i zato smatram da ovaj materijal takođe treba dostavljati tako. (činovnik Okružnog suda, Priština)
>
> Jako je bitno da se isporuka ove publikacije vrši na zvaničan način. Spisak svih advokata je u našoj advokatskoj komori i u skladu sa tom listom oni mogu dostavljati materijal. Ukoliko bih ga lično preuzimao ne bi imalo efekta zato šti i nezvanična dokumanta možete kupiti na štandovima. (advokat, Suva Reka)
>
> Ja bih voleo lično da preuzimam ovu publikaciju zato što je tako lakše uzeti. (advokat, Gnjilane)
>
> Isporuka treba da se vrši preko pošte zato što je to zvaničan način. (sudija, Peć)

Što se tiče pretplate na publikaciju ispitanici su reagovali na sledeći način: skoro tri četvrtine ispitanika (72.4%) je izjavila bi bi želeli da budu pretplaćeni na publikaciju. Svaki peti ispitanik (20.6%) bi želeo/la da bude pretplaćen/a na publikaciju (vidi grafikon 31.)

Grafikon 31. Da li biste želeli da budete pretplaćeni na publikaciju?

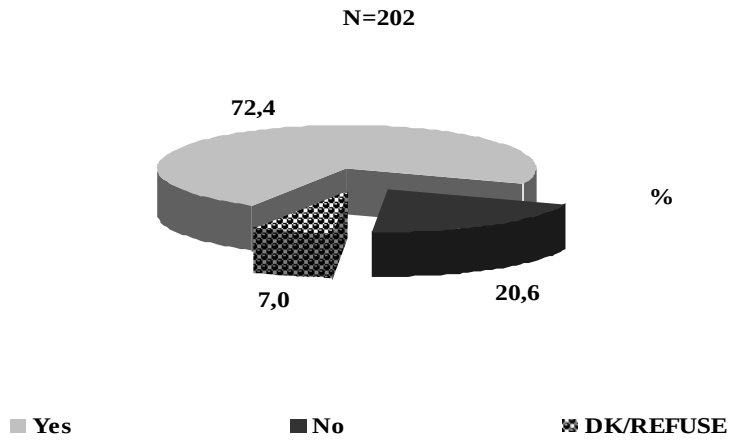

Dalja analiza je pokazala da postoje određene razlike među grupama kada se radi o pretplati na publikaciju. Tako možemo videti (vidi grafikon 32.) da postoje značajne statističke razlike u odnosu na profesije ispitanika. Većina ispitanika – advokati (87.7%), u odnosu na sudske činovnike (65.2%) i druge (61.7%), je izjavila da bi voleli da budu pretplaćeni na ovu publikaciju.

Ggrafikon 32. Da li biste želei da budete pretplaćeni na ovu publikaciju? (poređenje među advokatima, sudskim činovncima i drugima)

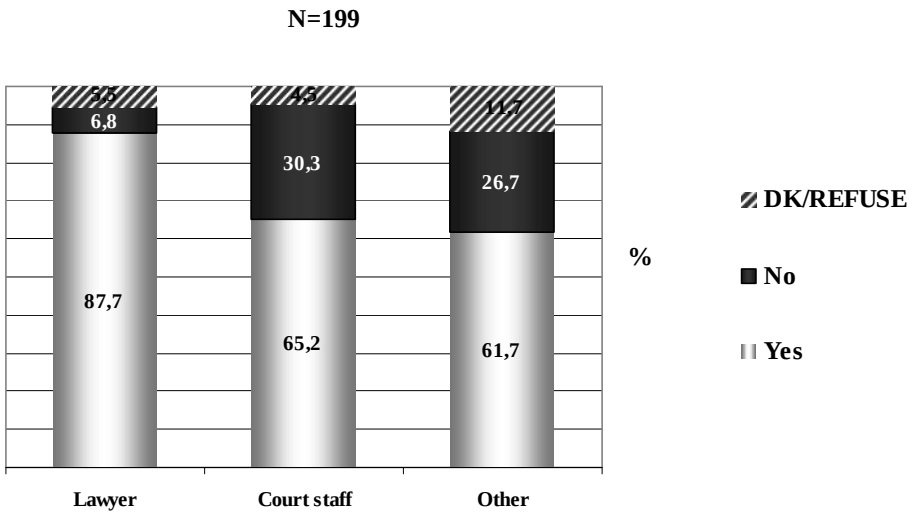

5.5. Glavne karakteristike i osobine potencijalnih čitalaca

5.5.1. Kapaciteti postojećih biblioteka

Sledeće pitanje koje smo postavili ispitanicima je vezano za dostupnost profesionalnog materijala i literature u njihovim kancelarijama i procenu kapaciteta postojećih biblioteka. Kao što možemo videti (grafikon 33.) veoma mali broj ispitanika je rekao da ima veliku biblioteku sa preko 500 kniga u svojim kancelarijama (4.5%). Čak 41.1% ispitanika je izjavilo da nemaju nikakvu biblioteku u kancelariji. Skoro jedna trećina ispitanika je odgovorila da ima na raspolaganju malu biblioteku sa manje od 500 knjiga (29.7%) dok jedna četvrtina ispitanika (24.8%) je imalo samo knjige sa slučajevima na raspolaganju. Uopšteno možemo zaključiti da su postojeći kapaciteti koji bi mogli da služe ispitanicima kao izvor informacija o zakonima i drugom zakonodavnom materijalu u primeni na Kosovu nedovoljni.

Grafikon 33. Izaberite najverodostojniji opis biblioteke u Vašoj kancelariji (biblioteka ne mestu gde radite/učite):

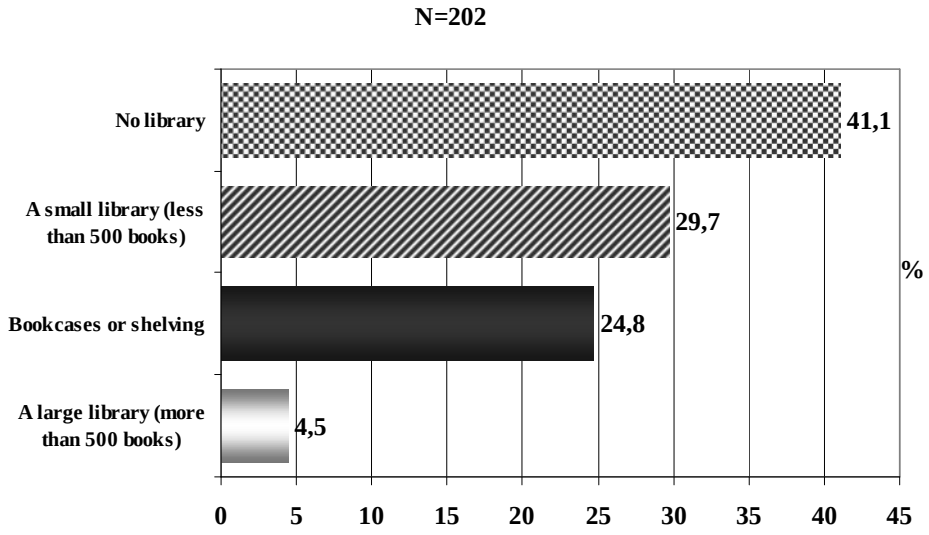

17.3.2. Pristup internetu

Što se tiče sklonosti ka upotrebi interneta, skoro dve trećine ispitnika (64.4%) je odgovorilo da koristi internet, dok 35.6% ne koristi internet (vidi grafikon 34.). Ispitanici koji koriste internet uglavnom to rade kod kuće (40.8%), na radnom mestu (33.1%), u internet kafeima (22.1%), i drugim mestima (vidi grafikon 34.).

Grafikon 34. Da li koristite internet?

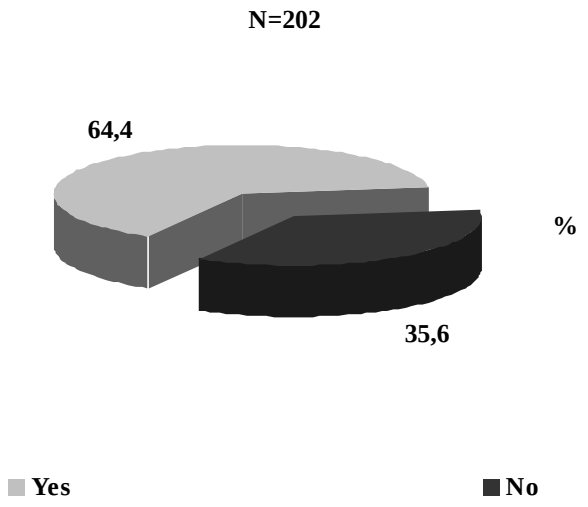

Među ispitanicima koji koriste internet, većina (95.4%) se složila da bi želeli da imaju internet pristup bazi podataka koja bi sadržala sve zakone i drugi zakonodavni material koji se primanjuje na Kosovu (vidi grafikon 35.).

Grafikon 35. Da li biste voleli da imate internet pristup bazi podataka kaja bi sadržala sve zakone i zakonodavni material u primeni na Kosovu?

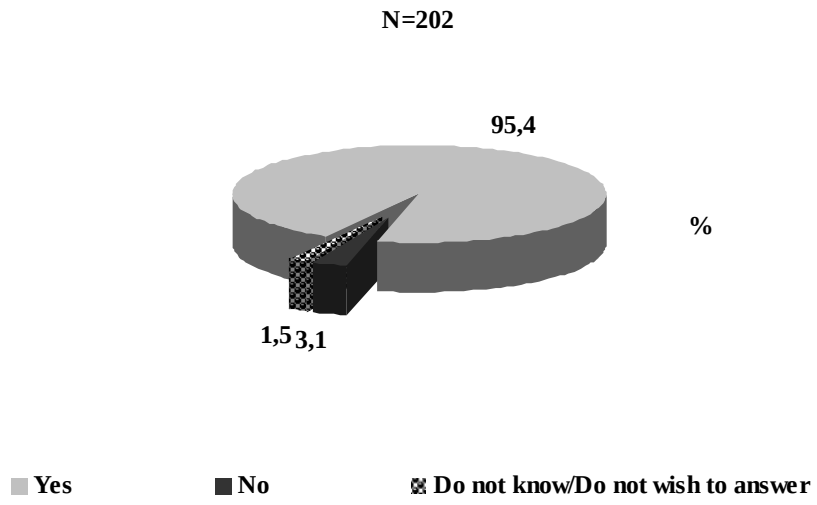

Što se tiče pristupa internetu na poslu, čak je 24.3% ispitanika odgovrilo na nema plan da u narednih šest meseci ima pristup internetu. Veoma mali broj njih (3.5%) već ima pristup internetu na poslu i 60.9% ispitanika planira da ostvari pristup internetu u narednih šest meseci (vidi grafikon 36.).

Grafikon 36. Da li planirate da ostvarite pristup internetu na Vašem radom mestu u narednih šest meseci?

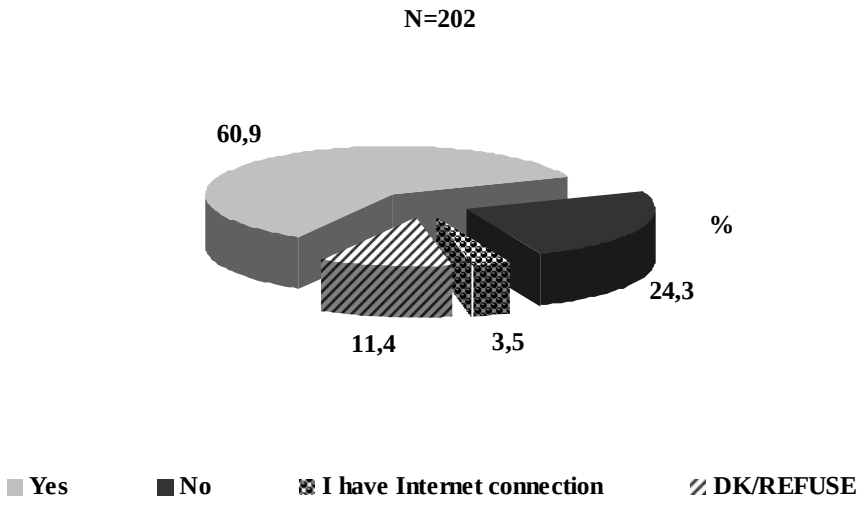

Na kraju smo diskutovali sa ispitanicima u toku kvalitativnog istrživanja o njihovim sklonostima ka upotrebi kompjutera. Možemo zaključiti da većina ispitanika ove faze istraživanja ili već koristi kompjuter ili planira da počne da ga koristi u skorijoj budućnosti. U svakom slučaju, ispitanici su se složili da je poznavanje kopjutera danas neophodno.

> Naravno da koristim kompjuter, zato što sav svoj posao završavam preko kompjutera. Sem što ga koristim za posao, koristim ga i u druge svrhe. (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Koristim kompjuter ali ne tako često, zato što se time obično bavi daktilograf. Drugi razlog zbog kojeg ne koristim kompjuter previše je taj što nemam internet vezu kod kuće. Već neko vreme nam govore kako ćemo imati internet vezu u kancelarijama ali se do sada to još nije dogodilo. (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Ne koristim kompjuter. Od kad sam počeo da radim do sada, koristim samo staru mašinu za kucanje. Sada sam promenio kancelariju i naručio sam kompjuter, tako da ću ga uskoro imati. (advokat, Gnjilane)

> Danas nema advokata koji ne poseduje kopjuter, i to važi i za mene. Ja već duže vreme koristim kompjuter i sada je deo moje svakodnevice. (advokat, Priština)

> Ja mnogo koristim kompjuter. Kada sam otvorio kancelariju ja sam kupio kompjuter. Kao što možete videti ja sav svoj posao završavam uz pomoć kompjutera. Mislim da u 2005. godini, ukoliko ne umete da koristite kompjuter, to je veliki hendikep za čoveka, i za advokata koji tokom svog posla mora da piše razna dokumenta itd. (advokat, Mitrovica)

> Ovde u kancelariji ja radim zajedno sa pravnim saradnikom. Oni obično rade u minutama i ja nemam mnogo da pišem. (tužilac, Prizren)

Poznavanje interneta je takođe okarakterisano kao veoma važno. Veliki broj ispitanika je izjavilo da koristi internet generalno i tako i u profesionalne svrhe ili da planiraju da počnu da ga koriste u predstojećem periodu. Opet, bilo je ispitanika koji su potcenili važnost interneta kao medija. Izgleda da je sitacija jako nepovoljna u državnim institucijama, koje zaostaju za opšte kompjuterizovanim trendom, što je okarakterisano sa nedovoljnim brojem kompjutera i nedostatkom internet pristupa u kancelarijama.

> Veoma je bitno znati koristiti internet. Za one koji znaju da ga koriste, nije teško biti informisan jer na veb stranici skupštine Kosova možete naći sve zakone na internetu, tako da smatram da nije teško biti informisan o primenljivim zakonima. (advokat, Priština)

> Imam internet vezu kod kuće i dosta je korsitim, koristim internet da bi ostao informisan o novim zakonima i koristim internet da bi komunicirao sa ljudima. (činovnik Okružnog suda, Priština)

> Ja lično koristim internet i sve programe. Ovde u kancelariji ja imam internet ali profesorske i druge kancelarije nemaju internet vezu. (službenik Pravnog fakulteta, Priština)

> Imam internet od kada sam otvorio kancelariju. Korsitim ga da bih bio informisan, ali i u privatne svrhe. (advokat, Priština)

> Ne koristim internet zato što nemam internet vezu. (advokat, Gnjilane)

> Skoro većinu posla ja obavljam uz pomoć kompjutera. Imam internet vezu u kancelariji; povezan sam telefonskom linijom. Međutim, koristim internet samo za razmenu elektronske pošte zato što mi moji prihodi ne dozvoljavaju da ostanem priključen 24 časa.

> Ne koristim internet, zato što i onda kada deluje korisno, može biti samo gubljenje vremena. (advokat, Mitrovica)

> Ovde tužilac nema internet vezu. (tužilac, Prizren)

> Ovde u Okružnom sudu u Peći mi nemamo internet, zato što još uvek nije osposobljen ali planiraju da sprovedu internet u budućnosti. (sudija, Peć)

> Mislimo da će u najskorijoj budućnosti svaki profesor na Pravnom fakultetu imati kabinet sa internet vezom, ali ovo još nije postignuto. (službenik Pravnog fakulteta, Priština)

> Ovde u Okružnom sudu radim toliko godina i još uvek nemamo internet vezu. Internet nam je neophodan ovde i bilo je nekih priprema i sve je spremno za sprovođenje interneta ali ga mi još uvek nemamo. Još davno nam je obećano to, ali se još uvek ništa ne dešava. Ne znam kada će se to ostvariti. (činovnik Okružnog suda, Priština)

5.5.4. Indeks tabela

Na kraju smo pitali ispitanike da li koriste indeks tabelu kada čitaju knjige i publikacije koje se odnose na pravne teme. Velika većina ispitanika je potvrdila da uvek koristi indeks (60.8%), ili da ga ponekad koriste (32.7%). Veoma mali broj ispitanika je odgovorio da indeks tabelu ne koriste nikad ili pak retko (vidi grafikon 37.)

Grafikon 37. Da li obično koristite indeks u knjigama i publikacijama koje se tiču pravnih tema?

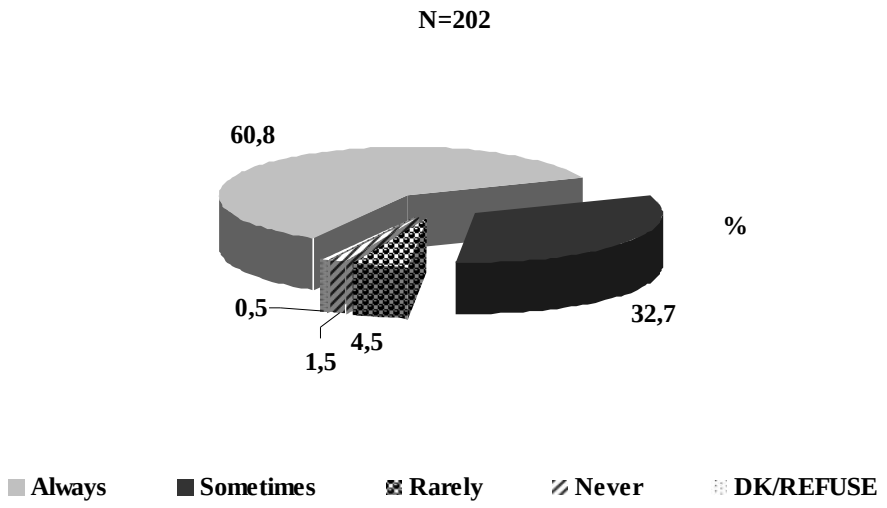

18. Zaključci

Potencijalni čitaoci štampane verzije publikacije o zakonima na Kosovu moraju pretežno koristiti neki drugi, nezvaničan izvor informacija o zakonima i pravnim temama.

Među konkretnim publikacijama koje su naši ispitanici pomenuli da koriste, izgleda da je standarno sredstvo informacija o zakonima u primeni na Kosovu UNMIK-ov „Službeni glasnik“.

Uopšteno, može se zaključiti da ne postoji standardni sistem isporuke publikacija o zakonima na primeni, kojima bi svi zainteresovani čitaoci mogli imati potreban material koji se odnosi na pravne probleme.

Ispitanici koji redovno primaju neka od postojećih publikacija o zakonima u primeni na Kosovu, uglavnom nisu zadovoljni ponudom tih publikacija. Uglavnom su nezadovoljni sadržajem i formatom publikacije.

Nesumnjivo je da postoji prostor na tržištu publikacija na Kosovu, koje bi obezbedile potencijalnim čitoacima pristup traženim informacijama o zakonima koji se primenjuju na Kosovu.

Govoreći o formatu publikacije o zakonima koji se primenjuju na Kosovu, većina ispitanika je izjavila da bi želeli da ovakva publikacije bude u formatu knjige.

Većina ispitanika veruje da bi bilo vredno izdvojiti novac za publikaciju ukoliko bi ona zaista odgovarala njihovim profesionalnim potrebama.

Većina ispitanika veruje da publikacija treba da sadrži sve zakone koji se primenjuju na Kosovu, bez obzira na njihovu vrstu i poreklo. Ispitanici su posebno naglasili da je veoma važno uključiti interpretaciju zakona od strane pravnih eksperata u publikaciju.

Iako su izražena različita mišljenja, stav da publikacija treba biti objavljena na više jezika je prevladao.